

Keskkonnahoidlik ostmine

Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat
3. väljaanne

Oluline teave

See käsiraamat on komisjoni talituste koostatud soovituslik dokument, mida ei saa komisjonile mingil viisil siduvaks pidada. Ühtlasi tuleb tähele panna, et käsiraamatu sisu võidakse muuta vastavalt ELi õigusaktide muudatustele, sealhulgas hankedirektiivide läbivaatamisele ja Euroopa Kohtu praktikale. Käsiraamat on koostatud 2016. aasta veebruari seisuga.

Käsiraamatu ajakohastatud kolmas väljaanne on koostatud Euroopa Komisjoni ja ICLEI – rahvusvahelise kohalike keskkonnavalituste nõukogu – jätkusuutlike kohalike omavalitsuste vahelise lepingu nr 071201/2014/692772//SER/ENV.F.1 alusel ja organisatsiooni Public Procurement Analysis (PPA) toel.

Europe Direct

on talitus, mis aitab leida vastused teie küsimustele Euroopa Liidu kohta.

Tasuta infotelefon(*):

00 800 67 89 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või võivad nende kõnede eest tasu võtta.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saab internetist (<http://europa.eu>).

Kataloogimisandmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2016

© Euroopa Liit, 2016

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Sisukord

Sissejuhatus

Keskkonnahoidliku riigihanke põhijuhised

1. peatükk. Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine
    - 1.1. Keskkonnahoidlike riigihangete poliitika
    - 1.2. Prioriteetide ja sihtide seadmine
    - 1.3. Koolitused ja juhised
    - 1.4. Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide allikad
    - 1.5. E-riigihanke süsteemi kasutamine
    - 1.6. Keskkonnahoidliku riigihanke järelevalve ja hindamine
    - 1.7. Koostöövõrgustiku loomine
  2. peatükk. Hankemenetlus
    - 2.1. Sissejuhatus
    - 2.2. Riigihanke aluspõhimõtted
    - 2.3. Menetluse valimine
    - 2.4. Turu-uuringud
    - 2.5. Keskkonnahoidliku riigihanke kohta äriliselt otstarbeka otsuse tegemine
    - 2.6. Raamlepingud
  3. peatükk. Hankelepingu nõuete määramine
    - 3.1. Lepingu eseme kindlaksmääramine
    - 3.2. Keskkonnaalased tehnilised kirjeldused
    - 3.3. Materjalide ja tootmismeetodite kindlaksmääramine
    - 3.4. Alternatiivsete lahenduste kasutamine
    - 3.5. Märgiste ja keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide kasutamine
    - 3.6. Tehniliste kirjelduse nõuetele vastavuse kontrollimine
  4. peatükk. Pakkujate valimine ja kõrvalejätmine
    - 4.1. Sissejuhatus
    - 4.2. Kõrvaldamise alused
    - 4.3. Kvalifitseerimise tingimused
    - 4.4. Tõendamisvahendid
    - 4.5. Rühmade hindamine
  5. peatükk. Hankelepingu sõlmimine
    - 5.1. Hankelepingu sõlmimise üldeeskirjad
    - 5.2. Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumide kohaldamine
    - 5.3. Olelusringi kogumaksumuse hindamine
    - 5.4. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumused
  6. peatükk. Hankelepingu täitmise tingimused
    - 6.1. Hankelepingu tingimusi reguleerivad eeskirjad
    - 6.2. Lepingu täitmise tingimused asjade hankimisel
    - 6.3. Lepingu täitmise tingimused ehitustööde tegemisel või teenuste osutamisel
    - 6.4. Lepingu täitmise järelevalve
  7. peatükk. Keskkonnahoidliku riigihanke põhivaldkonnad
    - 7.1. Hooned
    - 7.2. Toit ja toitlustusteenused
    - 7.3. Mootorsõidukid
    - 7.4. Energiat tarbivad tooted
- Lisa. Asjakohased õigusaktid ja poliitika

Sissejuhatus

Keskkonnahoidlik riigihange on tähtis vahend, mille abil saavutada kliimamuutuste, ressursikasutuse ning säästva tarbimise ja tootmisega seotud keskkonnapoliitilised eesmärgid, arvestades eelkõige, kui olulised on avaliku sektori kulutused kaupadele ja teenustele Euroopas. Keskkonnahoidliku riigihanke mõiste on määratletud Euroopa Komisjoni teatises „Keskkonnahoidlikud riigihanked“ kui „menetlus, mille abil riigiasutused hangivad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, millel on nende olulusringi jooksul väiksem keskkonnamõju, võrreldes muul juhul hangitavate, sama esmaülesandega kaupade, teenuste ja ehitustöödega“¹. Siinses käsiraamatus kirjeldatakse võimalusi, kuidas korraldada keskkonnahoidlikku riigihanget 2014. aasta hankedirektiivide kohaselt².

Keskkonnahoidlikku riigihanget võidakse kohaldada hankelepingute suhtes, mille summa jääb hankedirektiivide kohaldamise piirmäärast nii alla- kui ka ülespoole. 2014. aasta hankedirektiivid võimaldavad avaliku sektori asutustel keskkonnakaalutlusi arvesse võtta. See kehtib nii hanke eel, hankeprotsessi vältel kui ka lepingu täitmise ajal. Kõrvaldamis- ja kvalifitseerimisnõuete eesmärk on tagada töövõtjate ja alltöövõtjate keskkonnavalastele õigusaktidele vastavuse miinimumtase. Hankijatel aitavad keskkonna seisukohast eelistatavaid pakkumusi kindlaks teha sellised võtted nagu olulusringi kogumaksumuse hindamine, säästvate tootmisprotsesside kirjeldus ja pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumide kasutamine.

Käesolev käsiraamat on ette nähtud selleks, et aidata avaliku sektori asutustel keskkonnahoidlikke riigihankeid edukalt kavandada ja ellu viia. Selles selgitatakse praktiliselt võimalusi, mida pakub Euroopa Liidu õigus, ning vaadeldakse lihtsaid ja tõhusaid viise, kuidas muuta hanked keskkonnahoidlikumaks. Käsiraamatus järgitakse hankemenetluse loogikat ja ülesehitust. Selles esitatakse ka hulgaliselt praktilisi näiteid avaliku sektori asutuste keskkonnahoidlike hangete kohta kogu ELis³. Käsiraamat on koostatud avaliku sektori asutuste jaoks, ent paljud selle mõtetest ja käsitusviisidest on samamoodi olulised eraettevõtjatest hankijatele. See peaks ka aitama tarnijatel ja teenuseosutajatel – eriti väiksematel ettevõtjatel (VKEdel) – riigihankedokumentides üha enam leiduvaid keskkonnanõudeid paremini mõista.

---

¹ KOM(2008) 400, lk 4.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta (edaspidi „kontsessioonilepingute direktiiv“); Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi „avaliku sektori direktiiv“) ja direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (edaspidi „kommunaalteenuste direktiiv“). Käsiraamatus viidatakse peamiselt avaliku sektori direktiivile, kuid enamik samadest keskkonnahoidliku riigihanke korraldamise võimalustest on olemas ka kahe teise direktiivi kohaselt.

³ Oluline teave: kuigi käsiraamatus esitatud teavet on hoolikalt kontrollitud, ei võta Euroopa Komisjon vastutust käsiraamatus nimetatud konkreetsete juhtude või viidatud veebisaitide eest.

Paljud Euroopa avaliku sektori asutused praktiseerivad lisaks keskkonnahoidlikele riigihangetele ka säästvaid riigihankeid, võttes oma ostuotsustes arvesse nii keskkonna- kui ka sotsiaalkriteeriume. Käesolevas käsiraamatus vaadeldakse konkreetselt hankemenetluse keskkonnaaspekte. Samuti pakutakse 2014. aasta direktiivides hulgaliselt sotsiaalselt vastutustundliku riigihanke võimalusi, mida siin ei käsitleta.

Miks osta keskkonnahoidlikult?

Valitsussektori kulutused ehitustöödele, asjadele ja teenustele moodustavad umbes 14 % ELi SKPst, mis tähendab umbes 1,8 triljonit eurot aastas⁴. Kasutades oma ostujõudu selleks, et valida väiksema keskkonnamõjuga asju, teenuseid ja ehitustöid, saavad nad anda suure panuse kohalike, piirkondlike, riiklike ja rahvusvaheliste säästvuseesmärkide saavutamisse. Keskkonnahoidlikel riigihangetel võib olla suur innovatsiooni tagant tõukav jõud, sest need tekitavad tööstuses tõelise huvi arendada välja keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid. See kehtib eriti valdkondades, kus avaliku sektori hankijad esindavad suurt turuosa (nt ehitus, tervishoid või veendus).

Keskkonnahoidlike hankepingute näiteid

- energiatõhusad arvutid
- säästvalt toodetud puidust kontorimööbel
- madalenergiahooned
- ringlusse võetud paber
- keskkonnahoidlikke puhastustooteid kasutavad puhastusteenused
- elektri-, hübriid- või vähese heitega sõidukid
- elekter taastuvatest energiaallikatest

Samuti võib keskkonnahoidlik riigihange anda avaliku sektori asutustele rahalist kokkuhoidu, eriti kui arvestada lepinguga kaasneva täieliku olelusringi kulusid, mitte ainult ostuhinda. Näiteks võib energiatõhusate või veesäästlike toodete ostmine aidata märkimisväärselt vähendada kommunaalteenuste arveid. Kaupades ohtlike ainete vähendamine võib kahandada jäätmete kõrvaldamiskulusid. Keskkonnahoidlikke riigihankeid kasutavad asutused saavad parema ettevalmistuse üha muutuvate keskkonnaprobleemidega toimetulekuks, näiteks kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks või suurema ringmajanduse poole liikumiseks.

Õigusraamistik

Riigihangete õigusraamistik on kindlaks määratud Euroopa Liidu toimimise lepingus (edaspidi „alusleping“) ja ELi hankedirektiivides, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus. Rahvusvaheliselt on ELile siduvad Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) riigihankeid käsitleva lepingu ja kahepoolsete kaubanduslepingute tingimused. Et saavutada praktiline vastavus nendele õigusdokumentidele, laiendatakse kolmandates riikides asutatud ettevõtetele üldiselt samu õigusi, mis kehtivad ELi ettevõtjatele

⁴ Euroopa Komisjon (2015), „2013. aasta riigihangete näitajad“. Need arvud ei kajasta kommunaalteenõtjate kulutusi; varasemates hinnangutes (2011), mis hõlmasid kommunaalteenuste riigihanget, olid need umbes 19 % ELi SKPst, ulatudes enam kui 2,3 triljoni euroni.

Eespool nimetatud raamistikus on kehtestatud hulk eeskirju ja põhimõtteid, mida tuleb riigihankelepingute sõlmimisel järgida. Selle raamistiku piires saab keskkonnaeesmärke täita mitmel viisil, nagu on selgitatud käesolevas käsiraamatus.

Valdkondlikud õigusaktid

Ka ELi valdkonnapõhistes õigusaktides on kehtestatud siduvad kohustused teatud asjade ja teenuste hankimiseks, näiteks kohustuslike energiatõhususe miinimumstandardite kehtestamisega. Siduvad kohustused kehtivad praegu muu hulgas järgmistes sektorites.

- **Kontori IT-seadmed** – keskvalitsusasutuste ostetavad IT-tooted peavad vastama kõige uuematele energiatõhususe miinimumnõuetele, mis on kehtestatud ELi Energy Stari määruses (määrus nr 106/2008 ühenduse kontoriseadmete energiatõhususmäärgistuse programmi kohta)⁸.

- **Maanteesõidukid** – kõik hankijad peavad võtma hankemenetluse osana arvesse sõidukite kogu kasutusea energiakasutust ja keskkonnamõju. Välja on töötatud maanteesõidukite kogu kasutusiga hõlmavate kulude arvutamise ühine meetodika (direktiiv 2009/33/EÜ keskkonناسõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise kohta).

Keskkonnahoidlikust riigihankest saadav kasu

„Keskkonnahoidlik riigihange on majanduskasvu saavutamise vahend: hinnangute kohaselt ulatub ökotööstuse müük 2020. aastal 2,2 triljoni euroni“. OECD (2013)⁵

„Kui me oskaksime avalikus sektoris paremini keskkonnahoidlikult osta, lahendaksime korraga mitu probleemi. Parandaksime kliimat ja keskkonda ning samal ajal edendaksime kasvu ja töökohtade loomist keskkonnahoidlikku tehnoloogiat arendavates ettevõtetes. Teiste sõnadega on keskkonnahoidlik riigihange üks põhiviisidest, kuidas muutu maailmamajandus keskkonnasäästlikuks“. Taani keskkonnaminister (2012)⁶

Regensburgi linn kasutas kommunaalteenuste keskkonnahoidlikku riigihanget, mis aitas 15 aasta jooksul säästa energia- ja veekuludelt 10 miljonit eurot.

Ainuüksi Madalmaades hoitaks kokku kolm miljonit tonni CO₂, kui kõik Madalmaade riigiasutused rakendaksid riiklike säästva riigihanke kriteeriume, mis hõlmavad ka keskkonnanõuetingimusi. See vähendaks avaliku sektori energiatarbimist 10 %⁷.

⁵ „Mapping out good practices for promoting green public procurement“ („Keskkonnahoidlikke riigihankesid edendavate heade tavade koostamine“ OECD, 2013), lk 4. Kättesaadav aadressil <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/PGC/ETH%282013%293&docLanguage=En>.

⁶ „Green procurement is the key to green growth“ („Keskkonnahoidlik riigihange on tee keskkonnasäästliku majanduskasvu ni“, (Taani keskkonna- ja toiduainete ministeerium, 2012). Kättesaadav aadressil <http://eng.mim.dk/news-archive/2012/okt/20121009-green-procurement/>.

⁷ „De impact van het programma duurzaam inkopen anno 2011“, lk 4 (Madalmaade taristu- ja keskkonnaministeerium, 2011).

⁸ See kehtib tarnelepingute suhtes, mille väärtus ületab hankedirektiivide kohaldamise piirmäära.

• **Hooned** – avalikele hoonetele kehtivad energiatõhususe miinimumstandardid, mis kehtestatakse riigi tasandil ühise ELi metoodika alusel. Alates 1. jaanuarist 2019 peavad kõik uued avaliku sektori asutuste omandis ja kasutuses olevad hooned olema liginullenergiahooned (direktiiv 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta (uuesti sõnastatud)). Energiatõhususe direktiiviga⁹ kehtestatakse ka avaliku sektori hoonete renoveerimise ja ostmise või uute rendilepingute kohustuslikud nõuded, mis vastavad energiatõhususe miinimumstandarditele.

Lisaks kehtivad mõnes liikmesriigis erieeskirjad, millega on konkreetsete sektorite või lepingutüüpide jaoks kehtestatud siduvad keskkonnahoidliku riigihanke standardid. Kuna need õigusaktid ei mahu käesoleva käsiraamatu käsitusallas, peaksid hankijad ise tagama, et nad on riiklike nõuetega kursis.

Keskkonnahoidlikud riigihanked ELi poliitikas

Keskkonnahoidlikke riigihankeid toetatakse paljude ELi poliitikameetmete ja strateegiate kaudu, mis näitab, et võetakse arvesse võimalust innustada selliste hangete kaudu kasutama loodusvarasid säästlikumalt, muutama tarbimisel ja tootmisel oma käitumist säästvamaks ning viima edasi innovatsiooni. 2015. aasta detsembris vastu võetud ringmajanduse tegevuskavas rõhutatakse, et keskkonnahoidlik riigihange on üks tulemuslikuma ja tõhusama ressursikasutuse tagamiseks vajalikest meetmetest.

Keskkonnahoidlike riigihangete ressursid ELi tasandil

• **ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid**
Et aidata hankijatel kindlaks teha ja hankida keskkonnahoidlikumaid asju, teenuseid ja ehitustöid, on (käsiraamatu kirjutamise aja seisuga) välja töötatud keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid 21 toote- ja teenuserühma kohta, mida saab sisestada otse hankedokumentidesse. Neid keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume vaadatakse läbi ja ajakohastatakse korrapäraselt, et võtta arvesse kõige uuemaid teaduslikke tooteandmeid, uut tehnoloogiat, turu arengut ja õigusaktide muudatusi. Enamik kriteeriume on olemas kõigis ELi ametlikes keeltes.

• **Kasutajatugi**

Euroopa Komisjon on asutanud keskkonnahoidlike riigihangete kohta teabe levitamiseks ja sidusrühmade päringutele vastamiseks kasutajatoe. Kontaktandmed asuvad keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidil <http://ec.europa.eu/environment/gpp/helpdesk.htm>.

• **Teave**

Keskkonnahoidlike riigihangete veebisait on keskne teabeallikas, kust saab infot keskkonnahoidlike riigihangete rakendamise praktiliste ja poliitiliste aspektide kohta. Selles on linke eri materjalidele, milles käsitletakse keskkonnaküsimusi ning antakse teavet kohalike, riiklike ja rahvusvaheliste keskkonnahoidlike riigihangete kohta. Muu hulgas on seal nimekiri varasematest ja käimasolevatest keskkonnahoidlike riigihangetega seotud projektidest, kõige värskemad uudised keskkonnahoidlike riigihangete kohta, korduma kippuvate küsimuste (KKK) vastuste loetelu, põhiterminite ja -mõistete sõnastik, uuringud, näited keskkonnahoidlikust riigihankest ja käesolev käsiraamat.

Seda kõike saab alla laadida veebisaidilt <http://ec.europa.eu/environment/gpp>.

⁹ Direktiiv 2012/27/EL energiatõhususe kohta. Direktiivi III lisas määratletakse meetmed, mis on keskvalitsusasutustele kohustuslikud ja teistele avaliku sektori asutustele vabatahtlikud.

Selles tekstikastis antakse ülevaade konkreetsetest materjalidest, mis on töötatud välja ELi tasandil keskkonnahoidliku hanke toetamiseks.

Keskkonnahoidlikke riigihankeid käsitlevate ELi poliitikameetmete, strateegiate ja õigusaktide üksikasjalik loetelu on esitatud lisas.

Riiklikud ja kohalikud meetmed

Riiklikul tasandil on enamik ELi liikmesriike nüüdseks avaldanud keskkonnahoidliku või säästva riigihanke riiklikud tegevuskavad, milles on kirjeldatud mitmesuguseid algatusi ja tugimeetmeid keskkonnahoidlike või säästvate riigihangete edendamiseks¹⁰. Paljudes neist on seatud keskkonnahoidliku riigihanke või säästva riigihanke eesmärgid kas hangete suhtes üldiselt või eraldi toote- ja teenuserühmade kohta.

Keskkonnahoidlikud pakkumused Irimaal

2012. aastal võttis Irimaa vastu oma keskkonnahoidliku riigihanke tegevuskava „Green Tenders“ („Keskkonnahoidlikud pakkumused“). Selles seatakse eesmärgiks, et kaheksas toote- ja teenuserühmas peavad 50 % kõigist hangetest olema keskkonnahoidlikud. 2014. aastal avaldas Irimaa keskkonnakaitseamet põhjalikud kriteeriumid ja juhised, et aidata ametiasutustel seda eesmärki täita. Need kriteeriumid tuginevad ELi tasandil kehtestatud kriteeriumidele, kuid neis võetakse eriliselt arvesse Irimaa ostukäitumist ja turustruktuuri. Juhistes käsitletakse ka nii ELi kui ka riiklike keskkonnateemalisi õigusakte.

Hulk riike ja piirkondi on välja töötanud ka keskkonnahoidliku või säästva riigihanke kriteeriumid. Paljudel juhtudel sarnanevad need ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumidega, mida on kohandatud vastavalt konkreetsetele asjaoludele või need koostanud asutuse prioriteetidele. Kriteeriumid põhinevad enamjaolt olulusringi hindamise andmetel, kui need on kättesaadavad, koos ökomärgiste ja nende aluseks olevate tõenditega¹¹.

Üksikud kohaliku, piirkondliku või riigi tasandi hankijad on kasutusele võtnud ka keskkonnahoidlikud ja säästvad hanketavad. Mõnel juhul juhivad nad oma tegevuses riiklikest tegevuskavadest või on eeskuju võtnud teistest liikmesriikidest. Paljud sellised näited on esitatud käesolevas käsiraamatus ja uusi häid tavasid töötatakse pidevalt välja kogu ELis. Enam kui 100 näite kogu saab vaadata aadressil http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_en.htm.

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm.

¹¹ Vt Evans, Ewing, Mouat ja Nuttall, „Assessment and Comparison of National Green and Sustainable Public Procurement Criteria and Underlying Schemes“ („Keskkonnahoidlike ja säästvate riigihangete kriteeriumide ja nende aluseks olevate kavade hindamine ja võrdlus“, 2010), http://ec.europa.eu/environment/gpp/studies_en.htm.

Keskkonnahoidliku riigihanke põhijuhised

Käesolevas käsiraamatus selgitatakse, kuidas osta keskkonnahoidlikult, vaadeldes hankemenetluse iga etappi.

Põhietapid on loetletud allpool koos lingiga käsiraamatu osale, kust saab täpsemat teavet.

Sissejuhatus

- Tutvuge **keskkonnahoidlike riigihangete kohaldamisala ja võimalike eelistega**, samuti saadaolevate ressurssidega.

1. peatükk

- Võtke endale ülesandeks see protsess läbida ja tagage sellele poliitiline toetus, võttes vastu **keskkonnahoidlike riigihangete poliitika** koos selgete **määratluste** ja teie organisatsioonile sobivate **eesmärkidega**.
- Määrake **keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide, ökomärgiste** ja muude allikate põhjal toote- ja teenuserühmade suhtes keskkonnahoiu **prioriteedid**.
- Korraldage **teavitus-, koolitus-, koostöö- ja järelevalvetevõime**, et tagada eesmärkide

2. peatükk

- Kaaluge, kuidas mõjutavad keskkonnahoiunõuded **hankemenetlust** teie valitud asjade ja teenuste puhul ning kuidas neid täita kooskõlas **õiguslike kohustustega**.
- Tutvuge **tarnijaid kaasates** turul saada olevate asjade ja teenustega ning tehke **äriliselt otstarbekas otsus** keskkonnahoidliku riigihanke kohta **olelusringi kogumaksumuse hindamise** põhjal.

3. peatükk

- Hankemenetluses võtke hankelepingute **eseme** ja **tehniliste kirjelduste** kindlaksmääramisel arvesse ostetavate asjade, teenuste või ehitustööde keskkonnamõju kogu nende olelusringi jooksul ning kaaluge, kas kasutada oma nõuete kindlaksmääramiseks **märgiseid**.

4. peatükk

- Kohaldage vajaduse korral kvalifitseerimise tingimusi **keskkonnavalase tehnilise pädevuse** või **keskkonna- ja tarneahela juhtimise meetmete** põhjal ning **jätke kõrvale pakkujad, kes ei järgi kohaldatavaid keskkonnavalaseid õigusakte**.

5. peatükk

- Kehtestage **pakkumuste hindamise kriteeriumid**, mis innustavad pakkujaid saavutama koguni hankes kehtestatud nõudeid ületavaid keskkonnavalaseid tulemusi, ja kohaldage neid läbipaistvalt. Pakkumuste võrdlemisel hinnake **olelusringi kulusid** ja lükake tagasi **põhjendamatult madala maksumusega pakkumused**, kui need ei vasta keskkonnavalastele õigusaktidele.

6. peatükk

- Kehtestage **hankelepingu täitmise tingimused**, milles rõhutatakse tarnijate või teenuseosutajate võetud keskkonnakaitsekohustusi, ning nähke ette asjakohased **õiguskaitsevahendid** juhtudeks, kui neid ei täideta. Looge kohustuste täitmise **järelevalve** süsteem ja kontrollige, et ka **alltöövõtjad** täidavad neid kohustusi.

7. peatükk

- Määrake kindlaks keskkonnahoidliku riigihanke põhimõtted hankemenetlustes suure keskkonnamõjuga sektorites nagu **büroohooned, toit ja toitlustamine, sõidukid ja energiat tarbivad tooted**

1. peatükk. Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine

Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine nõuab mõningast planeerimist: keskkonnahoidlike riigihangete kohaldamisala kindlaksmääramist teie organisatsioonis, oma tegevuse prioriteetide ja eesmärkide seadmist, sobiva väljaõppe korraldamist kõigile töötajatele ja tulemuslikkuse järelevalvet. Kõik need elemendid võivad kuuluda keskkonnahoidlike riigihangete poliitikasse. Neid peaksid toetama ka organisatsiooni töökord ja e-hanke süsteemid.

Selles peatükis antud juhised kehtivad igale avaliku sektori asutusele, kes soovib keskkonnahoidlikku riigihanget rakendada. Enamikus riikides on koostatud keskkonnahoidliku riigihanke riiklikud tegevuskavad,¹² mis avaldavad tõenäoliselt mõju strateegilisele rakendusmeetodile selle riigi ametiasutustes näiteks seatud eesmärkide, prioriteetsete tooterühmade ja järelevalve nõuete mõttes.

1.1. Keskkonnahoidlike riigihangete poliitika

Paljud Euroopa avaliku sektori asutused on hakanud kasutama meetodit, millega nähakse ette keskkonnahoidlike riigihangete poliitika kehtestamine või eeldatakse keskkonnahoidlike riigihangete nõude lisamist teistesse poliitikavaldkondadesse. Keskkonnahoidliku riigihanke korraldamine nõuab tõhusat koostööd organisatsiooni erinevate osakondade ja töötajate vahel. Keskkonnahoidlike riigihangete edu saavutamisel peetakse üldiselt oluliseks teguriks kõrgetasemelist poliitilist toetust.

Parima tulemuse tagamiseks peab keskkonnahoidlike riigihangete poliitika:

- sisaldama selgeid sihte, prioriteete ja ajakava (vt punkt 1.2);
- näitama ära hõlmatud hanketegevuse ulatuse (s.o kas selliste hangetega tegeleb kogu asutus või ainult teatud osakonnad; milliseid toote- või teenuserühmi see hõlmab);
- näitama, kes vastutab poliitika elluviimise eest;
- sisaldama mehhanismi, mille abil saab tulemuslikkuse üle sobival viisil järelevalvet pidada (vt punkt 1.5).

Keskkonnahoidlike riigihangete poliitika tuleks kooskõlastada olemasolevate poliitikasuundade ja strateegiatega, mis on seotud organisatsiooni hanketegevuse ja

---

¹² Lähem teave riiklike tegevuskavade kohta on kättesaadav aadressil http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm.

jätaksuutliku toimimisega. Poliitika elluviimise tagamiseks on tavaliselt vaja sisekasutajate, tarnijate ja juhtkonna panust. Samuti võite taotleda välisnõustamist või vastastikust eksperdihinnangut teistelt keskkonnahoidlikku riigihanget rakendavatelt avaliku sektori organisatsioonidelt või punktis 1.7 kirjeldatud võrgustikelt.

Kui poliitika on välja töötatud, tuleks kehtestada teatud vormis rakenduskava, milles on esitatud konkreetset ülesanded, vastutusala ja ajakava. Poliitikat ja rakenduskava tuleks seejärel võimalikult laialt tutvustada, eriti töötajatele, keda see kõige enam puudutab, ja tarnijatele, kes osalevad poliitika elluviimisel.

1.1.1. Töörühma asutamine

Keskkonnahoidliku riigihanke rakendamine nõuab organisatsiooni erinevate osakondade ning töötajate kaasamist ja koostööd. Tõenäoliselt on vaja pidada nõu finants-, keskkonna- ja hankeametnikega, samuti mõne kitsama eriala, nt ehitus-, energia- või IT-osakonna spetsialistidega.

Paljudes asutustes on ostuülesanded kogu haldusvaldkonnas laiali jagatud. Eri osakondade esindajaid koondava töörühma asutamine võib aidata tagada keskkonnahoidlike riigihangete poliitika koostamisel, prioriteetide ja sihtide seadmisel ning koolitusvajaduste hindamisel kõigi osalejate teotahte ja nende vajadustega arvestamise.

1.2. Prioriteetide ja sihtide seadmine

Keskkonnahoidlike riigihangete juurutamine hanketavadesse nõuab tavaliselt samm-sammulist toimimist. Üks meetod on valida välja väike hulk toote- ja teenuserühmi, millele alguses keskenduda. Katsetegevus konkreetsetes osakondades, kes on kõige enam valmis osalema, aitavad rakendamist praktikas demonstreerida ja saada sellele suuremat toetust.

1.2.1. Prioriteetide seadmine

Prioriteetsete toodete, teenuste ja ehitustööde sektorite kindlaksmääramisel tuleks kõigepealt silmas pidada kolme põhitegurit¹⁴:

Säästva toiduhanke kavandamine Ühendkuningriigis

2014. aastal lõi Ühendkuningriigi keskkonna- ja maaelu ministeerium (Defra) säästva toiduhanke raamistiku „A Plan for Public Procurement“¹³. Ühendkuningriigi peaministri toetatavas kavas esitatakse konkreetne tulevikupilt säästvast toiduhankest, selle eesmärkidest ja tulemustest. See hõlmab tarnijate kaasamist säästvasse toidutootmisse ja toitlustamisse ning nende toetamist selles valdkonnas. Poliitika hõlmab tasakaalustatud tulemuskaardi meetodika kohast lähenemist kvaliteedi ja hinna suhtele, milles võetakse arvesse selliste ressursside nagu energia, vee ja jäätmete kasutamist, keskkonnamõju, mitmekesisust ja hooajalisust, loomade heaolu ning õiglast ja eetilist kaubandust.

¹³ Lisateave: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/332756/food-plan-july-2014.pdf.

¹⁴ Neid tegureid kaalusid Euroopa Komisjon ja enamik liikmesriike, kui nad valisid välja toote- ja teenuserühmad keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide väljatöötamiseks.

- **keskkonnamõju** – valida välja tooted (nt sõidukipark) või teenused (nt puhastusteenused), millel on kogu olelusringi jooksul suur mõju keskkonnale;
- **tähtsus eelarve seisukohast** – keskendada jõupingutused märkimisväärsete kuludega valdkondadele asutuses;
- **• turu mõjutamise potentsiaal** – keskenduda valdkondadele, millel on kõige suurem turu mõjutamise potentsiaal. See võib tuleneda hankelepingu mahust või nähtavusest või sellest, kui oluline on tarnijate jaoks saada kliente avalikust sektorist.

Seejärel tuleks sektorite lõplikul väljavalimisel kaaluda veel mitut teist tegurit.

- **Poliitilised prioriteedid.** Kas on konkreetseid kohalikke keskkonnaprioriteete, nagu linnaõhu kvaliteet, energia- või veetarbimine, jäätmemajandus või kliimamuutustega kohanemine, millest võiks juhinduda?
- **Keskkonna seisukohast eelistatavate alternatiivide olemasolu turul.** Et kindlaks teha, kas leidub sobivaid väiksema keskkonnamõjuga alternatiive, võib kasu olla turuanalüüsist. Kontrollige asjakohaseid keskkonnamärgiseid ja sertifikaate.
- **Kulukaalutlused.** Kas keskkonnahoidlikumad alternatiivid on tõenäoliselt kulude seisukohast neutraalsed või mõjutavad need eelarvet? Maksumuse hindamisel tuleks arvestada kõiki kulusid kogu olelusringi vältel: ostuhind, kasutuskulud (energia- või veetarbimine, hooldus) ja kõrvaldamiskulud (vt punkt 5.3). Mõnikord pakutakse keskkonnahoidlikumatesse võimalustesse investeerimisel toetust või subsiidiumi, seepärast tasub otsida sellekohaseid programme.
- **Kriteeriumide olemasolu.** Paljude toote- ja teenuserühmade jaoks on välja töötatud keskkonnahoidliku ostmise kriteeriumid, mille saab otse hankedokumentidesse sisestada, ilma et oleks vaja teha aeganõudvaid keskkonnatoime uuringuid ja turuanalüüse. Käsiraamatu kirjutamise ajal hõlmasid ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid 21 toote- ja teenuserühma ning need on kättesaadavad nii põhi- kui ka lisakriteeriumidena (vt punkt 1.4.1). Paljudes ELi riikides on olemas ka riiklikud või piirkondlikud kriteeriumid.
- **Nähtavus.** Kui nähtav on teie keskkonnahoidlike riigihangete alane tegevus avalikkusele, turule, teistele hankijatele ja teie oma töötajatele? Kas nad saavad aru, et te pingutate selleks, et oma keskkonnatoimet parandada? Sellised suured muudatused nagu see, mis tüüpi autosid asutus kasutab, või üleminek mahetoidule asutuse sööklas, võivad aidata kujundada teadlikkust teie keskkonnahoidlike riigihangete poliitikast ja parandada organisatsiooni mainet.

• **Praktilised kaalutlused.** Kas on olulisi lepinguid, millel läheneb pikendamise tähtaeg, või pikaajalisi kehtivaid lepinguid teatud toote- või teenuserühmade kohta? Kui palju aega ja rahalisi vahendeid on võimalik nendega seoses kasutada? Kas on konkreetseid toote- või teenuserühmi, mille kohta on juba omandatud keskkonnavalaseid eksperditeadmisi?

1.2.2. Keskkonnahoidlike riigihangete sihtide seadmine

Selged sihid on kriitilise tähtsusega edusammude hindamiseks ning organisatsiooni ja laiema üldsuse teavitamiseks oma kavatsustest.

Sihtide hulgas võivad olla:

- hangete üldsihid – nt 80 % hangetest (väärtuse ja hankemenetluste arvu järgi) peaksid aastaks 2018 sisaldama keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume. Sihid võivad riigi, piirkonna ja kohalikul tasandil erineda;
- toote- või teenusepõhised sihid – nt aastaks 2017 peaks 60 % koolisööklates serveeritavatest einetest olema mahetoit või aastaks 2018 tuleks kõikide puhastusteenuste pakkumisel kasutada tooteid, mis vastavad ELi ökomärgise kriteeriumidele;
- tegevussihid – nt kõik hanketöötajad saavad aastaks 2017 keskkonnahoidlike riigihangete alase väljaõppe või tehakse keskkonnahoidlike riigihangete juhend kõikidele asutuse töötajatele sisevõrgus kättesaadavaks.

Hanke eesmärkide kaalumisel on oluline, et oleks selgelt ja toimivalt määratletud, mida loetakse keskkonnahoidlikuks riigihankeks. Paljudes liikmesriikides leitakse riigi tasandil seatud sihtide puhul hankemenetlust keskkonnahoidlikuks, kui see sisaldab riiklikke või ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume.

1.3. Koolitused ja juhised

Et keskkonnahoidlikke riigihankeid edukalt rakendada, peavad töötajatel olema sobivad praktilised oskused, teadmised ja juurdepääs teabele. Näiteks vaja on koolitusi ja juhiseid järgmistes valdkondades:

- kuidas lisada keskkonnakaalutlused hankemenetlustesse (vt 2.–7. peatükk);
- kust leida abi keskkonnakriteeriumide väljaarendamiseks (vt punkt 1.4 ja 3. peatükk);

Flaami valitsus on seadnud sihiks säästvad hanked

Flaami valitsus Belgias on sihiks seadnud, et 100 % tema avalikest ostudest peab aastaks 2020 vastama kindlaksmääratud säästva hanke kriteeriumidele. Sammud selle sihi saavutamiseks on määratud või määratakse kindlaks mitmes tegevuskavas aastateks 2009–2011, 2012–2014, 2015–2017 ja 2018–2020. Iga tegevuskava sisaldab juhiseid, kriteeriume ja järelevalvemehhanisme, millega tagatakse, et kõik valitsuse allüksused suudavad seda eesmärki täita.

- kuidas hinnata ja kontrollida pakkujate keskkonnavalitsuse väiteid (vt punktid 3.6 ja 5.2);
- kuidas hinnata olulusringi kogumaksumust pakkumuses (vt punkt 5.3).

Käesolevas käsiraamatus tehakse sissejuhatus nendesse teemadesse ja nimetatakse võimaluse korral lisateabe ja -suuniste allikad. See ei asenda siiski põhjalikku keskkonnahoidlike riigihangete alast koolitust.

Paljudes ELi riikides ja piirkondades on olemas keskkonnahoidlike riigihangete alased koolitusprogrammid kas eraldi koolitusmoodulina või üldisema riigihankekoolituse osana.

Osa avaliku sektori asutusi on koostanud ka juhised, kuidas rakendada keskkonnahoidlike riigihankeid hanketegevuses. Need juhised võivad hõlmata näiteks konkreetseid keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume, mida tuleks kohaldada teatud toote- ja teenuserühmade puhul.

Riikide keskkonnahoidlike riigihangete veebisaitidel on sageli kättesaadavad käsiraamatud ja töövahendid ning mõnel juhul on olemas keskkonnahoidliku riigihanke kasutajatugi. Kasutajatugi on olemas ka Euroopa tasandil ja sellega saab ühendust võtta ELi keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidil <http://ec.europa.eu/environment/gpp/helpdesk.htm> olevate kontaktandmete kaudu.

1.4. Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide allikad

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide mõiste ei hõlma ainult kvalifitseerimise tingimusi ja pakkumuste hindamise kriteeriume, vaid ka tehnilisi kirjeldusi ja hankelepingu täitmise tingimusi, mis võivad aidata hankelepingut keskkonnasäästlikumaks muuta.

Keskkonnahoidliku riigihanke koolitus Itaalias Sardiinias

GPP Ecosportelli, mis on osa Sardiinia keskkonnahoidlike riigihangete piirkondlikust võrgustikust, toetab provintsiavalitsusi, kohalikke omavalitsusi, teisi avaliku sektori organeid ja kohalikke ettevõtjaid keskkonnahoidlikes ja säästvates riigihangetes. Sellekohase tegevuse hulka kuuluvad nn tehnilised laboratooriumid. Need on koolitusseminarid, mida korraldatakse kõikides piirkondades, et aidata osalejatel kavandada ja ellu viia konkreetseid meetmeid, näiteks keskkonnahoidlikku ostumenetlust, tegevuspõhimõtteid, strateegiaid või käitumisviise. Tänu koolitustele on keskkonnahoidlikesse riigihangetesse kaasatud arvukalt hankijaid, sealhulgas väikestes omavalitsustes. Analüüs näitab ka, et kohalikud ettevõtjad esitavad rohkem keskkonnahoidlike pakkumusi.

Säästvate hangete ja innovatsioonihangete eksperdikeskus Madalmaades

Madalmaade riigihangete eksperdikeskus PIANOo töötab umbes 3 500 riigihankespetsialisti võrgustiku jaoks ja teeb sellega koostööd. Kõik Madalmaade riigihankespetsialistid võivad leida teavet ja dokumente säästva riigihanke ja innovatsioonihanke kohta. PIANOo pakub vahendeid ja ressursse, sealhulgas eraaruteluplatvormi, juurdepääsu õppevahenditele ja parimatele tavadele, rakendamisteemalist arengunõustamist, töörühmades osalemist ning PIANOo riigihankeõigust käsitlevat kursust. PIANOo edendab Madalmaades riigihangetega seotud professionaalsuse taset, parandab hangete säästvust ja hõlbustab suhtlemist turuga.

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide allikate kindlakstegemine on oluline samm keskkonnahoidlike riigihangete rakendamises.

1.4.1. ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid

Nagu sissejuhatuses märgitud, on EL hulga toote- ja teenuserühmade kohta välja töötanud keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid, mida vaadatakse korrapäraselt läbi ja ajakohastatakse. Need kriteeriumid on ette nähtud otse hankedokumentidesse sisestamiseks ja need sisaldavad teavet kontrollimeetodite kohta. Enamik kriteeriume on olemas kõigis ELi ametlikes keeltes.

Käsiraamatu koostamise ajaks olid kriteeriumid kehtestatud järgmistes toote- ja teenuserühmades¹⁵:

- puhastusvahendid ja -teenused;
- koopia- ja joonestuspaber;
- soojus- ja elektrienergia koostootmine;
- büroohooned;
- tervishoiusektoris kasutatavad elektri- ja elektroonikaseadmed;
- elektrienergia;
- toit ja toitlustusteenused;
- mööbel;
- aiandustooted ja -teenused;
- kujutise reprodutseerimise seadmed;
- sisevalgustus;
- kontori IT-seadmed;
- teede projekteerimine, ehitus ja hooldus;
- sanitaartehtnilised kraanitarvikud;
- tänavavalgustus ja valgusfoorid;
- tekstiiltooted;
- WC-potid ja pissuaarid;
- transport;
- seinapaneelid;
- reoveetaristu;
- vesikütteseadmed.

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid põhinevad eri allikatest pärit andmetel ja iga tooterühma kohta koostatakse tehniline taustaruanne, kus on kirjas arvesse võetud asjaolud. Tõendusbaasis kasutatakse olemasolevat teaduslikku infot ja andmeid, lähtudes olulusringi käsitusviisist ja kaasates mitmesuguseid sidusrühmi. Alates 2011. aastast juhib enamiku tooterühmade kriteeriumide väljatöötamist Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus Hispaanias Seillas¹⁶.

ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid on iga kaetud sektori puhul ette nähtud kahel tasandil:

---

¹⁵ Kriteeriumide ajakohastatud loetelu on keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidil http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

¹⁶ Lähem teave väljatöötamisel olevate kriteeriumide kohta on kättesaadav aadressil http://susproc.jrc.ec.europa.eu/product_bureau/projects.html.

- **põhikriteeriumid** võimaldavad keskkonnahoidlike riigihangete lihtsat kohaldamist, keskendudes toote keskkonnatoime võtmevaldkondadele ja nende abil püütakse hoida ettevõtjate halduskulud võimalikult väikesed;

- **lisakriteeriumides** puhul võetakse arvesse keskkonnatoime arvukamaid aspekte või kõrgemat taset. Neid kriteeriume kasutavad ametiasutused, kes soovivad minna keskkonna- ja innovatsioonikriteeriumide toetamisel kaugemale.

Kõiki ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume saab koos tehniliste taustaruannetega, milles on esitatud peamised kriteeriumide valikul arvesse võetud kaalutlused, alla laadida keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidilt (<http://ec.europa.eu/environment/gpp>). Kriteeriumide tõlgendamisel ja kohaldamisel saab abi keskkonnahoidlike riigihangete kasutajatoelt.

1.4.2. Teised kriteeriumide allikad

Lisaks ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumidele on paljud rahvusvahelised, riiklikud ja piirkondlikud asutused välja töötanud kriteeriumikogumeid suure hulga toote- ja teenuserühmade kohta. Nende kriteeriumide kasutuselevõtu protsessid on erinevad, kuigi paljud neist sarnanevad ELi keskkonnahoidlike riigihangete skeemiga. ELi keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidil on olemas lingid mõnele peamisele kriteeriumikogumile.

1.4.3. Märgised

Paljude keskkonnamärgiste eesmärk on aidata ostjatel kindlaks teha keskkonnasäästlikke tooteid või teenuseid. Keskkonnahoidliku riigihanke seisukohast on kõige väärtuslikumad märgised need, mis põhinevad objektiivsetel ja läbipaistvatel kriteeriumidel ning mida annab välja sõltumatu kolmas isik. Need märgised võivad täita erilist rolli tehniliste kirjelduste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide väljatöötamisel ning vastavuse kontrollimisel. Erieeskirju, mida kohaldatakse märgiste kasutamisel riigihankes, käsitletakse käsiraamatu sellesisulistest osades¹⁷.

---

¹⁷ Vt punktid 3.5 ja 5.2.3.

Allpool on kirjeldatud muud liiki keskkonnamärgiseid.

Mitmele kriteeriumile vastavad ökomärgised

on kõige levinumad ja neid kasutatakse ka keskkonnahoidlikes riigihangetes kõige laialdasemalt. Mitmele kriteeriumile vastavad märgised põhinevad teaduslikel andmetel toote või teenuse keskkonnamõju kohta terve selle olulusringi vältel alates tooraine kaevandamisest kuni tootmise ja turustamiseni, kasutusetapi ja lõpliku kõrvaldamiseni. Nende puhul kasutatakse hulka kriteeriume, mis määravad kõnealuse

märgise standardi. Iga märgisega seotud toote- või teenuserühma jaoks on kehtestatud erinevad kriteeriumid. Seda liiki märgised on näiteks **ELi ökomärgis** (lill),¹⁸ **Põhjamaade ökomärgis** (luik)¹⁹ ja **Sinine Ingel**²⁰.

ELi ökomärgis

ELi ökomärgis loodi 1992. aastal, et julgustada äriettevõtjaid turundama keskkonnale paremaid tooteid ja teenuseid. ELi ökomärgisega tooted ja teenused on tähistatud lille logoga, mille järgi saavad tarbijad – ka avaliku ja erasektori ostjad – neid kergesti ära tunda. Praegu antakse ELi ökomärgist välja 34 toote- ja teenuserühmas, mille hulgas on paber, tekstiiltooted, puhastustooted, määrdeained, seadmed, kodu- ja aiatooted ning turismimajutus.

Uusi toote- ja teenuserühmi lisandub pidevalt.

Üksikkriteeriumile vastavad märgised põhinevad ühel või mitmel teatud kindla aspektiga, näiteks energiatõhususega seotud kõlblikkuse/kõlbmatuse kriteeriumil. Kui toode vastab nendele kriteeriumidele,

võib selle tähistada märgisega. Seda liiki märgised on näiteks **ELi mahetoote märgis** või kontoritehnika märgis **Energy Star**.

Sektoripõhised märgised hõlmavad metsanduse sertifitseerimisskeeme, mida hoiavad toimimas organisatsioonid nagu **FSC** (metsahoolekogu)²¹ või selline metsade sertifitseerimise toetamise kava nagu **PEFC** (Programme for the Endorsement of Forest Certification)²².

Astmeliste tootemärkide abil jagatakse tooted või teenused nende keskkonnatoime järgi kõnealuses aspektis astmetesse, mitte ei kasutata kõlblikkuse/kõlbmatuse kriteeriume. Näiteks on selline **ELi energiamärgis**, mis jagab energiatarbivad tooted nende energiatõhususe järgi astmetesse²³.

Iga eespool nimetatud märgise aluseks olevad kriteeriumid on avalikult kättesaadavad. Nagu on kirjas punktis 3.5, tehakse riigihankedirektiivides vahet märgistel, mille puhul kõik kriteeriumid on seotud lepingu esemega, ja neil, mis sisaldavad ulatuslikumaid kriteeriume, näiteks neid, mis on seotud üldise juhtimise tavadega.

¹⁸ Lisateave: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>.

¹⁹ Lisateave: <http://www.svanen.se/en>.

²⁰ Lisateave: <http://www.blauer-engel.de/en>.

²¹ Lisateave: <http://www.fsc.org>.

²² Lisateave: <http://www.pefc.org>.

²³ Lisateave: http://ec.europa.eu/energy/efficiency/labelling/energy_labelling_en.htm. 2015. aasta juulis tegi komisjon ettepaneku vaadata energiatõhususe märgistus läbi, et võtta taas kasutusele skaala A–G, kus A on kõige tõhusam ja G kõige vähem tõhus klass. See ettepanek on esitatud dokumendis **COM(2015) 341 final**.

1.5. E-riigihanke süsteemi kasutamine

2014. aasta direktiividega nähakse 2018. aastaks ette üleminek täielikult elektroonilisele hankemenetlusele (kesksete hankijate puhul 2017. aastal)²⁴. Enamikus liikmesriikides on e-riigihanke süsteemide kasutamine hästi edenenud ja need võivad olla keskkonnahoidlike riigihangete rakendamise toetamisel väärtuslik vahend. Eelkõige võimaldavad e-riigihangete süsteemid jälgida teil keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumide kasutamist ja kontrollida, kas tarnijad on esitanud oma vastavuse tõendamiseks nõutava teabe. Tänu sellele on lihtsam kinnitada, et keskkonnahoidlike riigihangete poliitika on tõhus, ja saada andmeid teie järelevalve- ja hindamistegevuseks, nagu on kirjeldatud allpool.

Kui valite e-riigihanke süsteemi või selle kohandate seda selleks, et see aitaks rakendada keskkonnahoidlikku riigihanget, võiksite kaaluda järgmisi küsimusi.

- Kas keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumidega lepingud on selgelt tähistatud ja jälgitavad?
- Kas süsteemi saab siduda keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumidega (nt andmebaasist või märgiselt), nii et neid oleks lihtne lepingutesse lisada?
- Kas süsteem lihtsustab olulusringi kogumaksumuse hindamist, nt selle jaoks sisseehitatud vahendiga?
- Kas süsteem muudab keskkonnahoidlike riigihangete nõuete kohta teabe saamise uute tarnijate jaoks lihtsaks?

Hankeprotsesse mõjutavad elektroonilised süsteemid ja seega on oluline mitte jätta kõrvale nende rolli keskkonnahoidliku riigihanke hõlbustamisel.

---

²⁴ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 22 ja artikli 90 lõige 2.

1.6. Keskkonnahoidliku riigihanke järelvalve ja hindamine

Eesmärkide täitmisel saavutatud edu hindamiseks on vaja kasutusele võtta tõhus järelvalvesüsteem. Selle raames tuleks koostada register sellistest hangetest ja/või sõlmitud hankelepingutest, mis sisaldavad keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume. Ideaalsel juhul peaks loodav järelvalvesüsteem sisaldama ka teavet tehtud ostuotsuste keskkonnamõju kohta.

Mitmes ELi liikmesriigis on juba juurutatud või juurutamisel süsteemid, millega teha järelvalvet keskkonnahoidlike riigihangete rakendamise üle riigi tasandil. Nendes süsteemides võidakse nõuda teabe kogumist teatud kindlate meetoditega.

Lisaks keskkonnahoidlike riigihangete mõõdetavate edusammude järelvalvele on soovitatav koostada korrapäraste ajavahemike järel kvalitatiivseid hinnanguid keskkonnahoidliku riigihankega seotud tegevuse kohta, keskendudes ette tulnud takistustele, parandusmeetmetele, edaspidistele parandamisvajadustele ja tulevikueesmärkide hindamisele.

Barcelona linn kasutab keskkonnahoidlike riigihangete arendamiseks järelvalvet

Pärast seda, kui keskkonnahoidlike riigihangete kohustuse võtmisest ja rakendamisest on möödunud enam kui 15 aastat, on Barcelona linn väga kaasaval viisil vaadanud läbi ja töötanud välja uued eeskirjad säästvus-kriteeriumide lisamise kohta riigihankelepingutesse. See järgnes uue vastutustundlike riigihangete munitsipaaldekreedide jõustumisele 2013. aastal. Keskkonnahoiunõuded on nüüd kohustuslikud kõigile hankijatele, kes osalevad sõidukite, elektrienergia, toidu ja toitlustamisteenuste, ehituse, puidu ja paljude teiste prioriteetsete hankekategooriate hankemenetluses. Samuti on paljudes neist prioriteetsetest valdkondadest ajakohastatud järelvalvesüsteeme ja praegu töötatakse välja automaatset jälgimissüsteemi.

1.7. Koostöövõrgustiku loomine

Paljud keskkonnahoidlike riigihangete rakendamisel tekkivad probleemid on kõikidele avaliku sektori asutustele ühised ja võrgustumine või koostöö teistega võib olla väga kasulik. Näiteks teabe jagamine hankemenetluses kasutatavate keskkonnakriteeriumide või keskkonnahoidlike toodete turul saadavuse teemal võib aidata säästa aega ja vaeva.

Riikide või piirkondade tasandil on loodud mitu koostöövõrku, mis keskenduvad keskkonnahoidlikele ja säästvatele hangetele. Näiteks Taanis võimaldab keskkonnahoidlike riigihangete partnerlus (www.groenneindkoeb.dk) vahetada hankijatel eksperditeadmisi (vt taustteave). Samamoodi toimivad Prantsusmaa piirkondlik võrk riigi lääneosa tugevdamiseks (<http://www.reseaugrandouest.fr>) ja mitu piirkondlikku võrku Itaalias. Euroopa tasandil on võrgustiku Procura+ Campaign eesmärk jagada keskkonnahoidliku riigihanke kogemusi piiriülevalt ja toetada üksikuid kohalikus rakendamises osalejaid (www.procuraplus.org).

Lisateavet riiklike ja rahvusvaheliste keskkonnahoidlike/säästvate riigihangete võrgustike kohta saab keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidilt.

Taanis on näha mõju, mis kaasneb teiste innustamisega korraldama keskkonnahoidlikke riigihankeid

Taani keskkonnahoidlike riigihangete partnerlus on valitsusasutuste ühendus, mis võtab enda alla hinnanguliselt 13 % Taani iga-aastastest riigihankekulutustest. Kõik partnerid annavad kord aastas aru, kuhu on jõutud keskkonnahoidlike riigihangete partnerluse eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas enda organisatsiooni keskkonnahoidlike riigihangete eesmärkide ja kriteeriumide täitmisega. Igal aastal töötavad neli partnerit välja juhtumiuuringu, mis näitab mõne kindla keskkonnahoidliku riigihanke mõju energia ja keskkonna vallas, samuti rahalist kokkuvõtet. Nende juhtumite toel innustatakse teisi kasutama oma hankemenetlustes keskkonnahoidlikku riigihanget.

2. peatükk. Hankemenetlus

Ülevaade

- Riigihangete suhtes kehtivad ELi aluslepingust tulenevad üldpõhimõtted ja direktiivides sätestatud erieeskirjad. Keskkonnahoidlikes riigihangetes on olulised mõlemad õigusallikad.
- Ettevalmistav etapp on otsustava tähtsusega. Põhjalik analüüs ja planeerimine enne hanke korraldamist on väga oluline, kui tahetakse saavutada keskkonnanäesmärke. See aitab ka tagada menetluse tõhusat juhtimist ja parimat hinna ja kvaliteedi suhet kogu olulusringi jooksul.
- Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamiseks võib kasutada erinevaid menetlusi, sõltuvalt teie lepingu esemest ja hanke-eelses etapis kogutud teabest. Sellised menetlused nagu konkurentsipõhine läbirääkimistega hankemenetlus ja võistlev dialoog võivad olla sobivad siis, kui te peate olema võimeline kohandama lahendust oma erivajaduste järgi.
- Näiteks olulusringi kogumaksumuse hindamine, ühishange, raamlepingud või energiatõhususe lepingute sõlmimine võivad näidata, kuidas keskkonnahoidliku riigihanke abil kulusid kokku hoida või investeringutõkkeid vähendada.

2.1. Sissejuhatus

Et keskkonnahoidlik riigihange toimiks, on väga oluline teada, kuidas saada riigihankemenetlusest suurimat kasu. Kui keskkonnahoidlike riigihangete poliitikat ei rakendata hoolikalt, võib juhtuda vääratusi praktilistes küsimustes, näiteks millist menetlust kasutada, milliseid kriteeriume kohaldada ja kuidas keskkonnaväiteid õigesti hinnata ja kontrollida.

2.2. Riigihanke aluspõhimõtted

Riigihanke mõte on sobitada pakkumine ja nõudlus kokku nii, et saada asju, teenuseid ja ehitustöid, mille pakkumine on avaliku sektori ülesanne. Kindlasti tuleb peamise asjana kaaluda hinna ja kvaliteedi suhet, samuti vajadust tagada heal tasemel konkurents ning järgida ELi ja riiklikku õigusraamistikku. Keskkonnahoidlikus riigihankes saab need eesmärgid ühendada ja paljudel juhtudel suurendab selline hange nende mõju, vähendades näiteks olulusringi kulusid või innustades tarnijaid ajakohastama oma toote- või teenusepakkumisi.

Hinna ja kvaliteedi suhe

Hankijad on kohustatud saama maksumaksjate raha eest suurimat väärtust kõiges, mida nad hangivad. Majanduslikult kõige soodsama pakkumuse väljaselgitamine ei tähenda tingimata ainult kõige odavama pakkumise valimist. See tähendab leida lahendus, mis vastab kindlaks tehtud nõuetele – sealhulgas keskkonnanõuetele – kõige kulutõhusamalt. Suurimat väärtust ei mõõdeta ainult asjade ja teenuste maksumuse järgi, vaid selles võetakse arvesse ka selliseid

tegureid nagu kvaliteet, tõhusus, mõjususe ja otstarbekohasus. Keskkonnakaitse võib olla üks nendest teguritest ja seega võib see olla lepingu sõlmimisel teiste teguritega võrdseks kaalutluseks.

Õiglus

– Õiglaselt tegutsemine tähendab kohaldada siseturu põhimõtteid, mis on riigihankedirektiivide ja nendel direktiividel põhinevate riigisiseste õigusaktide aluseks. Kõige tähtsamad põhimõtted on järgmised.

- **Diskrimineerimiskeeld** – hankijad peavad tagama kõikide ELi riikide ja võrdväärsete õigustega riikide ettevõtjatele võrdse võimaluse lepingut sõlmida²⁵.

- **Võrdne kohtlemine** – võrdseid olukordi ei tohi käsitleda erinevalt ja erinevaid olukordi ei tohi käsitleda samamoodi, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt õigustatud. Näiteks tuleb kõikidele pakkujatele kohaldada samu tähtaegu ja anda sama teavet, aga erineva keskkonnatoimega pakkujatele tuleb pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumi alusel anda erinev hinne.

- **Läbipaistvus** – pakkumisvõimalused tuleb piisavalt ulatuslikult välja kuulutada, et tagada konkurents. Läbipaistev peab olema ka hanke otsustusprotsess, et välistada igasugust onupojapoliitika ohtu või hankija meelevaldsust. Hankijad on kohustatud teavitama edutuid pakkujaid nende pakkumuste tagasilükkamise põhjustest²⁶.

- **Proportsionaalsus** – tähendab, et hankemenetluses võetud meetmed on taotletavate eesmärkide saavutamiseks sobivad ning nendega ei või minna kaugemale, kui on nende saavutamiseks vajalik.

2.3. Menetluse valimine

Igasuguse hankemenetluse ettevalmistav etapp on väga tähtis. Menetluse valimisel tuleks arvestada, millises etapis on teil võimalik keskkonnakriteeriume või -kaalutlusi kohaldada

Näited

Võistlev dialoog seoses elektripraamiga Norras

Norra riigiteede amet soovis soetada hanke korras uue parvlaeva, mis oleks seni käitatavast 15–20 % energiatõhusam. Amet alustas kaheetapilise hankemenetlusena võistlevat dialoogi, et leida energiatõhusate praamide jaoks uuenduslikke lahendusi. Moodustati nõuanderühm, koostati hankedokumendid ja töötati välja hindamiskriteeriumid. Hankes ei nõutud ühtegi kindlat tehnoloogiat. Võidupakkumus tehti elektripraamile, mis toodeti partnerluses praamikäitajate, projekteerimisettevõtete ja laevaehitustehasega. Uus praam võeti kasutusele 2015. aastal, misjärel kütusekulu vähenes aastas 70 % ja CO₂ heitkogus 89 %.

„Võistlev dialoog võimaldas meil teha koostööd tarnijatega ning leida partnerluses uuenduslikud ja vähese CO₂-heittega lahendused“. Edvard Thonstad Sandvik, Norra riigiteede amet

²⁵ See kohustus hõlmab ettevõtjaid riikidest, kes on WTO üldise riigihankelingu osalised. Nende riikide nimekirja leiab aadressilt http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/memobs_e.htm.

²⁶ Direktiivi 2014/24/EL artikli 55 lõige 2.

- **Avatud hankemenetluses** võib iga ettevõtja pakkumuse esitada. Kõikidel pakkujatel, kes vastavad kindlaks määratud kõlblikkuse/kõlbmatuse tingimustele, on õigus sellele, et nende pakkumust hinnatakse. Seega on teil suurim valik võimalikke keskkonnahoidlikke lahendusi, aga te ei saa valida, keda te kutsute pakkumust tegema, näiteks pakkujate keskkonnatehnilise võimekuse järgi.

- **Piiratud hankemenetluses** saate eelnevalt hinnata võimalike pakkujate keskkonnatehnilist võimekust ja ka piirata pakkuma kutsutud ettevõtjate arvu. Pakkuma tuleb kutsuda vähemalt viis ettevõtjat, tingimusel et on piisaval arvul sobivaid kandidaate²⁷. See järkjärguline menetlus võib aidata teil kindlaks määrata sobiva keskkonnatoime taseme, mida oma tehnilistes kirjeldustes sihiks seada, pakkumuste hindamiskriteeriumid ja hankelepingu täitmise tingimused. Konkurentide arvu piiramisel on siiski võimalik, et jääte ilma väga hea keskkonnatoimega pakkumustest.

- **Konkurentsipõhist läbirääkimistega menetlust ja võistlevat dialoogi** võivad avaliku sektori asutused kasutada ostudeks, mis nõuavad olemasolevate lahendust kohandamist; projekteerimist või innovatsiooni; või muudel erilistel asjaoludel²⁸. Need menetlused võivad pakkuda eeliseid keskkonnahoidlike riigihangete kontekstis, sest need sisaldavad paindlikkuse elemente, mis ei ole võimalikud avatud ja piiratud menetlustes, ning võimaldavad paremini mõista ja kontrollida keskkonnanõuete mõju kuludele. Mõlemad menetlused nõuavad siiski teatud tasemel oskusi ja kogemust tarnijatega lävimisel, kui tahetakse saavutada parimaid tulemusi.

Kui hankija soovib osta asju või teenuseid, mida ei ole turul parajasti saada, võib ta luua ühe või mitme partneriga **innovatsioonipartnerluse**. See võimaldab struktureeritud partnerluse loomise kaudu uue toote, teenuse või ehitustöö teadus- ja arendustegevust, katsetamist ja seejärel ostmist²⁹. See võib olla eriti sobiv siis, kui sektori olemasolev tehniline tase ei ole piisavalt kõrge, et lahendada avaliku sektori asutuse tuvastatud keskkonnaprobleeme, nagu vajadus kohaneda kliimamuutustega või loodusvarade majandamine.

Igal eespool nimetatud menetlusel on mitu etappi, kus saab keskkonnahoiukaalutlusi kohaldada:

- lepingu ese ja tehnilised kirjeldused;

Dialoog mööblitarnijatega Baskimaal

2006. aastal algatas Baski keskkonnanõueteamet IHOBE avatud dialoogi mööblitarnijate rühmaga, et aidata välja töötada keskkonnakriteeriumid ja valmistada turgu ette tulevaseks hankeks. Nüüd peab IHOBE korrapäraselt tarnijatega seminare, kus tutvustatakse ja arutatakse huvitatud tarnijatega keskkonnakriteeriume, mida kohaldatakse tulevastes hangetes.

²⁷ Direktiivi 2014/24/EL artikli 65 lõige 2.

²⁸ Nende menetluste kasutamise tingimuste kohta vt direktiivi 2014/24/EL artikli 26 lõige 4.

Direktiivi 2014/25/EL mõistes hankijad võivad kasutada konkurentsipõhist läbirääkimistega menetlust ja võistlevat dialoogi üldiselt.

²⁹ Innovatsioonipartnerluse loomise menetlus on sätestatud direktiivi 2014/24/EL artiklis 31. Kui te ostate ainult teadus- ja arendustegevuseid, on teil võimalik kasutada erandit direktiivide sätetest ja kohaldada meetodit, mida nimetatakse kommertskasutusele eelnevaks hankeks. Seda kirjeldatakse teatises KOM(2007) 799 *Kommertskasutusele eelnev hange: innovatsiooni kiirendamine jätkusuutlike ja kõrge kvaliteediliste avalike teenuste tagamiseks Euroopas*.

- kvalifitseerimise tingimused ja kõrvaldamise alused (nt vastavus keskkonnaõigusele, tehniline ja kutsealane suutlikkus);
- pakkumuste hindamise kriteeriumid;
- hankelepingu täitmise tingimused.

Käesoleva käsiraamatu ülejäänud osas käsitletakse iga etappi eraldi peatükis, vaadeldes igas punktis, kuidas võtta keskkonda arvesse, tuues praktilisi näiteid ja andes soovitusi.

2.4. Turu-uuringud

Et otsustada, millist menetlust kasutada ja kuidas kõige paremini sobitada keskkonnakriteeriume eespool üldjoontes kirjeldatud punktidega, on kasulik mõningane turu tundmine – nt keskkonnahoidlikumate lahenduste saadavus, maksumus ja võimalikud tagajärjed.

Alusteavet võib aidata saada lihtne turu-uuring internetis. Täpsema turuülevaate saamiseks võib ka enne pakkumist suhelda võimalike tarnijatega. See võib olla eriti kasulik, kui soovite kohaldada julgeid keskkonnanõudeid või kaalute turul suhteliselt uusi uuenduslikke lahendusi.

Hankedirektiivides lubatakse eraldi esialgseid turu-uuringuid tarnijatega selleks, et saada nõuandeid, mida võiks kasutada menetluse ettevalmistamisel³⁰. Selline protsess tuleb olema läbipaistev ja mittediskrimineeriv.

Uuringutulemused ei tohi anda ebaõiglast eelist ühelegi osalenud tarnijale. Selle vältimiseks peaksite tagama, et teave tehakse kättesaadavaks kõigile võimalikele kandidaatidele või pakkujatele, ja andma pakkumuste koostamiseks piisavalt aega.

Soovitav on anda turule varakult teada hangetest, kus kohaldatakse keskkonnakriteeriume. See annab tarnijatele piisavalt aega teie nõuete täitmiseks valmistuda.

Kommertskasutusele eelnevad hanked

Kui teie nõuetele vastavat lahendust turul ei ole, võite kaaluda ka hankida otse teadus- ja arendusteenuseid, mis aitavad teil kindlaks teha kõige sobivama lahenduse. Kommertskasutusele eelnev hange on meetod, mille hankijad võivad valida teadus- ja arendusteenuste hankimiseks, tingimusel et direktiivi 2014/24/EL artikli 14 nõuded on täidetud. See võimaldab teil järk-järgult kindlaks teha parimad võimalikud lahendused, küsides tasuvusanalüüse, projekte ja prototüüpe mitmelt ettevõtjalt. Tegelik (tegelike) väljatöötatud lahendus(t)e hange tuleb seejärel korraldada tavapärase riigihankemenetluse alusel.

Kesksete hangete keskkonnahoidlikumaks muutmine Ungaris

Ungari riiklik hanke- ja tarneamet vastutab üle kogu riigi umbes 1 000 avaliku sektori asutuse hankelepingute sõlmimise eest. Aastatel 2010–2011 korraldati 12 menetlust, mis hõlmasid keskkonnahoiukriteeriume ja mille hankelepingute maht oli kokku 90 miljardit Ungari forintit (338,6 miljonit eurot). Kohaldatud kriteeriumid seonduvad näiteks personaalarvutite suurima energiatarbimisega ja paberitoodete keskkonnahoidlikkuse sertifitseerimissüsteemide aluseks olevate kriteeriumide täitmisega (nt FSC).

³⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 40.

Üks võimalus seda teha on avaldada eelteade. Kaaluda võib ka teabe avaldamist oma veebisaidil või huvitatud tarnijatele teabepäeva korraldamist.

2.5. Keskkonnahoidliku riigihanke kohta äriiselt otstarbeka otsuse tegemine

Keskkonnahoidlikus riigihankes saab kasutada paljusid hankevahendeid, mida tunnustatakse finantstõhususele kaasa aitavate vahenditena, aidates teha äriiselt otstarbekat otsust rangemate keskkonnastandardite kohaldamiseks.

See hõlmab muu hulgas järgmisi meetodeid.

• Oletusringi kogumaksumuse hindamine.

Hankeotsused tehakse sageli ikka veel ostuhinna põhjal. Ent paljude toodete ja ehitustööde (nt energiatarbimine, hooldus, ohtlike materjalide kõrvaldamine) puhul võivad olla märkimisväärsed ka kasutamise ja kõrvaldamise kulud. Oletusringi maksumuse arvessevõtmine hankes on selgelt majanduslikult otstarbekas. Kuna ostuhinda, energia- ja hoolduskulud võivad maksta sama asutuse eri osakonnad, nõuab oletusringi kogumaksumuse hindamine hankemenetlustes tõenäoliselt asutusesisest koostööd.

Lisateavet oletusringi kogumaksumuse hindamise kohta leiab 5. peatükist ja ELi keskkonnahoidlike riigihangete veebisaidilt (<http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>).

• **Ühishange.** Ühishange tähendab ühendada avaliku sektori asutuste rühma hanketegevus, et saavutada kokkuhoid hulgiostu, vähendatud halduskulude ning keskkonna-, tehniliste ja turualaste teadmiste ühiskasutamise kaudu. Seda tüüpi hange võib olla eriti väärtuslik seoses keskkonnahoidlike riigihangetega, kus keskkonnaoskusi ja teadmisi keskkonnahoidlike toodete ja teenuste turust saab jagada. Ühishanget saavad korraldada näiteks piirkondlikud või riiklikud kesksed hankijad, kes korraldavad hankeid avaliku sektori asutuste nimel.

Elektriautode ühishange Roots

2011. aastal algatasid 296 organisatsiooni Stockholmi linna juhtimisel elektriautode ühishanke. Selle eesmärgid olid järgmised:

- vähendada osalevate organisatsioonide halduskulusid;
- saavutada hinnaalandusi;
- anda turule märku suurest nõudlusest;
- tagada väiksematele omavalitsustele selliste sõidukite kättesaadavus.

Partnerid osalesid ühiselt sõiduki spetsifikatsiooni, sealhulgas CO₂ heitkoguste ja oletusringi kogumaksumuse hindamise kriteeriumide koostamisel. 2012. aastal tehtud esimene ost andis tulemuseks 34 tonni suuruse CO₂ säästu, mis on 95 % vähenemine võrreldes samaväärsete bensiiniautodega.

„Oma oskuste ja teadmiste jagamine ning tarnijate teavitamine nõudlusest on peamine tegur meie sõidukite võimalikult suure tõhususe tagamisel“.

Eva Sunnerstedt, organisatsiooni Clean Vehicles projektijuht Stockholmis

Energiatõhususe leping, mida kasutati energiatarbimise vähendamiseks munitsipaalhoonetes Soomes Vantaas

2011. aastal sõlmis Vantaa linn hankelepingu energiateenuste ettevõttega ESCO, et parandada 14 munitsipaalhoone energiatarbimist. Energiatõhususe lepingu kasutamine tagas, et energiasäästumeetmed ja nendega seotud kulude kokkuhoid saavutatakse kiiremini, kui olnuks muidu võimalik, kasutades investeeringuid linna eelarvest. Tehnilised kirjeldused sisaldasid ESCO energiasäästugarantiid ja tagasimakseperioode. Kaheksa aasta pikkuse lepingu täitmise ajal saavutati kokku 7 500 tonni suurune CO₂ heitkoguste vähenemine ja linna jaoks 200 000 euro suurune kokkuhoid energiakuludelt. Kokkuhoiu ülejääk jaotatakse linna ja ESCO vahel.

• **Energiatõhususe leping** on lepinguline kokkulepe hoone omaniku või kasutaja (sealhulgas avaliku sektori asutused) ja energiaettevõtja vahel, et parandada hoone energiatõhusust. Investeeringuskulud katab tavaliselt energiaettevõtja või kolmas isik, näiteks pank, nii et avaliku sektori asutusel ei ole vaja väljaminekuid teha. Elektriettevõtja saab tasu, mis on tavaliselt seotud garanteeritud energiasäästuga.

Pärast teatud lepinguperioodi tuleb hoone energiatõhususe parandamisega saavutatud

Saksamaa keskkonnahoidliku riigihanke lahendused, milles kasutatakse raamlepingut

2013. aastal korraldas Saksamaa föderaalne siseministeriumi riigihangete amet 50 000 kõhnklientarvutisüsteemi avaliku hanke väärtusega 15 miljonit eurot. Avatud hankemenetluses määratleti tehnilised standardid ja lepingutingimused, sealhulgas osade, müra ja jäätmekäitlusega seotud keskkonnaaspektidele vastavuse garantii. Raamlepingu kestus oli 24 kuud koos võimalusega pikendada seda 12 kuu võrra. Viie aasta energiasääst pidi arvutuste kohaselt olema 58 750 000 kWh elektrienergiat, mis vastab 29 000 tonnile CO₂-le.

kokkuvõtte avaliku sektori asutusele tagasi. Energiatõhususe leping sõlmitakse sageli hooneterühmade kohta, et teha lepingud võimalikele investoritele atraktiivsemaks.

2.6. Raamlepingud

Raamlepingu sõlmimine on üks viis, kuidas hanke tõhusust suurendada, rakendades samal ajal keskkonnahoidlikku riigihanget. Raamlepingu võib sõlmida ühe või enama ettevõtjaga ja korraga saab teha mitu hankelepingut, ilma kogu hankemenetlust kordamata³¹. Raamlepingud aitavad kaasa keskkonnahoidlikele riigihangetele, võimaldades hankelepingute sõlmimisel suuremat paindlikkust ja ühendades mõnel juhul

nõudluse mitme asutuse vahel või pikema aja jooksul. Samuti võivad need suurendada tarnijate huvi pakkuda senisest paremaid keskkonnalahendusi tänu võimalusele võita mitu lepingut ja seega tasa teha kõik nende lahenduste elluviimisega seotud lisakulud.

³¹ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 33.

3. peatükk. Hankelepingu nõuete määramine

Ülevaade

- Hankijatel on lepingu eseme määramisel vaba valik, mida nad soovivad hankida. See võimaldab lisada suures ulatuses keskkonnakaalutlusi, tingimused et seda tehakse turgu moonutamata, st turulepääsu piiramata või takistamata.
- Põhjalik vajaduste analüüsimine, kuhu on kaasatud asjaomased sidusrühmad, aitab teil kindlaks määrata hankelepingu keskkonnahoidlikumaks muutmise ulatuse ning ühtlasi vältida tarbetuid oste.
- Vajaduse korral võib kindlaks määrata keskkonnatoime tasemed ning konkreetsed materjalid ja tootmismeetodid. Spetsifikatsioonid võivad olla seotud olelusringi ükskõik millise etapiga, nt toorme kaevandamise, töötlemise, pakendamise, kohaletoimetamise, kasutamise või kõrvaldamisega.
- Alternatiivsete lahendustega pakkumuste lubamine võib aidata leida majanduslikult kõige soodsama pakkumuse, millel on ühtlasi hea keskkonnatoime.
- Tehnilised standardid, märgised ning ELi ja riikide keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid on kõik väärt teabeallikad tehniliste kirjelduste koostamisel. Kui plaanite nõuda, et tarnijatel oleks märgis, kehtivad eritingimused, ning võrdväärseid märgiseid tuleb aktsepteerida.

3.1. Lepingu eseme kindlaksmääramine

Hankelepingu ese on see toode, teenus või ehitustöö, mida te soovite hankida. Selle kindlaksmääramise tulemuseks on üldiselt toote, teenuse või ehitustöö kirjeldus, aga selle võib anda ka funktsioonide või tulemuspõhise määratluse kujul (vt punkt 3.2.3). Lepingu eseme valik on eriti oluline, sest see määrab spetsifikatsioonide lubatava ulatuse ja muud kriteeriumid, mida võite kohaldada. Selle põhjuseks on seos hankelepingu eseme nõudega, mida käsitletakse 5. peatükis.

3.1.1. Õigus valida

Põhimõtteliselt võite lepingu eseme vabalt kindlaks määrata vastavalt oma vajadustele. Riigihanget käsitlevates õigusaktides ei ole küsimus mitte niivõrd selles, mida hankijad ostavad, kuivõrd selles, kuidas nad seda teevad. Seetõttu ei ole lepingu ese kui selline hankedirektiivides piiratud.

Siiski võib mingi toote, teenuse või ehitustöö valik moonutada mõnikord võrdseid riigihanketingimusi ettevõtjate jaoks kogu ELis. Olemas peavad olema mõned kaitsemeetmed. Need seisnevad eelkõige selles, et aluslepingus nimetatud diskrimineerimiskeelu, kaupade vaba liikumise ja teenuste osutamise vabaduse põhimõtteid kohaldatakse alati, kui lepingus on olemas teatud piiriülene huvi, mis võib hõlmata ka

lepinguid, mille väärtus jääb piirmäärast allapoole või mis ei ole direktiividega täielikult hõlmatud³².

Praktikas tähendab see, et te peate tagama, et teie lepingu määratlus ei piira hankes osalemist ettevõtjatele teistest ELi riikidest või samaväärsete õigustega riikidest³³. Teine kaitsemeede on see, et vastavalt riigihanke eeskirjadele ei tohi tehniliste kirjeldustega luua põhjendamatu konkurentsitakistus³⁴. See hõlmab samaväärsete võimaluste lubamist, kui viidatakse konkreetsele standardile. Lisajuhised selle kohta, kuidas seda kohustust keskkonnanõuete kohaldamisel täita, on antud punktis 3.2.

3.1.2. Oma tegelike vajaduste hindamine

Otsustav samm enne hankemenetluse alustamist on hinnata oma tegelikke vajadusi hankelepingu võimaliku keskkonnamõju seisukohast. Asjakohasel konsulteerimisel sise- ja lõppkasutajatega võib ilmneda, et väiksemas mahus või keskkonnahoidlikumaid tootmisvariante saab kohe rakendada. Mõnel juhul võib parim lahendus olla üldse mitte midagi osta. Näiteks saate võib-olla jagada vahendeid või seadmeid teiste asutustega. Korduskasutatud, ringlusse võetud või ümbertöötatud toodete ostmine võib aidata kaasa ka ringmajanduse ideele³⁵.

Kui hankijad jõuavad vajaduste ulatuses üksmeelele, võib see aidata neil teha keskkonnateadlikke otsuseid hankemenetluse hilisemates etappides. Näiteks on keskkonناسäästlikku puhastusteenuste, toitlustus- või trükilepingut palju lihtsam rakendada, kui nende teenuste ja toodete kasutajad teavad, mida oodata, ja mõistavad muudatuse põhjusi. Samamoodi võib eelkõikulepe hoone vastuvõetava sisetemperatuuri suhtes aidata rakendada rangemaid energiatõhususe standardeid – ja saavutada seega rahalist kokkuhoidu – rajatiste renoveerimise või haldamise lepingus.

Kuna vajadusi hinnatakse tavaliselt enne hankemenetluse alustamist, ei pruugi teil olla kogu teavet, mida on lepingu keskkonnamõju hindamiseks vaja. Et saada ülevaadet konkreetse toote või teenuse terve kasutusea keskkonnamõjust, tasub sageli varakult tutvuda asjakohaste keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumidega (vt punkt 3.5). Enne hankimist tehtud turu-uuring võib aidata ka kindlaks teha võimalikud lahendused hangitavate kaupade või teenuste keskkonnamõju vähendamiseks (vt punkt 2.4).

Trükivajaduste hindamine Ühendkuningriigis

2012. aastal korraldasid Portsmouthi linnavolikogu ja WRAP vajaduste hindamise, et parandada trükiressursside kasutamist, uurides võimalust vähendada kulusid ja keskkonnamõju. Seda tehti osana jäätmete prügilasse ladustamise vähendamise strateegiast „Zero Waste to Landfill“. Trükinõuete läbivaatamisel leiti säästuvõimalusi kujundamisel, trükkimisel ja disainilahenduse tootmisel. Seejärel lisati tõhususe tegurid pakkumiskutsesse, millega nõuti pakkujatelt jäätmete vähendamise tõendamist. Nüüd võib volikogu vajaduse korral teha hanke uute lepingute sõlmimiseks, et saada trükiteenuseid, mis lisavad nii rahalist kui ka keskkonnaalast väärtust.

³² Lisateavet kehtivate eeskirjade ja põhimõtete kohta saab komisjoni tõlgendavast teatisest, milles käsitletakse ühenduse õigust lepingute sõlmimisel, mis ei ole või on ainult osaliselt reguleeritud riigihankedirektiividega (2006/C 179/02).

³³ Näiteks ettevõtjad riikidest, kellele on siduv WTO üldine riigihankeleping. Nende riikide nimekirja leiab aadressilt http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/memobs_e.htm.

³⁴ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 2; Direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 2.

³⁵ Lähemat teavet ringmajanduse kohta leiab aadressil <http://ec.europa.eu/environment/circular-economy>.

3.1.3. Peamise keskkonnamõju kindlakstegemine

Igal eraldi lepingul on erinev võimalik keskkonnamõju, mida tuleb arvestada. Asjade, teenuste ja ehitustööde hankelepingutega kaasnevad üldiselt siiski veidi erinevad kaalutlused.

Asjade hankelepingud:

- Toote valmistamisel kasutatud materjalide keskkonnamõju (nt kas tooraine pärineb taastuvallikatest?)
- Kasutatud tootmisprotsessi mõju
- Toote energia- ja veekulu kasutamise ajal
- Toote vastupidavus/kasutusiga;
- Toote ringlussevõtu/korduskasutamise võimalused kasutusea lõpus;
- Toote pakendamine ja vedu.

Teenuste hankelepingud:

- Töötajate tehnilised eksperditeadmised ja kvalifikatsioon lepingu keskkonnahoidlikuks täitmiseks;
- Teenuse osutamisel kasutatavad tooted/materjalid;
- Teenuse keskkonnamõju vähendamiseks kehtestatud juhtimiskord;
- Energia- ja veekulu ning jäätmete teenuse osutamisel.

Ehitustööde hankelepingud:

- Lisaks kõigile eelnimetatud aspektidele võivad ehitustööde lepingud avaldada suurt keskkonnamõju nt seoses maakasutuse või liikluse planeerimisega;
- Mõne projekti puhul võib olla vaja keskkonnamõju ametlikult hinnata ja lähtuda hankes selle tulemustest;
- Täpsemaid juhiseid ehitustööde hankelepingute kohta leiab 7. peatükist.

Rohepesu vältimine

Üha rohkem ettevõtjaid turundab ennast keskkonnahoidliku või säästvana, kuid alati ei ole neil selle kohta tõendeid.

Näiteks võivad tarnijad liialdada oma energiatõhususe näitamisega või keskenduda suhteliselt vähetähtsale keskkonnamõjule, kui nad väidavad, et nad on keskkonnahoidlikud. Seetõttu on oluline, et:

- te viite enne oma hanke väljakuulutamist ennast kurssi kavandatud ostu keskkonnamõjuga;
- teie tehnilised kirjeldused põhineksid toote terve olelusringi keskkonnamõju hindamisel (nt alates kolmanda isiku ökomärgisest);
- te küsite oma tarnijalt asjakohaseid tõendeid tema väidetava keskkonnatoime kohta (vt punkt 3.6).

Hea võimalus saada ülevaadet konkreetse lepingu keskkonnamõjust on tutvuda asjaomaste ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumide ja tehniliste taustaruannetega, milles selgitatakse peamist mõju ja selle kõrvaldamist ostmisel.

3.1.4. Hankelepingule keskkonnahoidliku sisuga pealkirja valimine

See aitab pakkujatel kergesti kindlaks teha, mida tahetakse, ja kannab sõnumit, et toote või teenuse keskkonnatoime on hankelepingu oluline osa. Keskkonnahoidliku sisuga pealkiri ei saada sõnumit mitte ainult võimalikele tarnijatele, vaid ka kohalikule kogukonnale ja teistele hankijatele.

Kui olete oma tegelikke vajadusi hinnanud, teinud vajaliku turu-uuringu ja valinud oma hankelepingule sobiva pealkirja, saate hakata koostama oma nõuete tehnilisi kirjeldusi.

3.2. Keskkonnaalased tehnilised kirjeldused

3.2.1. Tehnilised kirjeldused

Kui olete lepingu eseme kindlaks määranud, tuleb seda väljendada tehnilistes kirjeldustes, mis lisatakse hankedokumentidesse. See on nagu visandist valmispildi maalimine. Tehnilisel kirjeldusel on kaks ülesannet.

- Selles kirjeldatakse lepingut turule nii, et ettevõtjad saavad otsustada, kas see pakub neile huvi. Selliselt aitavad nad kindlaks määrata konkurentsitaset.
- Selles esitatakse mõõdetavad nõuded, mille suhtes saab pakkujaid hinnata. Tehnilistes kirjeldustes on antud nõuetele vastavuse miinimumkriteeriumid. Kui tehniline kirjeldus ei ole selge ja õige, on tulemuseks paratamatult ebasobivad pakkumused. Tehnilisele kirjeldusele mittevastavad pakkumused tuleb tagasi lükata – välja arvatud juhul, kui teil on variandid eraldi lubatud.

Tehniline kirjeldus peab seonduma ostetava ehitustöö, asja või teenuse enda tunnustega, mitte ettevõtja üldise võimekuse või omadustega³⁶.

Samuti on tähtis, et see oleks selge, kõikidele ettevõtjatele ühtemoodi mõistetav ja et teil oleks võimalik pakkumuste hindamisel vastavust kontrollida (vt punkt 3.6).

Läbipaistvuskohustus eeldab, et tehniline kirjeldus on selgelt märgitud hankedokumentides endas³⁷.

Kogu Euroopas on hankelepingutel keskkonnahoidliku sisuga pealkirjad

Hangetes kasutatakse üha rohkem keskkonnahoidliku sisuga pealkirju, et anda märku lepingus arvesse võetud keskkonnamõjust. Näiteks:

- „Energiatõhusa tänavavalgustuse pakkumine Kerry krahvkonnas“ (Kerry krahvkonna volikogu, Iirimaa);
- „Siseviimistlustööd keskkonnasäästlike ehitusmaterjalide ja toodetega“ (Malta ülikool);
- „Teenuseleping energiasäästu saavutamiseks 12 koolis“ (Kataloonia haridusministeerium, Hispaania);
- „Ökoloogilise ja ringlussevõetud paberi tarnimine“ (SCR Piemonte, Itaalia).

³⁶ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 1 ja VII lisa; direktiivi 2014/25/EL artikkel 60 ja VIII lisa.

³⁷ Vt kohtuasi C-225/98, komisjon vs. Prantsusmaa, punktid 81–83, milles leiti, et tehniline kirjeldus, mis oli määratletud ainult viidete abil Prantsuse õigusaktides sätestatud klassifikatsioonidele, on kaudselt diskrimineeriv.

Tehnilise kirjelduse sõnastamisel võib lähtuda Euroopa, rahvusvahelistest või riiklikest standarditest ja/või kasutusomadustest või funktsionaalsusest³⁸. Selles võidakse viidata ka asjakohastele kriteeriumidele, mis on määratletud märgistes³⁹. Hankedirektiividega on lubatud koostada tehnilist kirjeldust lähtuvalt toote, teenuse või ehitustööga seotud keskkonnaohutusest ja kliimanäitajatest⁴⁰. Näiteks võite nõuda, et arvuti ei tarbiks rohkem kui teatud hulga energiat tunnis; või et sõiduki heitgaasid ei ületaks teatud kogust. Te võite toote, teenuse või ehitustöö puhul täpselt määratleda ka tootmisprotsessi – seda võimalust käsitletakse allpool punktis 3.3.

3.2.2. Standardid ja muud tehnilised etalonsüsteemid

Standardid mõjutavad olulisel määral toodete ja protsesside projekteerimist ning paljud standardid hõlmavad selliseid keskkonnanäitajaid nagu materjalikasutus, vastupidavus, energia- või veekasutus. Viited tehnilistele standarditele, sealhulgas tehnilistele keskkonnaga seotud omadustele, saab otse sisestada oma tehnilisse kirjeldusse, mis aitab teil lepingu eset selgelt määratleda. Hankedirektiivides tuginetakse ühe vahendina tehniliste kirjelduste määratlemiseks Euroopa, rahvusvahelistele või riiklikele standarditele ja mitmetele teistele tehnilistele etalonsüsteemidele⁴¹. Kui kasutatakse viidet standardile, lisatakse sellele märgi „või samaväärne“⁴².

See tähendab, et tuleb aktsepteerida tõendeid samaväärsele standardile vastavuse kohta. Sellisteks tõenditeks võib olla vastavushindamisasutuse katsearuanne või sertifikaat. Pakkuja võib püüda tugineda ka tootja tehnilisele toimikule, kui tal ei ole võimalik temast olenematutel põhjustel kolmanda isiku tõendeid ettenähtud tähtaja jooksul saada. Hankija peab siis otsustama, kas see tõendab vastavust⁴³.

3.2.3. Kasutusomadustel põhinevad või funktsionaalsete nõuete kirjeldused

Hankedirektiividega on hankijatel sõnaselgelt lubatud kohaldada kasutusomadustel või funktsionaalsetel nõuetel põhinevaid kirjeldusi⁴⁴. Kasutusomadustel põhinevas või funktsionaalsete nõuete kirjelduses on märgitud soovitud tulemus ja see, mis väljundit (näiteks kvaliteedi, kvantiteedi ja usaldusväärsuse poolest) oodatakse, kaasa arvatud selle

Luxembourg kirjeldab säästvaid puhastusvahendeid

2013. aastal korraldas Luxembourg linn puhastustoodete ja -teenuste avaliku hanke. Tehniline kirjeldus töötati välja varases etapis koostöös Luksemburgi keskkonnakaitseametiga. Analüüsis leiti, et varem kasutatud toodetest ainult 15 % ei sisaldanud ohtlikke aineid. Uue hanke tehnilised kirjeldused sisaldasid loetelu ainetest, mis on toodetes keelatud, ja pakkumuste hindamise kriteeriume teiste ainete kasutamise vähendamiseks. Turg kohandus kiiresti ja pakkumuse esitasid neli ettevõtet. Seda meetodit kasutades sai linn luua tervislikuma keskkonna nii oma töötajatele kui ka kodanikele.

³⁸ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 3; direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 3.

³⁹ Direktiivi 2014/24/EL artikli 43 lõige 1; direktiivi 2014/25/EL artikli 61 lõige 1.

⁴⁰ Direktiivi 2014/24/EL VII lisa; direktiivi 2014/25/EL VIII lisa.

⁴¹ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 3; direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 3.

⁴² Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõike 3 punkt b; direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõike 3 punkt b.

⁴³ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 5; direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 5.

⁴⁴ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 3; direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 3.

mõõtmise viis. Selles ei kirjutata pakkujale ette sisendeid või töömeetodit. Pakkuja võib vabalt välja pakkuda kõige sobivama lahenduse.

Kasutusomadustel põhinev jätav tavaliselt rohkem ruumi innovatsioonile ja mõnel juhul kutsub turgu välja arendama uusi tehnilisi lahendusi. Kasutusomadustel põhineva kirjelduse kehtestamisel tuleks hoolikalt mõelda, kuidas pakkumusi õiglaselt ja läbipaistvalt hinnata ja võrrelda. Te võite paluda pakkujatel märkida, kuidas soovitud tulemus saavutatakse ja tagatakse hankedokumentides märgitud kvaliteeditase.

Kui te näiteks soovite hoida oma kontorihoones teatud temperatuuri, tuleks teil määrata koostada väga üksikasjalik küttesüsteemi kirjeldus. Teise võimalusena võiksite kirja panna, et kontorihoones peab olema püsiv sisetemperatuur 18–20 °C, jättes pakkuja otsustada, milliseid variante välja pakkuda. Sel juhul saaksid pakkujad teha valiku uuenduslike kütte- ja ventilatsioonisüsteemide kasuks, mis vähendavad sõltuvust fossiilkütustest. Võite paluda neil esitada tehnilisi andmeid, et kinnitada nende pakutud meetodite teostatavust. Samuti on oluline arvestada, kuidas te lisate täpsed pakkumistingimused oma lepingutingimustesse. Sel teemal leiate lisajuhiseid 6. peatükist.

Energiatõhususe eest premeerimine Malta koolimajades
Maltal Pembroke'is nõudis riiklik koolide eest vastutav organ (Foundation for Tomorrow's Schools (tulevikukoolide sihtasutus), et uued koolimajad peavad ennast energiaga ise varustama kohapealse taastuvenergia tootmise kaudu. Pakkujatel oli võimalus pakkuda erinevaid lahendusi selle eesmärgi täitmiseks. Kirjeldus sisaldas ka teatud miinimumnõudeid, näiteks energia- ja veetõhususe kohta. Hindamiseetapis anti lisapunkte nõutavast isegi parema keskkonnatoime eest. Võitjaks tulnud pakkuja paigaldas päikesepaneelid ja tuuleturbiinid, mis võimaldas lepingu esimese kümne kuuga toota energiat kokku 35 000 kWh.

3.3. Materjalide ja tootmismeetodite kindlaksmääramine

Sellel, millest on toode tehtud, kuidas see on toodetud või kuidas teenust või ehitustööd tehakse, võib olla märkimisväärne osa nende keskkonnamõjus. Riigihankedirektiivide kohaselt võib tehniliste kirjelduste kindlaksmääramisel arvesse võtta tootmisel või teenuse osutamisel kasutatavaid materjale ja tootmismeetodeid – näiteks taastuvatest energiaallikatest toodetav elekter või mahepõllumajandusest pärit toit – isegi kui need ei ole ostetava materjali „oluliseks osaks“⁴⁵.

Kuna aga kõikidel tehnilistel kirjeldustel peaks olema seos lepingu esemega, võite lisada üksnes sellised nõuded, mis on seotud ostetava toote valmistamise, teenuse osutamise või töö teostamisega, mitte neid, mis on seotud ettevõtja üldise tava või poliitikaga. Nagu kõikide kriteeriumide puhul, peab hankija tagama, et materjalide või tootmismeetodite kirjeldamisel järgitakse aluslepingus sätestatud mittediskrimineerimise, võrdse kohtlemise, läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid.

3.3.1. Materjalide kirjeldamine

Hankijana on teil õigus nõuda, et toode, mida te ostate, oleks tehtud teatud kindlast materjalist või sisaldaks teatud osakaalus ringlusse võetud või korduskasutatavat sisu. Samuti võite kehtestada nõuded, mis käsitlevad tootes sisalduvate ohtlike ainete piiranguid. Te võiksite alustada viidetega õigusaktidele, millega kehtestatakse kahjulike või ohtlike ainete piiranguid, näiteks ohtlike ainete piiramise direktiiv⁴⁶ või kemikaalimäärus REACH ja CLP-määrus⁴⁷.

Tavaliselt lisatakse keskkonnahoidliku riigihanke põhimõtete hulka ohtlike ainete piiramine puhastusvahendites ja tekstiilitoodetes või nõutakse ettevõtjatelt, et puit on hangitud säästvalt. Et tagada aluslepingus sätestatud mittediskrimineerimise põhimõtte järgimine, peaksid sellised kitsendavad nõuded põhinema objektiivsel riskihindamisel. Kasulik võrdluskoht on märgised ja keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid, sest need põhinevad teaduslikel

100 % ulatuses teise paberi kasutamine Bulgaarias

Bulgaaria keskkonna- ja veeministerium seadis oma kontoritesse paberi tellimisel tingimuseks, et ostetav paber peab koosnema ainult ringlusse võetud kiust. Hanke-eelne turuanalüüs näitas, et keskkonnahoidlikumale paberile on võimalik üle minna, ilma et ostetava paberi hind seejuures tõuseks. Pärast seda, kui ministerium oli hanke edukalt ellu viinud, sõlmis Bulgaaria keskkonnanõukogu raamlepingu mitme avaliku sektori asutuse varustamiseks täielikult teisese paberiga.

Ungari linn valib vähem kahjulikud kemikaalid

Ungaris on Miskolci linn otsinud võimalust osta oma arvukate vajaduste katteks keskkonnahoidlikumaid alternatiive. Näiteks talviseks teede jäät sulatamiseks läks linn naatriumkloriidilt üle vähem söövitavale kaltsium-magneesiumatsetaadile (CMA), mis ei tõsta naatriumi taset joogivees. Need nõuded on lisatud linna hankedokumentide tehnilistesse kirjeldustesse.

⁴⁵ Direktiivi 2014/24/EL artikli 42 lõige 1 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 60 lõige 1.

⁴⁶ Direktiiv 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes (RoHS).

⁴⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1907/2006, 18. detsember 2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist, ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1272/2008, 16. detsember 2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist.

andmetel ning kaetud toodete ja teenuste puhul kasutatavate materjalide ja ainete olelusringi hindamisel.

3.3.2. Tootmisprotsessid ja -meetodid

Hankedirektiivide kohaselt võite lisada asjade, teenuste ja ehitustööde hankelepingute tehnilistesse kirjeldustesse nõudeid tootmis- või tarneprotsesside ja -meetodite kohta. Siiski ei ole siiski lubatud nõuda tootmisprotsesse, mis on patenditud või muul viisil kättesaadav ainult ühele tarnijale – või tarnijatele ühes riigis või piirkonnas –, välja arvatud juhul, kui selline viide on põhjendatud lepingu erandlike asjaoludega ja sellega kaasneb märges „või samaväärne“.

Eriti tähtis on proportsionaalsuse põhimõte – kuidas te saate tagada, et tootmisprotsesside suhtes kehtestatud nõue aitab tegelikult kaasa keskkonnanäesmärkidele, mille poole te püüdate? Ostetavate kaupade, teenuste või ehitustööde olelusringi hoolikas analüüs aitab välja töötada sobivaid tootmisprotsesside ja -meetodite kirjeldusi. Olelusringi hindamine võimaldab analüüsida toodete keskkonnamõju tootmisest kuni kõrvaldamiseni. See hõlmab seega tooraine kaevandamist ja rafineerimist, tööstuslikku tootmist ja teisi tootmisetappe kuni kasutuse ja kõrvaldamiseni.

Olelusringi hindamine iga eraldi hankelepingu puhul nõuab suurt lisavaeva. I tüüpi märgiste (vt punkt 3.5.1) aluseks olevad kriteeriumid põhinevad tavaliselt märgise alla kuuluvate toote- ja teenuserühmade olelusringi hindamisel ning võivad aidata kindlaks teha tootmisprotsesside ja -meetodite suhtes kohaldatavaid kriteeriume. ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumides on neid tulemusi arvesse võetud ja täpselt määratletud asjaomased tootmismeetodid mõne toote- ja teenuserühma, sealhulgas elektrienergia, tekstiiltoodete ja toidu kohta.

3.4. Alternatiivsete lahenduste kasutamine

Alternatiivsed lahendused on vahend, mille abil oma kirjeldust paindlikumaks teha, ja selle tulemusel võivad pakkujad välja pakkuda veelgi keskkonnahoidlikuma lahenduse. Alternatiivsete lahenduste kasutamise korral on pakkujatel lubatud esitada alternatiivseid lahendusi, mis vastavad kehtestatud teatud miinimumnõuetele, ent ei pruugi vastata täielikule tehnilisele kirjeldusele. Näiteks võite kirjeldada tavakütusel (bensiin või diislikütus) töötavaid sõidukeid, kuid lubada alternatiivse lahendusena ka pakkuda alternatiivkütusel töötavaid, elektri- või hübriidsõidukeid. Nii alternatiivsete

Euroopa Komisjon asetab mööblitarnijate jaoks lati kõrgele

Euroopa Komisjon lisab oma mööblitarnete konkursikutsetesse hulgaliselt keskkonnanõudeid terve olelusringi kohta. Pakkujad kohustuvad täitma säästlikkuskriteeriume mööbli kasutusea igas etapis. Kriteeriumid on järgmised:

- märkida tuleb puidu päritolu;
  - vähemalt 50 % puidusisaldusest peab olema sertifitseeritud säästvana;
  - kasutatud sertifitseeritud ja sertifitseerimata puidu jälgitavus;
  - ohtlike ainete piiratud kasutamine;
  - parimate olemasolevate meetodite kasutamine mööbli pinna töötlemisel;
  - õhku ja vette sattuvate jäätmete tõhusad käitlussüsteemid naha tootmisel;
- lenduvate orgaaniliste ühendite hulga ja formaldehüüdiheite vähendamine ($\leq \frac{1}{2}$ E1).

Teised olelusringi kriteeriumid käsitlevad pakkematerjale, transpordi- ja ladustamisaegse ülekoormuse optimeerimist ning raudtee-maanteeveo kombineeritud kasutamist. Iga mööbliesemega peaks olema kaasas teabeleht hooldamise ja olelusringi lõpus käitlemise kohta eesmärgiga eraldada esemed, mis kaaluvad üle 50 grammi, märgistada plastosad, mis lähevad taaskasutamisele, ning koguda kasutatud mööbel kokku ja võtta taaskasutusele.

lahendustega kui ka ilma nendeta pakkumisi hinnatakse seejärel pakkumuste hindamise samade kriteeriumide alusel, et teha kindlaks majanduslikult soodsaim pakkumus.

Sellest meetodist võib olla kasu siis, kui te ei ole kindel alternatiivse toote või teenuse kulukuse või muu mõju suhtes, näiteks kas rangemate isolatsioonistandardite lisamine hoone ehitustööde lepingusse lükkab valmimistähtaega edasi. Samuti võib lubada pakkujatel esitada rohkem kui ühe pakkumuse – standardpakkumuse ja alternatiivse lahenduse. Alternatiivsed lahendused peavad mõistagi olema seotud lepingu esemega, st need ei või käsitleda küsimusi, mis ei ole seotud ostuga, mida soovite teha.

Et riigihankemenetluses alternatiivseid lahendusi aktsepteerida, tuleb⁴⁸:

- hanketeates märkida, et alternatiivseid lahendusi aktsepteeritakse;
- kirjeldada miinimumnõudeid, millele alternatiivsed lahendused peavad vastama, ja
- määrata kindlaks konkreetsed tingimused pakkumustes alternatiivsete lahenduste esitamise kohta (näiteks nõuda, et alternatiivset lahendust saab esitada ainult koos ilma alternatiivse lahenduseta standardpakkumusega).

3.5. Märjiste ja keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumide kasutamine

Nagu on kirjeldatud punktis 1.4, on hanke nõuete väljatöötamisel kasulikeks teabeallikateks märjised ning ELi ja riiklikud keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid. ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid on ette nähtud otse hankedokumentidesse sisestamiseks ja need sisaldavad teavet kontrollimeetodite kohta. Enamik kriteeriume on olemas kõigis ELi ametlikes keeltes. Märjiseid saab tehniliste kirjelduste kontekstis kasutada kahel viisil⁴⁹:

- et aidata koostada tehnilisi kirjeldusi, et määrata kindlaks ostetavate asjade või teenuste tehnilised omadused;
- et kontrollida vastavust nendele nõuetele, võttes märjise vastu ühe tehniliste kirjelduste nõuetele vastavuse tõendina.

Kuna märjised kujutavad endast kolmanda isiku kontrollivahendit, aitavad need säästa aega, tagades samal ajal, et riigihankes kohaldatakse rangeid keskkonnastandardeid.

3.5.1. Märjiste kasutamise tingimused

Kolmanda isiku välja antud märjiseid saab vastavalt 2014. aasta direktiividele mitmel viisil kasutada ning teatud juhtudel on võimalik nõuda märjist tehniliste kirjelduste osana. Et märjist sel viisil kasutada, on vaja hinnata sellise märjise saamise nõudeid, mis kinnitavad, et:

---

⁴⁸ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 45; direktiivi 2014/25/EL artikkel 64.

⁴⁹ Märjiste võimalikke kasutusviise pakkumuste hindamise kriteeriumide kaalumisel käsitletakse 5. peatükis.

- i. need puudutavad ainult neid kriteeriume, millel on seos lepingu esemega;
- ii. need põhinevad objektiivselt kontrollitavatel mittediskrimineerivatel kriteeriumidel;
- iii. märgiste kehtestamisel on kasutatud avatud ja läbipaistvat menetlust, milles saavad osaleda kõik asjaomased sidusrühmad, sealhulgas valitsusasutused, tarbijad, sotsiaalpartnerid, tootjad, turustajad ja vabaihendused;
- iv. märgised on kättesaadavad kõikide huvitatud pooltele;
- v. märgised on kehtestanud kolmas isik, kelle üle märgist taotleval ettevõtjal ei ole otsustavat mõju⁵⁰.

Enamik ISO I tüüpi klassifikatsiooni⁵¹ kohaseid märgiseid vastab nendele tingimustele, kuigi need võivad sisaldada ka kriteeriume, mis ei ole ostetava toote või teenuse põhised, näiteks üldised juhtimisnõuded. Selle kindlakstegemiseks tuleks enne oma dokumentides sellele viitamist kõik märgise aluskriteeriumid üle vaadata – enamik neist on internetis vabalt kättesaadavad.

Taani linn püüab saada ökomärgiseid

Taanis asub Koldingi linn kasutab märkimisväärse eduga kogu oma hanketegevuses märgiste alla kuuluvate kaupade ostmiseks ELi ökomärgise kriteeriume koos teiste ökomärgistega. Ökomärgistelt võetud kohaldatavad kriteeriumid sisestatakse otse tehnilistesse kirjeldustesse ja/või pakkumuste hindamise kriteeriumidesse. Märgitakse, et ökomärgise sertifikaadi koopiat loetakse kriteeriumide täitmise täielikuks tõenduseks, aga et vastu võetakse ka teisi dokumente. Hiljutised hanked, kus kasutati ökomärgise kriteeriume, hõlmavad puhastustooteid, koopiapaberit, vormirõivaid, pesumajateenuseid (kasutatava pesuvahendi kohta), trükiteenuseid (kasutatava paberi kohta), pehmepaberit ning sõidukipargi juhtimist (kasutatavate määrdeainete kohta).

⁵⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikli 43 lõige 1; direktiivi 2014/25/EL artikli 61 lõige 1.

⁵¹ ISO 14024:1999. Keskkonnamärgised ja -teatised. I tüüpi keskkonnamärgistamine. Põhimõtted ja protseduurid.

Kui olete veendunud, et märgis vastab eespool nimetatud tingimustele, võite selle lisada oma tehnilistesse kirjeldustesse. Siiski tuleb teil tunnustada teisi märgiseid, millel on samaväärsed nõuded, st need tõendavad, et täidetud on samasugused objektiivsed kriteeriumid. Kui pakkuja suudab tõendada, et tal ei olnud võimalik saada märgist ettenähtud tähtaja jooksul⁵² temast olenematutel põhjustel, peate arvestama tema esitatud alternatiivsete tõenditega, näiteks tehnilise toimikuga, milles tõendatakse, et märgise nõuded on täidetud.

Kui märgis hõlmab mõnda nõuet, mis on teie lepingu jaoks olulised, aga ka teisi nõudeid, mis ei ole lepingu esemega seotud, näiteks üldisi juhtimistavasid puudutavaid nõudeid, võite kirja panna üksnes need konkreetset märgisekriteeriumid, mis on seotud lepingu esemega ega nõua märgist ennast⁵³. Tegelikult võiks olla hea tava viidata alati märgise aluskriteeriumidele, tagamaks, et need kõik on asjakohased ja kõigile pakkujatele selged⁵⁴.

3.6. Tehniliste kirjelduste nõuetele vastavuse kontrollimine

Olenemata sellest, kas kirjelduste väljatöötamisel võetakse aluseks tehnilised standardid, märgised, ELi või riiklikud keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid, tuleb erilist tähelepanu pöörata sellele, kuidas kontrollida pakkujate väiteid nõuete täitmise kohta. Hankedokumentides tuleks teil eelnevalt kindlaks määrata, mis liiki tõendeid nõuetele vastavuse kohta pakkujad võivad esitada. Selleks esitatakse sageli soovituslik loetelu ja märgitakse, et vastu võetakse ka teisel kujul samaväärseid tõendeid. Keskkonnanõuded on sageli keerukad ja nendele vastavuse hingamine võib mõnel juhul nõuda tehnilisi eksperditeadmisi. Paljude keskkonnanõuete puhul on siiski vastavuse kontrollimiseks olemas vahendid, mis ei nõua tehnikaekspertide tööd.

Näited

- Kõigepealt viidake asjaomastele keskkonnaõigusaktidele, mida peavad järgima kõik ELi ettevõtjad, näiteks elektroonikaromude direktiivile⁵⁵ või puidumäärusele⁵⁶.

Tšehhi keskkonnahoidlik riigihange hõlmab ökomärgisega tooteid

Tšehhi Vabariigi ministeeriumid peavad lisama oma hangetesse keskkonnakriteeriumid. Sama tava soovitatakse teistele riigiorganitele ja selle kohta andmete kogumise eest vastutab keskkonnaministeerium. Välja on töötatud konkreetset meetodid IT-toodete ja mööbli ostmiseks. Kõige uuemate andmete kohaselt kulutavad ministeeriumid ökomärgisega toodete ostmiseks aastas ligi 20 miljonit eurot, mille eest tehtud ökomärgisega ostudest suurima osa moodustavad boilerid, IT-tehnika, paber ja kontoritarbed.

⁵² Suurendamiseks võimalust, et ettevõtjatel õnnestub nõutud märgis saada, tuleks sellest teatada esimesel võimalusel – kui näiteks avaldatakse eelteade, võiks selles olla kirjas märgis(ed), mida hakatakse kasutama. Lisaks võiks juhtida märgiste kasutamise kavatsusele tähelepanu ostja omaduste kirjelduses või hankija veebisaidil.

⁵³ Direktiivi 2014/24/EL artikli 43 lõige 2; direktiivi 2014/25/EL artikli 61 lõige 2.

⁵⁴ Kohtuasjas C-368/10, komisjon vs. Madalmaade Kuningriik, leidis Euroopa Kohus, et tehnilistes kirjeldustes tuleks alati viidata märgise aluskriteeriumidele, mitte ainult märgisele endale, välja arvatud juhul, kui kriteeriumid on sätestatud õigusaktides (kohtuotsuse punktid 67–70). Siiski tasub mees pidada, et see kohtuotsus tehti enne, kui 2014. aasta direktiivide kohaselt kasutusele võetud märgistele kehtestati uued, rangemad nõuded.

⁵⁵ Direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta.

⁵⁶ Määrus (EL) nr 995/2010, milles sätestatakse puitu ja puittooteid turule laskvate ettevõtjate kohustused (ELi puidumäärus).

Tõendeid nende õigusaktide või riiklike rakendusaktide täitmise kohta on tavaliselt võimalik pakkujatelt saada, sest see on ELis tegutsemise põhitingimus.

- Märgiseid võib kasutada selleks, et kontrollida vastavust muudele keskkonnanõuetele eespool kirjeldatud viisil.
- Vajaduse korral võib nõuda vastavushindamisasutuse katsearuannet või tõendit, tingimusel et te tunnustate samaväärsete vastavushindamisasutuste väljastatud tõendeid. See on üks viis kindlaks teha, et toode vastab konkreetsele kirjeldusele või kvaliteedile. Nagu märgistegi puhul, peate arvesse võtma tehnilist toimikut või muid tõendeid, kui pakkujal puudub ettenähtud tähtaja jooksul temast olenematutel põhjustel juurdepääs katsearuandele või tõenditele⁵⁷.
- Mõnel juhul tuleb aktsepteerida pakkujate endi kinnitust, et nad täidavad keskkonnanõudeid, sest pakkumismenetluse ajal ei ole võimalik tõendada vastavust objektiivse kolmanda isiku tõenditega⁵⁸. Kui see on lubatud, peate tagama pakkujatelt vajaduse korral selgituste küsimisel võrdse kohtlemise, läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtete kohaldamise, veendumaks, et te ei võta pakkumist ebaõiglaselt vastu ega lükka tagasi.

Põhjalikuma arutelu kvalifitseerimise tingimuste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide kontrollimise kohta Euroopa Kohtu asjaomase praktika põhjal leiab 4. ja 5. peatükist.

---

⁵⁷ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 44; direktiivi 2014/25/EL artikkel 62.

⁵⁸ Kui näiteks pakkujal ei ole õnnestunud saada temast olenematutel põhjustel ettenähtud tähtaja jooksul märgist või muid tõendeid.

4. peatükk. Pakkujate valimine ja kõrvalejätmine

Ülevaade

- Kõrvale võib jätta ettevõtjad, kes on rikkunud keskkonnaõigust või kelle keskkonnatoime on väga puudulik, kuigi ka neile tuleb anda võimalus oma vigu parandada ja seepärast ei saa neid kõrvaldada kauemaks kui kolmeks aastaks.
- Keskkonna seisukohast võib hinnata ettevõtja varasemaid kogemusi ja ettevõtte töötajate kvalifikatsiooni. 2014. aasta direktiividega võetakse kasutusele ka uus võimalus nõuda tõendeid tarneahela juhtimise meetmete kohta, mida ettevõtjad on suutelised võtma ja mis võivad olla keskkonnahoidlikus riigihankes olulised.
- Et kontrollida, kas ettevõtjad suudavad täita lepinguga seotud keskkonnajuhtimise meetmeid, võivad hankijad paluda neil tõendada, et nad on tehniliselt suutlikud seda tegema. Sellise tehnilise suutlikkuse tõendamise vahendiks võivad olla muu hulgas keskkonnajuhtimissüsteemid, nagu keskkonnajuhtimis- või auditeerimissüsteem (EMAS) või Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni standard ISO 14001.

4.1. Sissejuhatus

Kvalifitseerimise tingimustes keskendutakse ettevõtja suutlikkusele täita hankelepingut, mille kohta ta pakkumuse teeb. Lepingu täitmise suutlikkuse hindamisel võivad hankijad arvesse võtta konkreetseid lepingu eseme suhtes oluliste keskkonnameetmetega seotud kogemusi ja oskusi. Nad võivad nõuda tõendeid ettevõtjate suutlikkuse kohta võtta lepingu täitmise ajal keskkonnameetmeid ja tarneahela juhtimise meetmeid. Samuti võivad nad kõrvale jätta ettevõtjad, kes rikuvad keskkonnaõigust.

4.2. Kõrvaldamise alused

Kõrvaldamise alused puudutavad asjaolusid, mis võivad ettevõtjatel esineda ja mille tõttu hankijad tavaliselt nende ettevõtjatega tehinguid ei tee. Kõik juhud, kus hankija võib ettevõtja hankest kõrvaldada, on loetletud riigihankedirektiivides. Mõnel eriti tõsisel kriminaaljuhul on väljajätmine kohustuslik⁵⁹.

Keskkonnahoidliku riigihanke seisukohast on kõige olulisemad kõrvaldamiskriteeriumid järgmised:

- kehtivate riiklike, ELi või rahvusvaheliste keskkonnaõigusaktide rikkumine⁶⁰;

---

⁵⁹ Näiteks kui ettevõtja või üks selle esindajatest on mõistetud süüdi osalemises kuritegelikus organisatsioonis, korruptsioonis, terroriaktides, laste tööjõu kasutamises, inimkaubanduses, pettuses või rahapesus (direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõige 1).

⁶⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõike 4 punkt a.

- raske eksimus ametialaste käitumisreeglite vastu, mis muudab aususe küsitavaks⁶¹;
- tõsised või pidevad puudujäägid varasema riigihankelepingu kohase olulise nõude täitmisel, mille tulemusel on see leping tulnud enneaegselt lõpetada või rakendada sellega võrreldavaid sanktsioone⁶²;
- valeandmete esitamine eespool nimetatud kohta või suutmatus esitada lisadokumente⁶³.

Hankijad võivad ettevõtja kõrvale jätta, kui nad suudavad asjakohaste vahenditega tõestada, et ettevõtja on rikkunud riikliku või ELi õiguse alusel kohaldatavaid keskkonnakohustusi. 2014. aasta direktiivid võimaldavad kõrvalejätmist ka siis, kui on rikutud piiratud nimekirja kantud rahvusvahelisi keskkonnakonventsioone, nimelt:

- osoonikihi kaitsmist käsitlev Viini konventsioon,
- ohtlike jäätmeid käsitlev Baseli konventsioon,
- orgaaniliste püsisaasteainete Stockholmi konventsioon,
- Rotterdami konventsioon (ohtlikud kemikaalid ja pestitsiidid)⁶⁴.

Mõned liikmesriigid võivad muuta kõrvaldamise nende õigusaktide rikkumise korral kohustuslikuks. Keskkonnaõigusaktide rikkumist võib kasutada ka põhjendusena **keeldumisele sõlmida hankeleping ettevõtjaga, põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse tagasilükkamiseks** või **alltöövõtja väljavahetamise nõudmisele**. Neid võimalusi käsitletakse 5. ja 6. peatükis.

Eespool nimetatud kõrvaldamise alused kehtivad kuni kolm aastat alates asjaomase sündmuse kuupäevast, välja arvatud juhul, kui riiklikus õiguses nähakse ette lühem aeg või kui ettevõtja vastu tehtud kohtuotsuses nähakse ette pikem aeg⁶⁵. Kõrvaldamise aluste suhtes kehtib ka ettevõtjatele antud võimalus ise vead parandada – see tähendab tõestada oma usaldusväärust, hoolimata sellest, et olemas on üks väljajätmise alustest. Selleks peab ettevõtja näitama, et ta

- on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist kuriteo või väärteoga põhjustatud mis tahes kahju eest;
- selgitanud põhjalikult asjaolusid, tehes uurimisorganitega aktiivselt koostööd, ja

Hankest kõrvaldamine

keskkonnaõiguse rikkumise tõttu

Kui ettevõtja on rikkunud kohaldatavaid keskkonnaõigusakte, võib hankija ta hankemenetlusest kõrvale jätta. Näiteks võib prügikogumisteenuste hankest kõrvaldada jäätmekäitlusettevõtja, kes on tegelenud ebaseaduslikult jäätmete hinnadumpingu. Hankija võib tõendada selliseid rikkumisi mis tahes sobival viisil, kuid ka ettevõtjale tuleb anda võimalus tõestada, et ta on täitnud direktiivides sätestatud vigade parandamise nõuded.

⁶¹ Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõike 4 punkt c.

⁶² Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõike 4 punkt g.

⁶³ direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõike 4 punkt h.

⁶⁴ Direktiivi 2014/24/EL X lisa.

⁶⁵ Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõige 7.

- on võtnud konkreetseid tehnilisi ning organisatsiooni ja töötajatega seotud meetmeid, mis võimaldavad vältida edasisi kuritegusid või väärtegusid⁶⁶.

Hankija hindab võetud meetmeid ja teeb kindlaks, kas need on piisavad, et lubada ettevõtjal menetluses osaleda, esitades ettevõtjale tema kõrvaldamise korral põhjendused.

4.3. Kvalifitseerimise tingimused

Kvalifitseerimise tingimustega hinnatakse ettevõtja sobivust lepingu täitmiseks.

Kaheetapilises menetluses on need esialgse huvi väljendamise etapi osa ja neid saab kasutada ka hankes osalema kutsutavate kandidaatide lõpliku nimekirja koostamiseks või nende arvu vähendamiseks. Avatud menetluses võib neid hinnata kõlblikkuse/kõlbmatuse alusel kas enne või pärast pakkumuste hindamist. Riigihangete direktiivides sätestatakse ammendav loetelu tingimustest, mida saab valitud ettevõtjate suhtes kohaldada, et valida välja ettevõtjad ja töendite liigid, mida neilt võib nõuda⁶⁷.

Keskkonnahoidlike riigihangete seisukohast kõige olulisemad kvalifitseerimise tingimused on seotud tehnilise ja kutsealase suutlikkusega:

- töötajad ja tehnilised ressursid,
- kogemus ja soovitused,
- töötajate haridus ja kvalifikatsioon (kui seda ei hinnata pakkumuste hindamise kriteeriumina)⁶⁸,
- Keskkonnajuhtimissüsteemid ja kavad (nt EMAS, ISO 14001)
- Tarneahela juhtimise ja jälgimise süsteemid
- Tootenäidised
- Vastavushindamise sertifikaadid

Iga tingimus võib aidata määrata, kas ettevõtjal on lepingu keskkonnaaspektide järgimiseks sobiv suutlikkus, nagu käsitletakse allpool.

Kõikide kvalifitseerimise tingimuste ülimuslik nõue on see, et need peavad olema seotud lepingu esemega ja selle suhtes proportsionaalsed. See tähendab, et te peaksite kohandama vastavalt vajadusele oma lepingu erinõudeid, sealhulgas selle väärtust ja seotud keskkonnariskide taset. Näiteks on ehitustööde lepingu korral kohaldatavate keskkonnavalaste kvalifitseerimise tingimuste hulk suurem kui lihtsa asjade

Hoonete hooldusteenuste keskkonnahoiukriteeriumid Hispaanias
Gipuzkoa provintsinõukogu sõlmis kahe hoone hoolduslepingu, mis sisaldab osutatava teenuse keskkonnasäästvuse mõistet. Kvalifitseerimise tingimused sisaldasid pakkujatele nõuet määrata ametisse insener või tehnikakraadiga arhitekt, kes kannab hoolt hooldusteenuste kooskõlastamise eest. See isik on saanud sobiva väljaõppe, tal on teadmised ja kogemused hooldusega seotud keskkonnavalastes küsimustes, sealhulgas energiatõhususes ja jäätmekäitluse vallas.

⁶⁶ Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõige 6.

⁶⁷ Direktiivi 2014/24/EL artikli 58 lõige 1 ja artikli 60 lõige 1. Direktiivi 2014/25/EL artiklite 78 ja 80 kohaselt võivad avaliku sektori hankijad kohaldada samu kõrvaldamise aluseid ja kvalifitseerimise tingimusi või muid objektiivseid eeskirju või kriteeriume, mis on tehtud huvitatud ettevõtjatele kättesaadavaks.

⁶⁸ Direktiivi 2014/24/EL XII lisa II osa punktis f täpsustatakse, et töendeid hariduse ja kutsekvalifikatsiooni kohta võib hinnata kvalifitseerimise etapis ainult siis, kui neid ei hinnata pakkumuste hindamise kriteeriumina.

hankelepingu puhul, välja arvatud juhul, kui need asjad kujutavad endast konkreetset ohtu keskkonnale, nt kemikaalid või kütus, mida tuleb ohutult ladustada.

4.3.1. Keskkonnaalane tehniline võimekus

Keskkonnahoidliku riigihanke nõuete täitmine võib olla keerukas – ükskõik kas need on seotud energiatõhusate hoonete projekteerimisega ja ehitamisega või võimalikult vähe jäätmeid tekitava trükiteenuse pakkumisega. Leidmaks kinnitust, et ettevõtjad suudavad selliseid nõudeid täita, on mõttekas esitada küsimusi nende varasemate kogemuste ning töötajate ja tehniliste ressursside kohta.

Keskkonnaalane tehniline suutlikkus võib hõlmata tehnilist pädevust jäätmetekke võimalikult suurel vähendamisel, saasteainete mahavalgumise või lekke vältimisel, kütusekulu kahandamisel või looduslike elupaikade võimalikult vähesel häirimisel. Praktikas puudutab see tavaliselt alljärgnevalt loetletud küsimusi.

- Kas ettevõtjal on varasemaid kogemusi lepingute keskkonnasäästliku täitmisega?
- Kas ettevõtja palkab või on tal võimalik kasutada nõutava hariduse, kvalifikatsiooni ja kogemusega töötajaid tegelema lepingu keskkonnameetmetega?
- Kas ettevõtjal on olemas või võimalus kasutada keskkonnakaitseks vajalikku tehnikat või kaitset?
- Kas ettevõtjal on vahendid selleks, et tagada lepingu keskkonnaaspektide kvaliteet (nt juurdepääs asjaomastele tehnilistele asutustele ja meetmetele)?

Keskkonnakriteeriumide lisamiseks on kasulik töövahend lõpuleviidud hankelepingute register. Seda kriteeriumi saab kasutada selleks, et küsida ettevõtjate varasema kogemuse kohta samalaadsete keskkonnanõuetega hankelepingute täitmisel ning (ainult ehitustööde hankelepingute korral) tõendeid rahuldava teostamise ja tulemuste kohta. Seda tehes tuleks teil olla kindel, et annate selgelt teada, mis tüüpi teavet peetakse asjakohaseks ja kuidas seda hinnatakse. Direktiivides sätestatakse nn tagasivaateperiood, mis hõlmab ehituslepingute puhul viimase viie aasta ja asjade või teenuste puhul viimase kolme aasta jooksul tehtut, välja arvatud juhul, kui piisava konkurentsitaseme tagamiseks võetakse arvesse pikemat perioodi⁶⁹.

Asbesti eemaldajate erialase pädevuse tagamine

Paljudes hoonetes üle Euroopa leidub ikka veel asbestisolatsiooni. Nendes hoonetes hooldustööde tegemisel on oluline, et asbesti eemaldavad kvalifitseeritud töövõtjad, kes teevad seda ohutult. Pädevuse kohta tõenduse saamiseks kehtivad mõnes liikmesriigis sellisele tööle spetsialiseerunud töövõtjate jaoks litsentsisüsteemid. Kvalifitseerimise tingimustes kehtestatud nõue, et töövõtjatel on sellise töö jaoks oskused, mida tõendab asjakohase asutuse väljastatud litsents või samaväärne tõend, on tähtis selleks, et piirata sellise tööga seonduvaid tervise-, ohutus- ja keskkonnariske.

⁶⁹ Direktiivi 2014/24/EL XII lisa II osa punkt a.

Töötajate haridus ja kvalifikatsioon ning nende kogemus võib olla vajalik ka keskkonnahoidlikus riigihankes. Näiteks kui te ostate autoveoteenuseid, soovite ilmselt kontrollida, kas juhid on saanud keskkonnasäästliku sõidu koolitust, et vähendada kütusekulu ja heitkoguseid. Töötajad, kes töötavad toidlustuslepingu alusel, peavad olema kvalifitseeritud toidu käitlemise valdkonnas, et tagada nii ohutus kui ka piirata toidujäätmete tekkimist. Pidage siiski meeles, et mõttekam võib olla hinnata mõningaid keskkonnaaspekte pakkumuste hindamise kriteeriumide osana, millisel juhul ei peaks need olema kvalifitseerimise tingimuste osa⁷⁰. Hindamisetapis saate paindlikumalt otsustada, kuidas määratleda nende tõendite kriteeriumid ja liigid, mida nõuate (vt 5. peatükk).

4.3.2. Keskkonnajuhtimissüsteemid

Organisatsioon (avalik-õiguslik või eraõiguslik), kes soovib oma üldist keskkonnatoimet parandada, võib otsustada kasutada keskkonnajuhtimissüsteemi.

Keskkonnajuhtimissüsteemid on organisatsioonidega seotud töövahendid, mille eesmärk on parandada süsteemi kasutava organisatsiooni keskkonnatoimet. Need võimaldavad organisatsioonidel saada selge pildi oma keskkonnamõjust, aitavad neil sihipäraselt tegeleda märkimisväärse mõjuga ja seda hästi ohjata, et oma keskkonnatoimet pidevalt parandada. Olulised kohad, mida parandada, võivad olla loodusvarade, nagu vee ja energia kasutamine, töötajate koolitamine, keskkonnahoidlike tootmismeetodite kasutamine ja keskkonnahoidlikumate kontorimaterjalide ostmine.

Organisatsioon, kes kasutab keskkonnajuhtimissüsteemi, võib nõuda sertifitseerimist ühe süsteemi alusel kahest ELis kasutatavast keskkonnajuhtimissüsteemist: EMAS⁷¹ või Euroopa/rahvusvaheline keskkonnajuhtimissüsteemide standard (EN ISO 14001)⁷². EMASi kasutavad peamiselt organisatsioonid, kelle tegevuskoht on ELis või Euroopa Majanduspiirkonnas, kuigi seda võivad kasutada ka mujal asuvad organisatsioonid ja töökohad (kuid neid kontrollitakse alati Euroopa akrediteerimisasutuse järelevalve all). ISO süsteem on avatud organisatsioonidele kõikjal maailmas.

Maailmas on ligikaudu 250 000 standardi ISO 14001 alusel sertifitseeritud organisatsiooni ning enam kui 4 000 organisatsiooni ja 7 500 töökohta, mis on registreeritud EMASis. EMASi kohane sertifitseerimine hõlmab EN ISO 14001 nõudeid, kuid sisaldab selliseid lisaelemente nagu kontrollitud vastavus keskkonnaõigusaktidele, valmisolek parandada pidevalt keskkonnatoimet, töötajate kaasamine ning iga-aastaste tulemuste kohustuslik avalikustamine (keskkonnaaruanne), mida on kontrollinud kontrolliasutus. See viimane element eristab EMASi märgatavalt teistest süsteemidest, sest see annab avaliku ja läbipaistva ülevaate registreeritud organisatsioonide keskkonnatoimest.

---

⁷⁰ Direktiivi 2014/24/EL XII lisa II osa punkt f.

⁷¹ Määrus (EÜ) nr 1221/2009 organisatsioonide vabatahtliku osalemise kohta ühenduse keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteemis (EMAS).

⁷² ISO 14001:2004. Keskkonnajuhtimissüsteemid. Nõuded koos kasutusjuhustega. Standardit vaadatakse praegu läbi ja uus versioon võetakse eeldtavasti vastu 2015. aasta lõpuks.

2014. aasta direktiivide kohaselt võivad hankijad nõuda tõendeid keskkonnajuhtimissüsteemi kohta, mida ettevõtja kõikide hankelepingute puhul kasutab, tingimusel et see on proportsionaalne ja seotud lepingu esemega⁷³. Samaväärseid sertifikaate tuleb tunnustada ning nii nagu märgiseid ja katsearuandeid, tuleb arvesse võtta ka teisi tõendeid (nagu ettevõttesisene süsteem), kui ettevõtjal puudub juurdepääs kolmanda isiku sertifitseerimisele või tal ei ole võimalik ettenähtud tähtaja jooksul temast olenematutel põhjustel tõendit saada (vt punkt 3.5.1).

Keskkonnajuhtimissüsteemi kasutamine ei piirdu sellega, et tõendatakse tehnilist võimekust keskkonnajuhtimismeetmeid rakendada. Kui hankija kehtestab teisi kvalifitseerimise tingimusi, nagu on märgitud punktis 4.3.1 (näiteks tehniliste vahendite või väljaõppega seotud nõudeid), võib keskkonnajuhtimissüsteemi, mis sisaldab asjaomast teavet konkreetsete nõuete kohta, kasutada ka võimekuse tõendamiseks.

Taas on tähtis vaadata keskkonnajuhtimissüsteemiga kaetud tehnilise võimekuse tegelikke elemente, mis on lepingu eseme seisukohast olulised, mitte ainult seda, kas on olemas kolmanda isiku väljastatud tõend⁷⁴. Kohaldatavate keskkonnajuhtimismeetmete kohta nõuete kehtestamisel tuleb silmas pidada proportsionaalsuse põhimõtet – väikese summaga, väikese keskkonnamõjuga hankeleping ei pruugi olla selliste nõuete jaoks sobiv juhtum.

Leedu maanteeamet vajab keskkonnavõimekust

Leedu maanteeamet küsib tee- ja kiirtee-ehituse hankelepingute sõlmimisel tõendeid suutlikkuse kohta rakendada keskkonnajuhtimismeetmeid. Seda hinnatakse tehnilise võimekuse kriteeriumide osana. Tunnustatakse EMASi, ISO 14001 või teisi samaväärseid tõendeid või tõendusmaterjali.

4.3.3. Tarneahela juhtimise meetmed

Suur osa keskkonnamõjust ei teki mitte lõpptoote või -teenuse kättetoimetamisel või osutamisel, vaid tükk aega varem tarneahelas. Näiteks on IT-seadmel tavaliselt osi, mis on hangitud paljudest maailma osadest, sealhulgas metallid ja muud ained, mille kaevandamine ja töötlemine põhjustavad suurt keskkonnakahju ohtu. Ehitustöövõtja võib töötada koos paljude väiksemate ettevõtjatega, kellest igaüks peab rakendama ehitustööde projekti käigus keskkonnasäästlikke tavasid.

Seda liiki lepingute puhul on hankijate jaoks mõistlik vaadata kaugemale peamisest või esimese astme töövõtjast, tagamaks, et keskkonnanõudeid täidetakse. Üks viis seda saavutada on lisada hankelepingusse alltöövõtjaid puudutavad erilepingutingimused. Seda põhimõtet käsitletakse 6. peatükis.

Valikuetapis võivad hankijad nõuda järgmist teavet:

⁷³ Direktiivi 2014/24/EL artikli 62 lõige 2; direktiivi 2014/25/EL artikli 81 lõige 2.

⁷⁴ Kohtuasjas T-331/06, *Evropaiki Dynamiki vs. Euroopa Keskkonnaamet* (punkt 76), oli kohus seisukohal, et ettevõtja keskkonnajuhtimissüsteemi kvaliteedi hindamisel võib kolmanda isiku poolse kontrolli põhjal anda rohkem punkte. Seda kohtuasja käsitletakse põhjalikumalt 5. peatükis.

- mäрге selle kohta, kui suure lepinguosa suhtes kavatseb ettevõtja sõlmida allhankelepinguid; ja
- mäрге tarneahela juhtimise ja jälgimise süsteemide kohta, mida ettevõtja saab lepingu täitmisel kohaldada⁷⁵.

See teave võib aidata välja selgitada, kuidas keskkonnamõju konkreetse lepingu raames juhitakse, ning valida ettevõtjaid, kellel on olemas tugevad süsteemid.

4.3.4. Tootenäidised, kontrollid ja vastavushindamine

Kui leping hõlmab toodete või materjalide tarnimist, võib valikuetapis nõuda näidist (või kirjeldust või fotot). Samuti võib nõuda vastavus- või kvaliteeditõendeid⁷⁶. Neid saab kasutada selle kontrollimiseks, et tooted täidavad hankega seotud konkreetseid keskkonnanõudeid, näiteks vastupidavuse või energiatarbe mõttes.

Tarnijate kaasamine tulemuslikku keskkonnahoidlikku riigihankesse Itaalias

2013. aastal lisis Torino linn oma koolitoitlustamise hankelepingusse meetmeid ja kriteeriume, mille eesmärk oli vähendada kaasnevat CO₂-jalajälge. Tarnijatel paluti esitada andmeid selle kohta, millised on tarneahela kõige suurema CO₂ säästmisvõimalusega lülid. Näiteks moodustas linnatransport vaid 1 % viie kõige rohkem tarbitava toiduaine CO₂ kogujalajäljest. Tootmisprotsess moodustas 75 %–95 % CO₂ kogujalajäljest, mis näitas, kui tähtsad on põllumajandustavad tulemuslike keskkonnahoidlike riigihankemeetmete rakendamisel toidu ja toitlustusteenuse pakkumiseks.

„Järelevalve tulemused üllatasid meid, nii et see näitab, kui väärtuslik on kaasata kogu tarneahel“. Elena Deambrogio, poliitikaametnik, Torino.

Teise võimalusena võivad hankijad kontrollida tarnija tootmisvõimalusi või teenuseosutaja tehnilist pädevust, samuti nende teadusuuringute vahendeid ning kvaliteedi tagamiseks kasutatavaid meetmeid⁷⁷. Seda võib teha siis, kui tarnitavad tooted või osutatavad teenused on keerukad või erandjuhul eriotstarbelised. Kontrolli võib teha hankija ise või ettevõtja asukohariigi pädev asutus.

4.4. Tõendamisvahendid

Kuigi 2014. aasta direktiivides esitatakse pikem nimekiri küsimustest, mida võib valikuetapis uurida, seavad need ühtlasi piiranguid seda tüüpi tõenditele, mida võib menetluse varastes etappides nõuda. Esmajoones peavad hankijad tunnustama Euroopa ühtset hankedokumenti (<http://ec.europa.eu/growth/espdp>), mis on esialgne tõend kõrvaldamise aluste ja kvalifitseerimise tingimuste täitmise kohta⁷⁸. See on ettevõtja enda kinnituse ajakohane vorm, mis on olemas elektroonilises standardvormis ning võimaldab ettevõtjatel kinnitada oma vastavust kõrvaldamise alustele ja kvalifitseerimise tingimustele. Samuti pakutakse selles linki andmebaasi(desse), kust saab tõendavaid dokumente, või kinnitatakse, et ettevõtja saab esitada need dokumendid taotluse korral ja viivitamata.

⁷⁵ XII lisa II osa punktid d ja j.

⁷⁶ XII lisa II osa punkt k.

⁷⁷ XII lisa II osa punkt e.

⁷⁸ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 59.

Euroopa ühtse hankedokumendi mõte ettevõtja enda kinnitusega oma sobivuse kohta on vähendada koormust, mis kaasneb tõendite esitamise ja kontrollimisega iga menetluse jaoks. Hankijad võivad aga ikkagi nõuda alati originaaldokumente, kui see on vajalik nõuetekohaseks menetluseks, tingimusel et neil ei ole neid dokumente juba olemas⁷⁹. E-Certis (<http://ec.europa.eu/growth/ecertis>) on internetipõhine teenus, mis aitab hankijatel ja ettevõtjatel kindlaks teha erinevad tõendid, mida nõutakse sageli sobivuse tõendina ELi, Türgi, Islandi, Liechtensteini ja Norra hankemenetlustes.

4.5. Rühmade hindamine

Veel üks kaalutus ettevõtjate tehnilise suutlikkuse hindamisel on see, et neil peab olema lubatud tugineda teiste üksuste suutlikkusele. See tähendab näiteks, et kui kaks või rohkem ettevõtjat soovivad taotleda hankelepingut ühiselt – ükskõik kas nad on moodustanud ametliku konsortsiumi või kas neil on üldse õiguslikku seost –, peate arvesse võtma nende mõlema suutlikkust koos. Ettevõtja peab olema suuteline tõestama, et tema käsutuses on lepingu täitmiseks teise üksuse vahendid. Selleks võib ta näiteks koostada allkirjaga kinnitatud dokumendi selle kohustuse kohta. Kui toetatakse teise üksuse suutlikkusele (sealhulgas emaettevõtja või tütarettevõtja), peab ka teine üksus tõestama oma vastavust lepingu suhtes kohaldatavatele kõrvaldamise alustele ja kõigile asjaomastele kvalifitseerimise tingimustele⁸⁰.

Rühmade moodustamine ja keskkonnahoidlikud hankelepingud
Riigihankelepingute menetlustes pakkumusi esitavad ettevõtted võivad otsustada kasutada keskkonnasäästlikkuse nõuete täitmiseks eksperditeadmisi. Näiteks võib kinnisvarahooldusettevõtte teha hoonete säästlikumaks haldamiseks koostööd keskkonnanõustajaga. Sellisel juhul peaks valikuetapis hindama mõlema ettevõtja tehnilist suutlikkust ja kogemusi.

⁷⁹ Direktiivi 2014/24/EL artikli 59 lõiked 4 ja 5.

⁸⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikli 63 lõige 1; direktiivi 2014/25/EL artikkel 79.

5. peatükk. Hankelepingu sõlmimine

Ülevaade

- Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriume on võimalik kohaldada tingimusel, et need:
  - on seotud lepingu esemega;
  - ei anna avaliku sektori hankijatele piiramatut valikuvabadust;
  - tagavad võimaluse tulemuslikult konkureerida;
  - on sõnaselgelt märgitud hanketeates ja hankedokumentides koos nende osakaaluga ja kohaldatavate alamkriteeriumidega ja
  - on vastavuses aluslepingu põhimõtetega.
- Hindamisetapis võib anda lisapunkte tehnilises kirjelduses seatud miinimumnõudeid ületava keskkonnatoime eest. Keskkonnakriteeriumidele antava osakaalu suhtes ei ole ülemmäära kehtestatud.
- Olelusringi kogumaksumuse hindamise põhjal saab ülevaate hankelepingu tegelikest kuludest. Kui kaalute oma hinnangus energia- ja veetarbimist, hooldus- ja kõrvaldamiskulusid, võib selguda, et keskkonnahoidlikum variant on terve olelusringi jooksul ka odavam.
- Märgised ja muud kolmanda isiku välja antud tõendusvormid võivad aidata hinnata, kui hästi täidab pakkumus teie valitud hindamiskriteeriume, ning kontrollida pakkujate väiteid.

5.1. Hankelepingu sõlmimise üldeeskirjad

5.1.1. Pakkumuste hindamise kriteeriumid

Hindamistapis hindab hankija pakkumuste kvaliteeti ja võrdleb kulusid. Pakkumuste kvaliteedi hindamisel leitakse parim pakkumus pakkumuste hindamise kriteeriumide põhjal, mis on eelnevalt kindlaks määratud ja avaldatud. 2014. aasta hankedirektiivide kohaselt tuleb kõik hankelepingud sõlmida majanduslikult soodsaima pakkumuse alusel. Selle üldpõhimõtte alla paigutub mitu võimalikku meetodit, millest mõnda võib pidada keskkonnahoidliku riigihanke jaoks eriti sobivaks.

Kulu või hind on iga menetluse hindamise osa⁸¹ ja selle võib välja arvutada olelusringi kulude alusel, nagu kirjeldatakse allpool. Peale kulude võib hankija seisukohast pakkumuse väärtust mõjutada suur hulk tegureid, sealhulgas keskkonnaaspektid.

Pakkumuste hindamisel ei ole iga kriteeriumi puhul vajalik, et see annaks hankijale majandusliku eelise⁸². Siiski on vaja, et pakkumuste hindamise kriteeriumid (samuti kvalifitseerimise tingimused, tehnilised kirjeldused ja lepingu täitmise tingimused) oleksid

---

⁸¹ Direktiivi 2014/24/EL artikli 67 lõige 2; direktiivi 2014/25/EL artikli 82 lõige 2.

⁸²Vt kohtuasi C-513/99: Concordia Bus Finland Oy Ab vs. Helsingin kaupunki, punkt 55 (Concordia Busi kohtuasi).

seotud lepingu esemega. 2014. aasta direktiividega sätestatakse, et pakkumuste hindamise kriteeriume käsitatakse seotuna hankelepingu esemega, kui need on seotud ehitustööde, asjade või teenustega, mis tehakse, tarnitakse või osutatakse selle hankelepingu alusel nende olelusingi mis tahes aspektides ja etappides, sealhulgas teguritega, mis on seotud järgmisega:

a) nende ehitustööde, asjade või teenuste tootmise, osutamise või turustamise konkreetse protsessiga või

b) konkreetse protsessiga nende olelusingi muus etapis⁸³.

Need tegurid ei pea olema ostetava asja oluliseks osaks, st need ei pea olema lõpptootes või -teenuses nähtavad või eristatavad. Sellega mõeldakse, et nii nagu tehniliste kirjelduste puhul, võivad pakkumuste hindamise kriteeriumid olla seotud selliste säästlikkusaspektidega nagu taastuvaid allikaid kasutatav või mahetootmine või konkreetse toote või teenusega seotud kasvuhooonegaaside heitkogused.

Tehniliste kirjelduste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide peamine erinevus on see, et kui esimesi hinnatakse kõlblikkuse/kõlbmatuse alusel, siis pakkumuste hindamise kriteeriume kaalutakse ja neile antakse punkte, nii et parema keskkonnatoimega pakkumustele võidakse anda suurem punktiarv.

Iga hankija määrab ise kindlaks, millist pakkumuste hindamise kriteeriumit kohaldada ja milline osakaal igale neist anda. Käesolevas peatükis esitatakse mõned peamised põhimõtted selle kohta, millist liiki pakkumuse hindamise keskkonnakriteeriume kohaldada ja kuidas määrata neile sobiv osakaal.

5.1.2. Pakkumuste hindamise kriteeriumide sõnastamine ja avaldamine

Hankedirektiivides sätestatakse mõned pakkumuste hindamise kriteeriumide läbipaistvusega seotud põhieeskirjad. Need kajastavad Euroopa Kohtu praktikat, sealhulgas allpool esile tõstetud kohtuasju, mis puudutasid pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriume.

1. Pakkumuste hindamise kriteeriumid ei tohi anda piiramatut valikuvabadust

Pakkumuste hindamise kriteeriumid ei tohi kunagi anda hankijatele piiramatut valikuvabadust⁸⁴. See tähendab, et need peavad olema pakkumuste vahel vahetegemise objektivseks aluseks ja olema piisavalt konkreetset. Kohtu sõnul peavad pakkumuste

Seose olemasolu või puudumine

Euroopa Kohus otsustas liinibussiveo hanget käsitlevas kohtuasjas (Concordia Busi kohtuasi), et pakkumuste hindamise kriteeriumid, mis on seotud ühistranspordis kasutatavate busside lämmastikoksiidi heitkoguse ja müratasemega, vastasid nõudele, et need peavad olema seotud lepingu esemega¹.

EVN Wienstromi kohtuasjas pidas kohus vastuvõetamatuks sellist pakkumuste hindamise kriteeriumi, mis oli seotud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kogusega hankija oodatavat energiatarbimist **ületavas** koguses, sest see ei olnud seotud lepingu esemega¹. Sel juhul ei saanud hankija ka kriteeriumi tulemuslikult kontrollida.

⁸³ Direktiivi 2014/24/EL artikli 67 lõige 3; direktiivi 2014/25/EL artikli 82 lõige 3.

⁸⁴ Vt kohtuasi 31/87: Gebroeders Beentjes BV vs. Madalmaade riik, punkt 26; kohtuasi C-513/99: Concordia Bus, punkt 69.

hindamise kriteeriumid olema sõnastatud selliselt, et võimaldada kõikidel „piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel pakkujatel mõista nende täpset ulatust“, et nendest ühtemoodi aru saada⁸⁵.

Veel üks pakkumuste hindamise kriteeriumide objektiivsuse nõude element on **kontrollitavus**. Kui pakkumuste hindamise kriteeriumid seonduvad teguritega, mida hankija ei saa kontrollida, on raske tõestada, et neid on kohaldatud objektiivselt. See tähendab, et teil tuleks eelnevalt kaaluda, milliseid tõendeid pakkujad saavad iga pakkumuste hindamise kriteeriumi kohta esitada ja kuidas te neid hindate⁸⁶.

Concordia Busi asjas oli Helsingi linn enne pakkumuste hindamist täpselt määratlenud ja avaldanud madalama mürataseme ja lämmastikoksiidiheite taseme eest lisapunktide andmise süsteemi⁸⁷. See süsteem oli Euroopa Kohtu hinnangul piisavalt konkreetne ja objektiivne.

2. Pakkumuste hindamise kriteeriumid peaksid tagama võimaluse tulemuslikult konkureerida

Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumid ei tohiks olla sõnastatud nii, et need sulevad kunstlikult turu. Kuna üks pakkumuste hindamise kriteeriumide eesmärke on innustada turgu välja töötama ja ellu viima majanduslikult eelistatavaid lahendusi, peaks erinevatel ettevõtjatel olema alati võimalik saada punkte selliste kriteeriumide kohaselt. Üks hea viis selle tagamiseks on arutada pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriume võimalike pakkujatega hanke-eelsete turu-uuringute raames, nagu kirjeldatakse 2. peatükis.

3. Pakkumuste hindamise kriteeriumid tuleb eelnevalt avaldada

Hankedirektiivides nõutakse, et lepingu sõlmimise kriteeriumid ja nende osakaalud kehtestatakse hanketeates või hankedokumentides⁸⁹. Kohtupraktika on aidanud kindlaks määrata pakkumuste hindamise kriteeriumide puhul nõutavat üksikasjalikkust. Teates või dokumentides peab olema märgitud järgmine teave:

Konkreetsuse ja diskrimineerimise eristamine Concordia Busi kohtuasjas

Diskrimineerimise küsimus tõstatati konkreetselt Concordia Busi kohtuasjas. Üks Concordia Busi vastuväide oli, et Helsingi linna kehtestatud kriteeriumid olid diskrimineerivad, sest linnavalitsuse oma bussiettevõtte HKL oli ainus maagaasimootoriga sõidukitega ettevõtte, kes sai koguda selle kriteeriumi puhul täispunktid. Euroopa Kohus otsustas, et asjaolu, et hankija seatud ühe pakkumuste hindamise kriteeriumi eest saab täispunktid ainult üks ettevõtte, ei muuda iseenesest seda kriteeriumi diskrimineerivaks. Pakkumuste hindamise kriteeriumi diskrimineerivuse üle otsustamisel tuleb arvesse võtta kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid⁸⁸.

⁸⁵ Kohtuasi C-19/2000: SIAC Construction Ltd vs. County Council of the County of Mayo, punkt 42.

⁸⁶ 2014. aasta direktiivides sätestatakse: „Kahtluse korral kontrollib avaliku sektori hankija tegelikkuses pakkujate esitatud teabe ning tõendite täpsust“. (direktiivi 2014/24/EL artikli 67 lõige 4; direktiivi 2014/25/EL artikli 82 lõige 4). See näitab, et pakkujate väiteid ei ole vaja alati kontrollida, kuigi keskkonnahoidlikes riigihangetes võib pidada eriti oluliseks rohepesu vältimist ja selle tagamist, et lubatud tasemel keskkonnatoimet pakutakse ka tegelikult.

⁸⁷ Selles juhtumis anti teiste tegurite hulgas lisapunkte alla 4 g/kWh (+ 2,5 punkti bussi kohta) või alla 2 g/kWh (+ 3,5 punkti bussi kohta) lämmastikoksiidiheite tasemega ja alla 77 dB (+1 punkt bussi kohta) müratasemega busside kasutamise eest.

⁸⁸ Üks asjaolu selles kohtuasjas oli, et kaebuse esitajaga sõlmiti teine hankeleping, mille puhul rakendati sama maagaasimootoriga sõidukite nõuet.

⁸⁹ Direktiivi 2014/24/EL 5. lisa C osa punkt 18.

- kriteeriumid, mida te kohaldate majanduslikult soodsaima pakkumuse väljaselgitamiseks;
- kriteeriumidele antavad suhtelised osakaalud kas täpsete arvudena või ligikaudsel viisil asjakohase maksimaalse vahemikuna⁹⁰ ja
- kõik teie kohaldatavad allkriteeriumid ja enamikul juhtudel nende osakaalud⁹¹.

5.2. Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumide kohaldamine

Õigusraamistik jätab märkimisväärselt ruumi kasutada pakkumise hindamisel keskkonnakriteeriume ja mitmesuguseid erinevaid meetodeid ja käsitusviise.

5.2.1 Tehnilised kirjeldused või pakkumuste hindamise kriteeriumid?

Selleks et otsustada, kas keskkonnanaõtaja peaks olema miinimumnõue (kirjeldus) või eeliskriteerium (pakkumuste hindamise kriteeriumid), tuleb arvesse võtta mitmeid kaalutlusi. Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumide kohaldamine võib olla mõttekas näiteks juhul, kui hankija ei ole kindel teatud keskkonnaeesmärkidele vastavate toodete, ehitustööde või teenuste maksumuses ja/või turul saadavuses. Kui lisate need tegurid pakkumuste hindamise kriteeriumide hulka, saate neid kaaluda teiste tegurite, sealhulgas maksumuse, suhtes.

Soovi korral võite kehtestada tehnilistes kirjeldustes ka **minimaalse keskkonnatoime taseme** ja seejärel anda hindamisetapis sellest isegi suurema toime eest **lisapunkte**. Seda võimalust kasutavad paljud hankijad edukalt selleks, et säilitada keskkonnahoidliku riigihanke rakendamisel paindlikkus.

---

⁹⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikli 67 lõige 5; direktiivi 2014/25/EL artikli 82 lõige 5. Sellel nõudel on kaks erandit: i) kui hankeleping sõlmitakse ainult hinna alusel või ii) kui osakaalude kasutamine ei ole objektiivsetel põhjustel võimalik – viimasel juhul esitatakse kriteeriumid tähtsuse vähenemise järjekorras.

⁹¹ Euroopa Kohus on kaalunud allkriteeriumidega seotud nõutavat avalikustamise taset mitmetes kohtuasjas, sealhulgas kohtuasjas C-532/06:Lianakis ja teised, kohtuasjas C-331/04: ATI EAC ja Viaggi di Maio vs. ACTV Venezia SpA, ning kohtuasjas Case T-70/05: Evropaiki Dynamiki vs. EMSA. Allkriteeriumide osakaalud on lubatud avaldamata jätta ainult juhul, kui need i) ei muuda peamisi kriteeriume, ii) ei sisalda asjaolusid, mis võisid mõjutada pakkumuste koostamist, ja iii) ei põhjusta ühegi pakkuja diskrimineerimist (kohtuasi C-331/04: ATI EAC).

5.2.2. Kaalumismeetodid

Igale pakkumuste hindamise kriteeriumile antav osakaal määrab selle mõju lõplikul hindamisel. Pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumidele antud osakaal⁹² võib kajastada, mil määral on keskkonnaaspekte juba käsitletud tehnilistes kirjeldustes. Kui tehnilistes kirjeldustes on karmid keskkonnanõuded, võidakse neile anda vähem kaalu pakkumuste hindamise kriteeriumides, ja vastupidi.

Keskkonnakriteeriumidele antavatele osakaaludele ei ole kehtestatud ülemmäära. Õige osakaalu kindlaksmääramiseks tuleks arvestada:

- kui olulised on lepingu jaoks keskkonnaeesmärgid võrreldes teiste kaalutlustega, nagu maksumus ja üldine kvaliteet;
- mil määral võetakse neid kaalutlusi pakkumuste hindamise kriteeriumides kõige paremini arvesse kas lisaks tehnilistele kirjeldustele, kvalifitseerimise tingimustele ja lepingu täitmise tingimustele või nende asemel;
- kui palju punkte hindamisetapi punktidest teil on võimalik nende eest anda – see varieerub olenevalt tootest/teenusest ja turutingimustest. Kui näiteks mõne toote puhul on hinnaerinevus väike, aga keskkonnatoime väga erinev, on otstarbekas määrata keskkonnanäitajate hindamiseks rohkem punkte.

Keskkonnahoidliku riigihanke pakkumuste hindamise kriteeriumid Madalmaades

Rijkswaterstaat korraldas Madalmaades maanteelõigu rekonstrueerimise ja hooldamise riigihanke. Võitnud pakkumus valiti pakkumuse hinna ja kvaliteedi alusel. Üks majanduslikult soodsaima pakkumuse kvaliteedikriteeriume oli säästvus, sealhulgas tööprotsesside CO₂ tulemusastmestik ja kasutatud toodete olemusringi hindamine. Välja arutati selle kokkuhoiu rahaline väärtus ja see lahutati pakkumuste hindadest. Võitnud pakkuja pakkus kogu projekti optimeerimist, millega säästetakse 50 aasta jooksul 8,944 tonni CO₂.

„Pakkujad hindavad vabadust teha tehnilise raamistiku piires keskkonناسäästlikul projekteerimisel oma valik“.
Cuno van Geet, Rijkswaterstaati ressursitõhususe peanõunik

Keskkonna- ja tervisehoidlikud puhastusteenused Toscanas

Toscana keskkonnakaitseamet (ARPAT) hindas puhastusteenuste hankes pakkumusi majanduslikult kõige soodsama ja keskkonnavalaselt kõige parema pakkumise järgi. Hinnale määrati 40 punkti ja kvaliteedile 60 punkti. Kvaliteedikriteeriumide hulgas oli keskkonnahoidlike puhastusvõtete kasutamine, vähem pakendeid, toodete keskkonnatoime (ISO standardi I tüübi märgistele või samaväärsetele vastavate toodete osakaal) ja keskkonnakoolituskavade kvaliteet.

⁹² Kohtuasjas EVN Wienstrom (C-448/01) leidis kohus, et 45 % osakaal kogu punktiarvust, mis on ette nähtud taastuenergiast elektri tootmisega seotud kriteeriumi eest, on vastuvõetav, tingimusel et teised pakkumuste hindamise kriteeriumid käsitlevad eeskirjad on täidetud.

5.2.3. Märjiste kasutamine

Pakkumuste hindamise kriteeriumide koostamisel ja hindamisel võib abiks võtta ka märjised, mis viitavad ostetava toote, ehitustöö või teenuse keskkonnanäitajatele. Pakkumuste hindamise kriteeriumides kohaldatavad märjiste kasutamise eeskirjad kehtivad samamoodi ka hankemenetluse teistes etappides, st:

- te võite nõuda märjist ainult siis, kui kõik selle nõuded on seotud lepingu esemega ja märjised vastab teatud objektiivsuse, läbipaistvuse ja turul kättesaadavuse standarditele (vt punkt 3.5.1);
- isegi kui te nõuate seda märjist, tuleb ikkagi tunnustada märjiseid, mis vastavad samaväärsetele kriteeriumidele, ja muid sobivaid tõendeid, kui pakkujatel ei ole võimalik saada märjist ettenähtud tähtsajaks neist olenematutel põhjustel;
- teiste märjisetüüpide puhul võite viidata üksikutele kriteeriumidele, mis on lepingu esemega seotud, kuid ei nõua märjist kui sellist.

Märjiste kasutamine: Hollandi kohvi juhtum

Kohtuasjas C-368/10 viitas Hollandi hankija tee- ja kohviautomaatide hanke dokumentides teatud sotsiaalsetele ja keskkonnamärjiste. Kohus leidis, et viis, kuidas neile märjistele viidati, ei vastanud 2004. aasta direktiivide nõuetele.

Siiski kinnitas Euroopa Kohus põhimõtet, et märjiseid võib kasutada pakkumuste hindamise kriteeriumide määramiseks ja keskkonnatoime hindamisele kaasaaitamiseks. 2014. aasta direktiivide kohaselt on märjiseid käsitlevaid eeskirju täiustatud, nii et konkreetseid märjiseid on võimalik nõuda, kui need vastavad teatud läbipaistvuse ja objektiivsuse standarditele ning kõik kriteeriumid on seotud lepingu esemega.

Keskkonnamärjistest võib olla kasu selliste toodete ja teenuste eristamiseks, mis säästavad energiat ja vett või mida toodetakse keskkonnasäästlikumal viisil. Kui lisate oma pakkumuste hindamise kriteeriumide hulka mõned või kõik nende märjiste nõuded, võite hinnata neid kaalutlusi kulu ja teiste tegurite, näiteks toote kättesaadavuse või tarneaaja põhjal.

5.2.4. Keskkonnajuhtimissüsteemide kasutamine

Pakkumuste hindamise kriteeriumide hindamisel võib tõendina kasutada ka keskkonnajuhtimissüsteemi. Hindamisetapis vaadatakse, kuidas hakatakse lepingut täitma, seega pakkumine rakendada teatud meetmeid vastavuses keskkonnajuhtimissüsteemiga võib olla asjakohane. Oluline on siiski tagada, et ei toimuks topelthindamist valikuetapis juba toimunud hindamisega. Lähemat teavet selliste keskkonnajuhtimissüsteemide kohta nagu EMAS ja EN ISO 14001 leiab punktist 4.3.2.

5.2.5. Katsearuannete ja tõendite kasutamine

Mõnel juhul võite nõuda toodete keskkonnatoime taseme tõendamiseks katsearuannet või vastavushindamisasutuse tõendit. Näiteks võite valgustusteenuse hankelepingus soovi korral anda rohkem punkte valgustuslahendustele, millel on pikem väljavahetamiseni kuluv aeg (kas omaette kriteeriumina või osana olelusringi kogumaksumuse hindamisest). Niisugusel juhul võite paluda, et pakkujad esitaksid seda tõendava katsearuande või tõendi. Kui pakkujal puudub temast olenematutel põhjustel juurdepääs sellistele aruannetele või tõenditele, peate arvesse võtma ka selliseid tõendeid nagu tehniline toimik, ja otsustama, kas see on piisav tõend⁹⁴.

Keskkonnakohustuste hindamine

Euroopa Keskkonnaamet (EEA) andis IT-konsultatsiooniteenuste hankes 10 % punktidest hindamisetapis keskkonnapoliitika eest, mida pakkujad lepingu täitmisel rakendaksid. Ta andis selle kriteeriumi alusel ettevõttele, kellel oli kolmanda isiku sertifitseeritud keskkonnajuhtimissüsteem, rohkem punkte kui ilma sellise süsteemita ettevõtetele. See otsus vaidlustati kohtus, kus Üldkohus otsustas, et EEA-l oli õigus kasutada oma kaalutusõigust sel viisil, sest ta oli hinnanud iga pakkumist selle väärtuse järgi⁹³. Kuigi EEAlle hankedirektiivid ei kehti, väärib märkimist kohtu toetus pakkumuste hindamise keskkonnakriteeriumide kvalitatiivsele kaalumisele.

5.3. Olelusringi kogumaksumuse hindamine

Hankemenetluse hindamisetapis on üks mõjuvamaid tegureid tavaliselt pakkumuse maksumus. Ent kuidas maksumust kindlaks määrata?

Toote, teenuse või ehitustöö ostmisel makstakse alati hind. Ostuhind on siiski vaid üks kõigist kuluelementidest terves hankimise, omamise ja kõrvaldamise protsessis. Olelusringi kogumaksumuse hindamine tähendab arvestada kõiki kulusid, mis tuleb toote, ehitustöö või teenuse kasutusea jooksul kanda:

- ostuhind ja kõik kaasnevad kulud (kättetoimetamine, paigaldamine, kindlustus jne);
- käituskulud, sh energia, kütuse ja vee kasutamine, varuosad ja hooldus;
- kasutuselt kõrvaldamise kulud, nagu utiliseerimine või kõrvaldamine.

Olelusringi kogumaksumuse hindamine võib hõlmata punktis 5.3.2. nimetatud konkreetsetel tingimustel ka välismõju (näiteks kasvuhoonegaaside heite) kulu. 2014. aasta direktiivides nõutakse, et kui kasutatakse olelusringi kogumaksumuse hindamist, sätestatakse hankedokumentides arvutusmeetod ja andmed, mida pakkujad peavad esitama. Samuti kehtivad keskkonna välismõju kulude määramise meetoditega seoses erieeskirjad, mille eesmärk on tagada, et need meetodid on ausad ja läbipaistvad.

⁹³ Kohus otsustas, et EEA oli teinud pakkumuste võrdleva hindamise, hinnates, kas pakkujate esitatud keskkonnanõuandepõhimõtted on ehtsad, ning et ta leidis, et ainult ühel pakkujatest oli selline põhimõte juba kasutuses, samal ajal kui teised üksnes märkisid oma häid kavatsusi selles suhtes. (Kohtuasi T-331/06: Evropaiki Dynamiki vs. Euroopa Keskkonnaamet, punkt 76).

⁹⁴ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 44; direktiivi 2014/24/EL artikli 62 lõige 2.

5.3.1. Olelusringi kogumaksumuse hindamine ja keskkonnakaalutlused

Olelusringi kogumaksumuse hindamine on väga otstarbekas, olenemata avaliku sektori asutuse keskkonnaeesmärkidest. Olelusringi kogumaksumuse hindamisel võetakse arvesse ressursikasutuse, hooldus- ja kõrvaldamiskulusid, mis ei kajastu ostuhinnas. Sageli on selle tulemuseks vastastikku kasulikud lahendused, mille toel on keskkonnahoidlikum toode, ehitustöö või teenus kokkuvõttes ka odavam. Peamist kokkuhoiupotentsiaali kauba, ehitustöö või teenuse olelusringi vältel on üldjoontes kirjeldatud alljärgnevalt.

Kokkuhoid energia-, vee- ja kütusekasutuses

Kasutamisaegsed energia-, vee- ja kütusetarbimise kulud moodustavad sageli märkimisväärse osa toote, ehitustöö või teenuse omamise kogukuludest ning olelusringi keskkonnamõjust. Selle tarbimise vähendamine on nii rahaliselt kui ka keskkonnavalaselt selgelt mõttekas.

Kokkuhoid hooldus- ja asenduskulude pealt

Mõnel juhul on kõige keskkonnahoidlikum alternatiiv see, mis on projekteeritud nii, et aeg väljavahetamiseni oleks võimalikult pikk ja/või hooldustöid oleks vaja teha võimalikult vähe. Näiteks hoone või silla fassaadi materjalivalikul võib olla suur mõju hooldus- ja puhastustööde sagedusele. Kõige säästvam võib olla võimalus, mis aitab selliseid kulusid vältida, ning seda võib hinnata olelusringi kogumaksumuse hindamise osana.

Keskkonnasäästlikumad bussid Rumeenias olelusringi kogumaksumuse hindamise meetodil

2012. aastal korraldas Baia Mare linnavolikogu hanke 30 uue, eriti keskkonnasõbralikku standardbussi ja kaheksa trollibussi liisimiseks. Kasutati olelusringi kogumaksumuse hindamise mudelit, milles arvestati soetushinda, kütusetarvet, hooldus- ja käituskulusid. Hanke kogumaksumus on suurem kui varasemad ostud, kuid osaliselt korvab seda uute sõidukite väiksem kasutusea kulu. Need bussid on esimesed Rumeenias tellitud eriti keskkonnasõbralikud bussid, mille kasvuhoonegaaside heitkogused on palju väiksemad kui varasematel diiselbussidel.

Säästmine kasutusea hoolduskuludelt Saksamaal

Detmoldi linn algatas 2012. aastal uue bussijaama hanke. Osana esialgsest teadus- ja turu-uuringust korraldati vähemalt viiekümneaastase eeldatava kasutusea ja arendustegevuse põhjal säästlikkuse analüüs. Sellega määrati kindlaks, millised on projekti jaoks kõige sobivamad meetodid. Seejärel jõuti avatud hankemenetluse tulemusena fotokatalüütilise betooni kasutamiseni, mille käigus muudetakse õhu ja pinnase voolavad saasteained kahjututeks sooladeks. See vähendab hooldusvajadust, kulusid ja puhastamise keskkonnamõju.

Kokkuhoid kõrvaldamiskulude pealt

Toote hankimisel või ehitusprojekti hanke korraldamisel kiputakse kergesti unustama kõrvaldamiskulusid. Kõrvaldamiskulud tuleb lõpuks ikkagi maksta, ehkki vahel pikema aja pärast. Kui neid kulusid ostmise ajal arvesse ei võeta, võib soodne ost seetõttu kalliks maksma minna. Kõrvaldamiskulud hõlmavad kõiki kulusid, alates füüsilisest eemaldamisest kuni ohutu kõrvaldamiseni. Sageli reguleerivad kõrvaldamist ranged eeskirjad, nagu elektroonikaromude direktiiv⁹⁵. Teatud juhtudel võib omanik saada kasutusea lõppedes tulu, näiteks kui sõidukid ja seadmed saab kasumlikult maha müüa või ringlusse võtta.

5.3.2. Väliste keskkonnakulude hindamine

Samamoodi nagu rahalisi kulusid, mille kannab hankija otse, võib arvesse võtta ka välist keskkonnamõju – keskkonnaga seotud välismõju arvel ühiskonnale tekkivat kulu, mis kaasneb näiteks kliimamuutuste või pinnase või vee hapestumisega. Kui soovite määrata keskkonnaga seotud välismõju kulud oma pakkumuste hindamise kriteeriumide osaks, nõutakse 2014. aasta direktiivides, et meetod, mida kasutate,

- põhineb objektiivselt kontrollitavatel mittediskrimineerivatel kriteeriumidel;
- on kõigile huvitatud isikutele kättesaadav ja
- tavapäraselt hoolas ettevõtja saab nõutud andmed mõistlikke jõupingutusi tehes esitada⁹⁷.

Kõrvaldamise arukas planeerimine ehitussektoris

Ehitussektoris tekib palju jäätmeid. Vana hoone lammutamine ei tähenda ainult suures koguses prahi eemaldamist, vaid ka ohtlike materjalide, näiteks asbesti käitlemist. Seega võite pakkumiskutses küsida ehitajailt, kui palju ohtlikke jäätmeid nende arvates lammutamise käigus tekib ja milliseks kujunevad nende kõrvaldamiskulud. Mõnel juhul, nt teedeehitusel, peaks olema võimalik välja arvutada ka kokkuhoid, mis saadakse teiseste jäätmematerjalide, näiteks asfaldi või lammutatud ehitise materjalide kasutamisest.

Välismõju olelusringi kogumaksumuse hindamisel: keskkonnasõbralike sõidukite direktiivi alusel

Keskkonnasõbralike sõidukite direktiivis on tehtud hankijatele kohustuslikuks võtta maantesõidukite ostmisel arvesse energia- ja keskkonnamõju – kas tehnilistes kirjeldustes või pakkumuste hindamise kriteeriumides. Direktiivis on sätestatud selle mõju rahasse arvestamise meetodika, et hinnata sõidukite kasutusea kulusid. Selles mudelis määratakse rahaline väärtus mitut tüüpi heidetele – süsinikdioksiidile (CO₂), lämmastikoksiidile (NO_x), muudele süsivesinikele kui metaan (NMHC) ja tahketele osakestele⁹⁶. Iga pakkumuses esitatud sõiduki kasutusea heite kohta võib seejärel määrata kulud, mis tuleb lisada teistele otsestele kuludele, nagu ostuhind, kütusekulud ja hooldus.

Kuigi on võimalik välja töötada eriotstarbeline olelusringi kogumaksumuse hindamise meetod, mis on mõne kindla lepingu jaoks sobiv, ei tohi see olla ühegi ettevõtja jaoks

⁹⁵ Direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kohta (elektroonikaromude) kohta.

⁹⁶ Hankijad võivad samuti otsustada määrata iga saasteaine heite kohta suuremad kulud, tingimusel et need ei ületa direktiivis märgitud kulusid korruptatuna teguriga 2 (direktiivi 2009/33/EÜ artikkel 6).

⁹⁷ Direktiivi 2014/24/EL artikli 68 lõige 2; direktiivi 2014/25/EL artikli 83 lõige 2. Mõiste „tavapäraselt hoolas ettevõtja“ hõlmab käesolevas kontekstis nende kolmandate riikide ettevõtjaid, kes on ühinenud WTO riigihankeid käsitleva lepingu või muu, ELi jaoks siduva rahvusvahelise lepinguga.

põhjendamatu eelistav või ebasoodne. Kui ELi õigusaktidega on tehtud kohustuslikuks olelusringi kogumaksumuse hindamise ühise meetodi kasutamine, peate kohaldama seda meetodit⁹⁸. Praegu kehtib see ainult maanteesõidukite kohta vastavalt keskkonnasõbralike sõidukite direktiivile, milles sätestatakse nii ühine metoodika kui ka miinimumkulud, mis määratakse keskkonnaga seotud teatud välismõjule, kui seda väljendatakse rahalises väärtuses (vt tekstikast).

5.3.3. Olelusringi kogumaksumuse hindamise kohaldamine

Üha rohkem Euroopa avaliku sektori asutusi kasutab pakkumuste hindamisel olelusringi kogumaksumuse hindamist ja selleks on välja töötatud mitmesuguseid eri keerukusastme ja ulatusega töövahendeid. Ülevaate asjaomastest olelusringi kogumaksumuse hindamise vahenditest ja lingid nende juurde võib leida aadressilt

<http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>

Olelusringi kogumaksumuse õigel hindamisel tuleb arvesse võtta teatud küsimusi.

Eluiga – toote väljavahetamise sagedus mõjutab suuresti selle maksumust, eriti pikema aja jooksul. Odav toode, mida on vaja sageli välja vahetada, võib pikema aja jooksul kindlasti rohkem maksma minna kui kallima hinnaga toode, mis kestab mitu aastat. Seda tuleks arvesse võtta, kui otsustate, mitme aasta kohta te soovite olelusringi kogumaksumuse hindamist võrrelda.

Diskontomäär – tuleviku kulud ei ole väärt sama palju kui praegused kulud, sest ühiskond annab praeguse hetke positiivsele ja negatiivsele mõjule suurema kaalu kui tulevasele mõjule. Kui investeerida täna 100 eurot intressimääraga 5 %, on see ühe aasta pärast väärt 105 eurot. Seega on ühe aasta pärast kulutatud 105 eurot on praegu väärt ainult 100 eurot – selle praegune nüüdispuhasväärtus (NPV). Nüüdispuhasväärtust võib arvesse võtta olelusringi kulude võrdlemisel, kohaldades

Olelusringi kogumaksumuse hindamise töövahendid

Siin on esitatud mitteamendav loetelu olemasolevatest olelusringi kogumaksumuse hindamise vahenditest.

- Euroopa Komisjoni olelusringi maksumuse hindamise kalkulaator sõidukihangete kohta
<http://ec.europa.eu/transport/theme/urban/vehicles/directive/>
- Euroopa Komisjoni ühine olelusringi kogumaksumuse hindamise meetod ehitussektoris:
http://ec.europa.eu/growth/sectors/construction/support-tools-studies/index_en.htm
- Hankes nii olelusringi kulude kui ka CO₂-heite hindamise vahend, mis on välja töötatud projektis SMART-SPP:
<http://www.smart-spp.eu>
- Rootsi Keskkonnahaldusnõukogus (SEMCo) välja arendatud olelusringi kogumaksumuse hindamise töövahend:
<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/lcc/lcc-kalkyler/>
- Projektis BUY SMART välja arendatud olelusringi kogumaksumuse hindamise töövahend: <http://www.buy-smart.info>

⁹⁸ Direktiivi 2014/24/EL artikli 68 lõige 3 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 83 lõige 3. Direktiivide lisades loetletakse asjaomased õigusaktid, milles käsitletakse olelusringi kogumaksumuse hindamise meetodeid, ning neid võidakse aeg-ajalt ajakohastada.

tulevaste kulude suhtes sotsiaalset diskontomäära. See määr erineb riigiti, kuid on tavaliselt 3–8 % (inflatsiooni mõju kõrvaldamiseks kohandatud)⁹⁹.

Andmete kättesaadavus ja usaldusväärsus – olemusringi kulude hindamine hõlmab ettearvamatus elementide tulevikus tekkivate kulude suhtes (näiteks hoolduskulud, energiatarbimine, samuti toote tegelik kasutusiga). Seega on oluline nõuda kandideerivatelt pakkujatelt üksikasjalikku lisateavet kuluprognoside kohta. Mõnel juhul, kus tuleviku kulud on töövõtja kontrolli all (nt tarnijad vastutavad hooldamise või kõrvaldamise eest), saab lepingutingimustesse lisada võimalikult palju tulevase hindu, mis annab olemusringi kogumaksumuse hindamise arvutustele suurema kindluse.

5.4. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumused

Kui olete hinnanud iga kehtiva pakkumuse kulusid, võrreldakse neid omavahel punktide andmiseks. Mõnel juhul võite saada pakkumuse, mille maksumus on teiste pakkumustega või asjade, teenuse või ehitustöö eeldatavate kuludega võrreldes ebatavaliselt madal. Keskkonnanõuandliku riigihanke seisukohast võivad pakkumuse väikesed kulud seada kahtluse alla vastavuse keskkonnaõigusaktidele ja/või pakkumuse elujõulisuse seoses keskkonnanõuetega.

Sellises olukorras peavad hankijad nõudma pakkuja(te)lt selgitust pakkumuse põhjendamatult madala hinna või väikeste kulude põhjuse kohta. Neid kulusid võivad selgitada põhjendatud tegurid, näiteks eriline tootmismeetod või tehnilised lahendused, mida pakkuja rakendab, või ebatavaliselt soodsad tingimused. Muudel juhtudel võib aga uurimise käigus selguda, et põhjendamatult madal maksumus on tingitud sellest, et pakkumus ei vasta riiklikele, ELi või rahvusvahelistele keskkonnaõigusaktidele – näiteks seetõttu, et teatud komponendid või materjalid on hangitud ebaseaduslikult.

Sellistel juhtudel on hankijad **kohustatud** põhjendamatult madala maksumusega pakkumise tagasi lükkama¹⁰⁰.

---

⁹⁹ Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat soovib üldiselt kasutada võrdlusalusena ühtekuuluvusfondidest toetust saavates liikmesriikides (Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Läti, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi, Ungari) sotsiaalset diskontomäära 5 % ja teistes liikmesriikides (Austria, Belgia, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani, Ühendkuningriik) 3 % määra.

¹⁰⁰ Direktiivi 2014/24/EL artikli 69 lõige 3; direktiivi 2014/25/EL artikli 84 lõige 3.

6. peatükk. Hankelepingu täitmise tingimused

Ülevaade

- Hankelepingu tingimustes võib käsitleda keskkonnakaalutlusi lepingu täitmise etapis. Need peavad olema seotud lepingu esemega ja eelnevalt avaldatud.
- Te võite täpsustada, kuidas tooteid tuleb hankida ja/või teenuseid/ehitustöid teostada, nii et keskkonnamõju oleks minimaalne. Keskkonnatoime võib lepingus seostada karistus- või lisapunktidega.
- Lepingutingimustest kinnipidamist tuleks lepingu täitmise etapis hoolikalt jälgida ning seepärast peaks vastutus nõuete täitmise ja aruandluse eest olema lepingus selgelt märgitud. Keskkonnaalaste kohustuste rikkumiste ärahoidmiseks tuleks lepingus ette näha asjakohased karistused.
- Ka alltöövõtjad peaksid oma töö keskkonnaaspektide eest vastutama. Kui kehtib solidaarvastutus peatöövõtjaga, peaks see laienema kehtivate keskkonnaõigusaktide täitmisele. Te võite nõuda sellise alltöövõtja väljavahetamist, kes nimetatud õigusakte ei täida.
- Lepingu täitmise tingimusi ei või kasutada selleks, et kehtestada keskkonnanõudeid, mis kujutavad endast hankes väljakuulutatud lepingu sisulist muutmist – st ebaseaduslikku muutmist.

6.1. Hankelepingu tingimusi reguleerivad eeskirjad

Lepingu täitmise tingimusi kasutatakse selleks, et täpselt määratleda, kuidas lepingut tuleb täita. Lepingu täitmise tingimustesse võib lisada keskkonnakaalutlused, tingimusel et need on avaldatud konkursikutses või hankedokumentides ning on seotud lepingu esemega¹⁰¹.

Kõigist erilistest keskkonnatingimustest tuleb ette teada anda, et ettevõtjad oleksid neist kohustustest kindlasti teadlikud ja saaksid neid oma pakkumuste hinnas kajastada. Hankija võib sätestada, et kui ettevõtjad ei nõustu täitma lepingutingimusi, ei ole neile hankes edasine osalemine lubatud. Kui sellised kohustuslikud tingimused on esitatud, tuleb neid kohaldada kõikidele pakkujatele hankedokumentides sätestatud viisil¹⁰².

---

¹⁰¹ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 70; direktiivi 2014/25/EL artikkel 87.

¹⁰² Kohtuasi C-336/12: Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser vs. Manova A/S („Manova“), punkt 40, ja kohtuasi C-561/12: Nordecon AS ja Ramboll Eesti AS vs. Rahandusministeerium („Nordecon“), punktid 37–38.

Muudatused võivad olla keskkonnahoidlikus riigihankes olulised, näiteks kui soovite minna sõlmitava lepingu kaudu osaliselt üle säästvamale toote- või teenusemudelile või kui on ette nähtud lisamaksud juhul, kui vähendatakse jäätmete hulka või parandatakse energiatõhusust. Pidage meeles, et 2014. aasta direktiivides sätestatakse erieeskirjad lepingute muutmise kohta pärast nende sõlmimist, nii et hankijad peaksid nägema muudatused ette nii varakult kui võimalik ja koostama sellekohase dokumendi projekti¹⁰³. Lepingutingimused võivad sisaldada ka täpseid kohustusi, mis on võetud hankemenetluse osana (nt pakkumises esitatud ja pakkumuste hindamise kriteeriumide osana hinnatud keskkonnatoime tasemele vastavuse jõustamine).

Üks viis selleks on esitada lepingutingimuste projekt, mille peatükid hõlmavad erinevaid keskkonnaaspekte, mida eeldatakse lepingu täitmisel ilmnevat, ja lubada pakkujatel esitada peatükkide kaupa ettepanek konkreetse täitmise taseme kohta. Näiteks võite soovi korral käsitleda tootlustamislepingus säästlikult toodetud ja mahetoidu pakkumist, pakendi- ja jäätme hulga vähendamist ning energia- ja veesäästlike seadmete ja meetodite kasutamist toiduvalmistamisel. Te võite paluda, et pakkujad kohustuksid täitma iga sellise valdkonna erieesmärgid. Neid hinnatakse teie pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaselt ja nad moodustavad ka osa võitnud pakkuja lõplikust lepingust.

6.2. Lepingu täitmise tingimused asjade hankimisel

Asjahankelepingutes võivad

keskkonnatingimused olla märgitud tarnetingimustes. Lepingu keskkonnamõju saab parandada järgmistel lihtsatel viisidel.

- Toote tarnimine õiges koguses. Enamasti tähendab see tarnimist hulgi, sest siis on transpordi keskkonnamõju tooteühiku kohta väiksem kui väikeste koguste tihedamal tarnimisel. Teine võimalus sama tulemust saavutada võib olla määrata kindlaks suurim tarnete arv nädalas või kuus.
- Nõue, et kaupu ei toimetata kohale tipptunni ajal, et vähendada tarnimise mõju liiklusummikutele.

Kontoritarvete säästev hange Belgias

2013. aastal korraldas Genti linn paberi ja kontoritarvete uue nelja-aastase raamlepingu hanke. Kõik hankes hõlmatud tooted olid seotud keskkonnasäästvuse kriteeriumide ja tehniliste kirjeldustega. Lepingu täitmise tingimused sisaldasid nõuet vähendada saadetiste tarnekordi 85 % (igapäevaselt tarnelt korra või kaheni kuus).

Lisapunkte anti ka keskkonnasäästlikumate lahenduste eest, mille tulemusena pakuti pakkumustes säästvaid pakendamise võimalusi. Hankes saavutati väiksemad CO₂ heitkogused tänu tarnesageduse vähendamisele ja uutele pakendamise võimalustele.

„Lihtsal meetmel võib olla suur mõju. Rakendame nüüd väiksemat tarnesagedust oma säästvates riigihangetes korrapäraselt“. Aline De Tremerie, keskkonnasäästlike ostude osakonna juhataja.

¹⁰³ Direktiivi 2014/24/EL artikkel 72; direktiivi 2014/25/EL artikkel 89. Lepingumuudatused on lubatud muu hulgas siis, kui need on esialgses hankedokumentides ette nähtud selgete, täpsete ja ühemõtteliste läbivaatamisklauslitega, mis ei muuda lepingu või raamlepingu üldist olemust.

- Nõue, et tarnija võtaks tagasi (ja võtaks uuesti ringlusesse või korduskasutusse) kõik tootega kaasas olevad pakendid. Sellel on kahekordne kasu: pakendid kogutakse enne korduskasutamist või ringlussevõttu kokku ning tarnijat julgustatakse asjatust pakendamisest loobuma.
- Nõue, et tarnija teavitaks korrapäraselt toote tarnimisega põhjustatud kasvuhoonegaaside heitkogusest ja sellest, mis meetmeid võetakse selle heite vähendamiseks lepingu täitmise jooksul (see ei kehti ühekordsete hankelepingute suhtes).

Kui konkreetsed materjalid, tootmisprotsessid või meetodid on kirjas tehnilises kirjelduses, võivad need olla hankelepingute puhul ka lepingutingimuste osa. Näiteks võib paberitoodete hankelepingus täpsustada, et need on looduslikud või täiesti kloorivabad.

Hankelepingud hõlmavad sageli mõningaid teenuse- või ehitustööelemente (nt asukoha valimine, paigaldamine või hooldamine), mille puhul võivad olla asjakohased järgmisel leheküljel loetletud tingimused.

6.3. Lepingu täitmise tingimused ehitustööde tegemisel või teenuste osutamisel

Võimalike lepingu täitmise tingimuste näited ehitustööde või teenuste hankelepingute puhul on järgmised.

Teenuste osutamise või ehitustööde tegemise viis

- Vajaduse korral konkreetsete keskkonnajuhtimismeetmete rakendamine vastavuses kolmanda isiku sertifitseeritud süsteemiga, nagu EMAS või ISO 14001.
- Teavitamine kõikvõimalikest lepingu täitmisel tekkivatest keskkonnaprobleemidest, nagu lekkes või ohtlike ainete kasutamine, ja meetmete võtmine nende heastamiseks.
- Vee, elektri ja muude ressursside tõhus kasutamine töökohas.
- Dosaatorite kasutamine tagamaks, et puhastusvahendeid jms kasutatakse õiges koguses.

Keskkonnatoime lepingutingimustes Toscanas

Toscana Keskkonnakaitseameti (ARPAT) sõlmitud puhastusteenuste hankeleping sisaldas tingimust, mis nõuab, et edukas töövõtja rakendaks osutatava teenuse puhul mitteametlikku keskkonnajuhtimissüsteemi. Töövõtjalt nõuti, et ta rakendaks oma töös kolme järgmist sammu: 1) koostada teenusest esialgne keskkonnanäivlaade; 2) algatada keskkonnaprogramm; 3) tagada, et tehakse vajalikud sammud selle programmi järelevalveks.

Töövõtjalt nõuti kasutatud tootemahu andmete esitamist (poolaastapõhiselt), tagamaks, et kasutatavat tootekogust vähendatakse igal aastal teatud protsendi võrra, kindlustades samal ajal korrapärase kvaliteedikontrollidega, et teenuse kvaliteet ei kannata. Nõuti ka töötajate väljaõpet säästvate puhastusvõtete alal.

Töötajate väljaõpe

- Töötajad on saanud väljaõppe selle kohta, milline on nende töö keskkonnamõju ja selle ametiasutuse keskkonnapoliitika, kelle ehitusel nad tööle hakkavad.
- Autojuhid on saanud heitkoguste ja kütusekulu vähendamiseks säästva sõidutehnika koolituse.

Toodete ja tööriistade vedu ehitusplatsile

- Toodete toimetamine ehitusplatsile kontsentraadina ja seejärel lahjendamine kohapeal.
- Toodete veoks taaskasutatavate mahutite või pakendite kasutamine.
- CO₂ või muu vedamisega seotud kasvuhoonegaaside heite vähendamine.

Kasutatud toodete ja pakendite kõrvaldamine

- Toodete ja pakendite kokkukogumine korduskasutuseks, ringlusse võtmiseks või sobival viisil kõrvaldamiseks.
- Prügilasse viidavate jäätmete hulga vähendamise eesmärgid.

6.4. Lepingu täitmise järelevalve

Keskkonnaalased lepingutingimused on tulemuslikud vaid siis, kui nende täitmist asjakohaselt jälgitakse. Lepingu täitmise järelevalvet saab rakendada mitut moodi:

- tarnijalt võib nõuda, et ta tõendaks lepingu täitmist;
- hankija võib teha pistelist kontrolli;
- kolmanda isiku võib palgata tegema lepingu täitmise järelevalvet.

Leping peaks sisaldama asjakohaseid karistusi lepingu täitmata jätmise eest või boonuspunkte hea tulemuslikkuse eest.

Näiteks lisavad paljud hankijad lepingutesse tulemuslikkuse põhinäitajaid, mis võivad olla seotud töövõtja õigusega esitada maksenõue. Head tulemused keskkonnaküsimustes aitavad luua ka töövõtja mainet, ergutusvahendiks võib olla positiivne avalik tähelepanu, mis tõstab tulemuslikkust avalikkuse ja teiste hankijate ees esile.

Tulemuslikkuse põhinäitajate või

CO₂ vähendamise nõude järelevalve Lätis

Läti Keskkonnaministeerium sõlmib kliimamuutuste rahastamise vahendi (CCFI) alusel ligikaudu 50 miljoni euro eest aastas hankelepinguid säästvate ehitusprojektide kohta. Rahalisi vahendeid eraldatakse konkurentsi alusel ja kandidaadid võivad valida nimekirjast keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriume, et saada projektitaotluse hindamise etapis lisapunkte. Need kriteeriumid muutuvad seejärel rahastamistingimusena toetusesaajale õiguslikult siduvaks. Kõikide CCFIst rahastatavate projektide suhtes kehtib lõpetamise järel viieaastane järelevalveperiood. Kui projekti esimese ja teise aasta jooksul tehtava järelevalve käigus ilmneb CO₂ heitkoguste vähendamise nõude rikkumine, esitab toetusesaaja selle rikkumise parandamise kava ning viib selle oma vahenditega ellu. Kui projekti tulemused ei vasta ikkagi nõuetele, võib CCFIst väljamakstud vahendid lugeda abikõlbmatuteks ja sisse nõuda.

keskkonnakohustuste täitmise järelevalve muude viiside puhul tuleks arvesse võtta aega ja ressursse, mida on vaja nende kohaldamiseks praktikas. Kui pika nimekirja kohustuste järelevalve on ebarealistlik, on ilmselt parem lisada väiksem hulk näitajaid, mida saab sisuliselt täita. Tulemuslikkuse põhinäitajad peaksid alati minema kaugemale üldisest vastavusest keskkonnaõigusele või teistele kohustustele, mida töövõtja peab nagunii täitma.

6.4.1. Järelevalve alltöövõtjate üle

Kui leping sisaldab alltöövõtu elemente, on teie soov tagada, et keskkonnahoidliku riigihanke kohustusi täidetakse kogu tarneahelas ja et vastutus on selgelt määratud. 2014. aasta direktiivides nähakse ette uued võimalused alltöövõtu korra järelevalveks, sealhulgas õigus nõuda

- peatöövõtjalt ja alltöövõtjatelt solidaarvastutust keskkonnakohustuste täitmiseks, kui see on liikmesriigi õigusega ette nähtud,¹⁰⁴ ja
- alltöövõtja väljavahetamist, kui tema keskkonnakohustuste täitmist ei saa kontrollida¹⁰⁵.

Ehitustööde hankelepingute ja teenuste puhul, mida osutatakse rajatisel avaliku sektori hankija otsese järelevalve all, peab peatöövõtja esitama andmed kõigi alltöövõtjate kohta ja ajakohastama seda teavet muudatuste korral¹⁰⁶.

---

¹⁰⁴ Direktiivi 2014/24/EL artikli 71 lõike 6 punkt a; direktiivi 2014/25/EL artikli 87 lõike 6 punkt a.

¹⁰⁵ Direktiivi 2014/24/EL artikli 71 lõike 6 punkt b; direktiivi 2014/25/EL artikli 87 lõike 6 punkt b.

¹⁰⁶ Direktiivi 2014/24/EL artikli 71 lõige 5; direktiivi 2014/25/EL artikli 87 lõige 5.

7. peatükk. Keskkonnahoidliku riigihanke põhivaldkonnad

Käesolevas peatükis esitatakse näiteid, kuidas võiks käsitleda keskkonnahoidlike riigihangete raames nelja olulist hankekategooriat: kontorihooned, toit ja toitlustamine, sõidukid ja elektrit tarvivad tooted. Need sektorid on välja valitud vastavalt 1. peatükis üldjoontes kirjeldatud kriteeriumidele: nende keskkonnamõju, nende tähtsus eelarve seisukohast, turu mõjutamise potentsiaal ning keskkonnahoidlike alternatiivide kättesaadavus. Kirjeldatud meetodid põhinevad peamiselt ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumidel¹⁰⁷.

7.1. Hooned

Arvestades selle sektori keskkonnavaldkonda, majanduslikku ja sotsiaalset tähtsust, on paljud avaliku sektori asutused endale sihiks seadnud säästlikuma ehituse. Kõige suurem keskkonnamõju seondub hoonete kasutamisega ja eelkõige energiatarbimisega. Muud olulised tegurid, mida tuleb arvestada, on ehituses kasutatavad materjalid, hoonete siseõhu kvaliteet, veetarbimine, mõju liiklusele või maakasutusele ning jäätmete ehitustööde ajal.

Hooned on väga keerukad süsteemid, mis koosnevad arvukatest komponentidest, mis kõik mõjutavad ehitise üldist toimet. Keskkonnahoidliku riigihanke põhimõtete eesmärk on tavaliselt käsitleda nii hoone üldist mõju kui ka selle eraldi komponentide keskkonnanäitajaid. Tervikliku ülevaate saamiseks võib olla väga otstarbekas kasutada spetsiaalset keskkonnamõju hindamise töövahendit¹⁰⁸.

7.1.1. Keskkonnahoidliku riigihanke põhimõte

ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid on seotud konkreetselt kontorihoonetega (lisakriteeriumid on kättesaadavad selliste ehituskomponentide kohta nagu isolatsioon ja liitmikud) ja hõlmavad järgmisi aspekte:

- Lisada kvalifitseerimise tingimused, mis nõuavad projektijuhtidelt, arhitektidelt ja inseneridelt ehitiste säästva projekteerimise kogemusi ja töövõtjatelt täiustatud projektide ja kirjelduste kasutamist.
- Määrata kindlaks energiatarbimise miinimumstandardid, mis ületavad hoonete energiatarbimise direktiivi nõudeid¹⁰⁹.

Uus säästlik haigla Viinis

Viini uue põhja-regionaalhaigla ehitamine viiakse lõpule vastavuses säästlikkuse hartaga, mida tuleb kohaldada igas hankemenetluse ja ehitusprotsessi etapis, samuti valminud projekti toime järelevalves. Hartas on kehtestatud kaugeleulatuvad tingimused, sealhulgas üldise energianõudluse ja keskkonnakaitse kohta kohapeal, siseõhu kvaliteedi, ligipääsetavuse, kasutuspaindlikkuse, taastuvate energiaallikate kasutamise ning jäätmete ja müra kohta ehitamise ajal.

¹⁰⁷ http://ec.europa.eu/environment/gpp/gpp_criteria_en.htm.

¹⁰⁸ Sellised töövahendid on näiteks LEED, BREEAM ja klima:aktiv. Lisateavet keskkonnamõju hindamise töövahendite kasutamise kohta hoonete renoveerimistööde hankes saab aadressilt <http://www.sci-network.eu>.

- Lisada meetmed hea tulemuslikkuse edendamiseks ja tagamiseks hankeprotsessi igas etapis. Kaaluda lepingute sõlmimise ajal miinimumtasemest parema toime eest lisapunktide andmist.
- Materjale kirjeldades lisada kriteeriumid, et vähendada nende materjalidega kaasnevat keskkonnamõju ja ressursikasutust (need kriteeriumid võivad põhineda olelusringi hindamisel).
- Eelistada projekte, mis hõlmavad suurt tõhusust või taastuvenergiasisüsteeme.
- Pöörata tähelepanu siseõhu kvaliteedile, loomulikule valgusele, mugavale töötemperatuuridele ja piisavale ventilatsioonile.
- Nõuda vett säästvate liitmike kasutamist (eraldi keskkonnahoidlike riigihangete tingimused on olemas sanitaartehniliste kraanitarvikute ning WC-pottide ja pissuaaride kohta); nõuda rajatiste juhatajatelt ja kasutajatelt, et nad paigaldaksid pidevat energiakasutuse, vee kasutuse ja jäätme hulga vähendamist toetavad füüsilised ja elektroonilised süsteemid.
- Lisada lepingutingimused, mis käsitlevad energiasüsteemide paigaldamist ja kasutuselevõttu, jäätmete ja materjalide käitlemist ning siseõhu kvaliteedi järelevalvet.
- Panna töövõtjatele lepingus kohustus koolitada hoone kasutajaid säästliku energiakasutuse valdkonnas ning – kui neil on jooksivad kohustusi – energiatõhususe üle järelevalve tegemiseks ja selle juhtimiseks mitu aastat pärast ehitise valmimist.

7.2. Toit ja toitlustusteenused

Avalik sektor vastutab igal aastal suures koguses toidu ja joogi hankimise eest, ükskõik kas tegemist on kooli-, haigla- või vanglatoiduga, sööklapersonaliga või toitlustamisega koosolekutel ja üritustel. Põllumajandus on Euroopa majanduse oluline osa ja sellel on ka suur keskkonnamõju kasvahoonegaaside heite, mulla ja vee degradeerumise, elurikkuse ja jäätmete mõttes. Toidutoodete transport, pakendamine ja ladustamine suurendavad seda jalajälge märgatavalt.

---

¹⁰⁹ Direktiiviga 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta (uuesti sõnastatud) kehtestatakse kõigile uutele hoonetele ja olulise rekonstrueerimise projektidele alates 2013. aastast teatud kohustuslikud energiatõhususe miinimumnõuded.

Paljud tarbijad nõuavad säästvamaid võimalusi, kui tegemist on toidu ostmisega, ja avalik sektor ei ole siin erand. Mahetootmise, säästlikumate alternatiivide valimise ning toidu- ja pakendijäätmete hulga vähendamise on võimalik saavutada mõõdetav erinevus. Näiteks tekitavad toidujäätmed hinnangute kohaselt igal aastal vähemalt 170 miljonit tonni CO₂ – see vastab Rumeenia või Madalmaade suuruse riigi heitkogusele¹¹⁰.

7.2.1. Keskkonnahoidliku riigihanke põhimõte

- Määrata täpne miinimumprotsent toitu, mis peab olema mahetoodetud¹¹¹. Anda hindamisetapis miinimumnõudest kõrgema protsendi eest lisapunkte.
- Määrata täpne hooaja puu- ja aedviljade kasutamise miinimumprotsent ja/või anda selle eest punkte.
- Lisada lepingusse klausel vähendada toidupakendijäätmeid nii palju kui võimalik.
- Kohaldada toitlustajate suhtes kvalifitseerimise tingimusi asjakohaste keskkonnanjuhtimismeetmete rakendamise, näiteks töötajate väljaõppe põhjal.

Märkus: toitu ja toitlustusteenuseid käsitlevad uued ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid avaldatakse 2016. aastal.

Säästev toit Rootsisis Malmös

Malmö eesmärk on serveerida aastaks 2020 kõikides oma avalikes toitlustusteenindustes 100 % ulatuses mahetoitu. Katsehankes Djupadali kooli jaoks seati hulk nõudeid, näiteks et tootevalik peab sisaldama mahetooteid ja tarne peab toimuma kord nädalas linna säästva veo kriteeriumidele vastavate sõidukitega. Katsehanke lõpuks oli 97 % sööklates serveeritavast toidust mahetoit. Selle mõju eelarvele vähendati üleminekuga lihatoodetelt hooaja aedviljadele.

Mahetoit Prantsusmaa koolides

Lensi linn nõudis, et 20 % koolide toitlustusteenuse raames tarnitud toiduainetest peab olema mahetoit. Tarnitud toidul pidi olema mahetoidu tunnistus. Teenuseosutajad peavad tagama jälgitavuse, seepärast on lepingu täitmise tingimustes kirjas trahvid selle eest, kui nõudmise korral ei esitata teavet tootmismeetodite ja toote jälgitavuse kohta. See hange tõi kasu inimtervisele ja keskkonna tervisele ning aitas edendada ja suurendada nõudlust mahetoidu järele.

7.3. Mootorsõidukid

¹¹⁰ Allikas: Euroopa Komisjon (2010) „Preparatory Study on Food Waste Across the EU-27“ (Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraadi 2010. aasta eeluuring toidujäätmete kohta ELi 27 liikmesriigis). Kättesaadav aadressil http://ec.europa.eu/environment/archives/eussd/pdf/bio_foodwaste_report.pdf.

¹¹¹ Et turundada toidukaupa ELis mahetoiduna, peab see vastama kindlatele nõuetele ja olema inspekteerimisasutuses heaks kiidetud. Need nõuded on kehtestatud nõukogu määruses (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta.

Veondussektori arvele jääb umbes 25 % ELi kasvuhoonegaaside heitkogustest ja maanteevedu tekitab neist suurema osa¹¹². Kuigi sõidukid on muutunud kütusesäästlikumaks ja puhtamaks, on veomaht pidevalt kasvanud ning õhusaaste ja muu mõju tekitavad paljudes Euroopa osades tõsisemid probleeme. On palju võimalusi, kuidas vähendada sõiduki omamise ja kasutamise keskkonnamõju, alates elektriautodest ja alternatiivkütust tarbivatest sõidukitest kuni autode ühiskasutamise ning teiste transpordiliikide soodustamiseni.

Avalik sektor võib saavutada kütusesäästlikkuse kaudu suure kokkuhoiu, maksu- ja isegi terviseeelised, kui need alternatiivid vastu võetakse. Lisaks autoparkidele vastutab avalik sektor suure hulga busside, päästesõidukite ja prügiautode eest ning nende sõidukite jaoks on välja töötatud konkreetsed keskkonnahoidliku riigihanke põhimõtted.

7.3.1. Keskkonnahoidliku riigihanke põhimõte

- Vaadata üle oma sõidukipargi vajadused, et näha, kas on võimalik vähendada sõidukite arvu ja/või suurust, ning seada esikohale vanemate, väga saastavate sõidukite väljavahetamine.
- Teha kindlaks sõidukid, mille CO₂ heitkogus on nende klassi ja suuruse kohta võimalikult väikesed¹¹³ ja mis vastavad tahkete osakeste ja NO_x heitkoguste uusimatele Euro standarditele.
- Pooldada alternatiivkütustel töötavaid sõidukeid ja elektri- või hübriidsõidukeid.
- Vähendada kütusekulu

Keskkonnasäästlikud sõidukid Slovakkias

Sloveenia riigihangete amet korraldas maanteesõidukite hanke, täpsustades, et kõik sõidukid peavad vastama uusimale Euro heitestandardile või sellega samaväärsele standardile ega tohi ületada CO₂ heitkoguste teatud maksimumtasest. Pakkumuste hindamise kriteeriumides anti suur osakaal käituse olulusringi kogumaksumuse hindamisele. Olulusringi kogumaksumuse hindamise meetod ja tehniline kirjeldus pani töövõtjaid esitama pakkumisi sõidukite kohta, mille CO₂ heitkogus on väiksem. CO₂ heitkoguse vähenemine jäi sõltuvalt partiist vahemikku 3–45 g/km sõiduki kohta.

Keskkonnasäästliku bussi teenus Readingis

2012. aastal korraldas Readingi volikogu bussiteenuse hanke. Teenuse pakkumise konkursikutses ettevõtjatele sätestati punktisüsteemi kriteeriumid, millega soositi uuenduslikke lahendusi, sealhulgas paremat heitkoguste kasutamise korda. Pakkumuste hindamise kriteeriumide järgi oli kvaliteedi osakaal 75 % ja hinna osakaal 25 %. Uusimad Euro heitkoguste standardid, keskkonnaküsimused ja uuendusmeelsus andsid 8,6 % kõigist kvaliteedipunktidest. Võitnud pakkuja käitab teenust, mille kaubamärk nimetati ümber *säästulaineks*. Selle juures kasutatakse surumaagaasil töötavaid busse, mille jaoks ostetakse põllumajanduslikest allikatest pärit biometaanil. Biometaanil töötavate busside NO_x heitkogused on 30–50 % väiksemad kui võrreldavatel Euro V standardi diiselbussidel, millele lisandub müra vähenemisest saadav kasu.

„Hankeleping sõlmiti ettevõttega, kes tegi majanduslikult soodsaima pakkumuse ja see hõlmas teenuse osutamist surumaagaasil töötavate bussidega“. Stephen Wise, Readingi volikogu.

¹¹² Allikas: http://ec.europa.eu/clima/policies/transport/index_en.htm.

¹¹³ Olemasolevate sõidukimudelite CO₂ heitkoguse kontrollimiseks võite kasutada keskkonnasõbralike sõidukite portaali (www.cleanvehicle.eu).

keskkonnasäästliku sõidustiili, rehvirõhu seiresüsteemide ja käiguvahetusnäidikute abil, kasutades madala viskoossusega määrdeained ja väikese veeretakistusega rehve.

- Hankida selliste kliimaseadmetega sõidukeid, millel on väikese globaalse soojendamise potentsiaaliga jahutus.
- Hankida keskkonnahoidlikud rehvid ja regenereeritud määrdeõlid ning kindlustage kasutatud määrdeõlide ja rehvide nõuetekohane kogumine ja käitlemine.
- Kohaldada olelusringi kogumaksumuse hindamist, mille hulka kuuluvad keskkonnaga seotud välismõju kulud, et võrrelda erinevate sõidukite tegelikke kulusid¹¹⁴.

7.4. Energiat tarbivad tooted

Enamik avaliku sektori asutusi hangib arvuteid, printereid, valgusteid ja muid energiat tarbivaid tooteid. Paljude vastutusallas on ka eriotstarbelisemate esemete, näiteks meditsiiniseadmete ostmise. Elektroonika- ja elektrikaupadel on suur ökoloogiline jalajälg nendes kasutatud toorainete ja tarbitava energia tõttu, samuti nende kasutusea lõppedes kõrvaldamise tõttu. Kuna kasutatavate seadmete hulk ja mitmekesisus on suurenenud, on nende toodetega seotud kulude ja keskkonnamõju kontrollimine muutunud esmatähtsaks.

Õnneks on see ka valdkond, kus on näha, et keskkonnahoidlikud riigihanked võivad tuua tõelist kasu. Olemas on arvukalt keskkonnaalasel eelistatavaid tooteid. Need ulatuvad ülitõhusatest IT-seadmetest LED- ja teiste väikese energiakuluga valgustuslahendusteni. Neid võimalusi saab üha rohkem kasutusele võtta, ohustamata kasutaja kogemuse kvaliteeti, ja need säästavad oma olelusringi vältel kulusid.

Energiatõhususe direktiivi kasutuselevõtuga 2012. aastal kaasnes keskvalitsustele mitu kohustuslikku nõuet energiat tarbivate toodete ostmisel¹¹⁵. Need lisatakse ajakohastamise käigus asjaomaste tooterühmade keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumidele.

Energiatõhusad elektrikaubad Austrias

Austria föderaalne riigihangete amet (FPA) korraldas 3,75 miljoni euro suuruse audiovisuaalseadmete ja kodumasinade hanke 24kuulise raamlepingu sõlmimiseks võimalusega pikendada lepingut 12 kuu võrra. Hanke kriteeriumid koostati alljärgneva alusel:

- ELi ökodisaini ja energiamärgiste määrused;
- Austria säästva riigihanke tegevuskava kriteeriumid ja ökomärgiste rangus;
- toodete turu-uuringud.

Võrreldes varasema hankega oli hanke tulemuseks CO₂-heite 20 % vähenemine kokkuhoiuga 124 tonni ja kasutatud energia 20 % vähenemine.

„Kuna uurisime oma kriteeriumide koostamise ajal, millised on parimad standardid, parandasime toodete CO₂-heitega seotud eelmise hanke tulemusi“. Johannes Naimer, föderaalne riigihangete amet.

¹¹⁴ Keskkonnasõbralike sõidukite direktiivis (2009/33/EÜ) nähakse ette keskkonnaga seotud välismõju kulude (heitkoguste) määramise meetod sõidukite ostmisel. Hankijad võivad kasutada neid kulusid või tegureid kuni kaks korda suurema väärtusega, kui direktiivi lisas on sätestatud.

7.4.1. Keskkonnahoidliku riigihanke põhimõte

IT- ja kujutise reprodutseerimise seadmed

- Veenduda, et ostate seadmeid, mis kuuluvad tootekategooria kõige kõrgemasse olemasolevasse energiatõhususe klassi¹¹⁶.
- Osta tooteid, mis on ressursitõhusad ning hõlbustavad korduskasutamist ja ringlussevõttu (nt lahtivõetav konstruktsioon)
- Kehtestada toote, varuosade pikaajalise ja garantii miinimumnõuded ja/või andke rohkem punkte toodetele, millel on pikem/laiaulatuslikum garantii.
- Seada piirangud elektroonika- ja elektrikaupades sisalduvatele ohtlike ainete tasemele.
- Nõuda kasutusjuhendeid ja vaikesätteid, et suurendada ostetud seadmete energiatõhusust.

Valgustus

- Tagada projekteerimisetapis, et uutel valgustusseadmetel on väike võimsustihedus, kuid samal ajal oleks ikkagi täidetud ka nähtavusega seotud vajadused (st valgustuse tase on piirkonnas täidetava(te) ülesande (ülesannete) täitmiseks piisav).
- Osta suure valgusviljakusega asenduslampe.
- Kasutada juhtsüsteeme, et energiatarbimist veelgi vähendada, ja soodustada hämardamist võimaldavate liitseadiste kasutamist, kui olud seda lubavad.
- Tagada paigaldamisetapis, et süsteem töötab plaanipäraselt energiatõhusal viisil.
- Valida väiksema elavhõbedasisaldusega lambid.
- Võtta paigaldusjätmed kordus- või taaskasutamisele.

Energiatõhus tänavavalgustus Horvaatias

Zupa Dubrovacka omavalitsus avaldas teate uue statsionaarse tänavavalgustuse avatud hanke kohta, et vahetada välja olemasolevad ebatõhusad valgustid. Hanke tehnilises kirjelduses nähti ette LED-valgustus koos kriteeriumidega, mis töötati välja eesmärgiga tagada kooskõla keskkonna- ja tehniliste nõuetega. Riigihange andis tulemuseks CO₂-heite 36 % vähenemise aastas ehk prognoosi kohaselt 900 tonni vähem CO₂ toote 25aastase kasutusea jooksul.

¹¹⁵ Direktiiv 2012/27/EL energiatõhususe kohta. Direktiivi III lisas määratletakse meetmed, mis on keskvalitsusasutustele kohustuslikud ja teistele avaliku sektori asutustele vabatahtlikud.

¹¹⁶ Keskvalitsusasutuste jaoks on see energiatõhususe direktiivi kohane õiguslik nõue lepingute puhul, mille väärtus ületab riigihanke direktiivide kohaldamise künnise. Seda nõutakse, niivõrd kui see on kulutõhus, majanduslikult teostatav, üldiselt jätkusuutlik, tehniliselt sobiv, ja piisava konkurentsi olemasolul.

Lisa. Asjakohased õigusaktid ja poliitika

ELi direktiivid ja poliitika

Õigusakt/poliitika	Asjakohasus
Euroopa Liidu toimimise leping	Annab aluse Euroopa Liidu riigihangete õigusaktidele ja sätestab aluspõhimõtteid
Direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta	Avaliku sektori hankedirektiiv
Direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ	Kommunaalteenuste sektori hankedirektiiv
Direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta	Kontsessioonilepingute direktiiv (kohaldatakse nii avalikule kui ka kommunaalteenuste sektorile)
Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“, KOM(2010)2020.	ELi strateegia, millega sätestatakse konkreetset eesmärgid, mis tuleb saavutada 2020. aastaks. Keskkonnahoidlikke riigihankeid nimetatakse ühe meetmena jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks ning juhtalgatustes „ Innovaatiline liit “, „ Ressursitõhus Euroopa “ ja strateegias „ Energia 2020 “
Keskkonnahoidlikud riigihanked, KOM(2008) 400	Teatistes antakse juhiseid, kuidas vähendada avaliku sektori tarbimisest tingitud keskkonnamõju ja kuidas kasutada keskkonnahoidlikku riigihanget innovatsiooni elavdamiseks keskkonnatehnoloogias, toodetes ja teenustes
Teatisega KOM(2008) 400 kaasnev komisjoni talituste töödokument SEK (2008) 2126	Dokumendis antakse kasulikke suuniseid avaliku sektori asutustele keskkonnakriteeriumide kindlaksmääramiseks ja kontrollimiseks, töövahendid keskkonnahoidliku riigihanke elavdamiseks ning näiteid mitme tooterühma kohta. Samuti antakse õiguslikke ja tegevussuuniseid
ELi ringmajanduse loomise tegevuskava, COM/2015/0614 final	Teatistes määratletakse keskkonnahoidlik riigihange ringmajanduse peamise osana, vajadus tegeleda selliste küsimustega nagu toodete vastupidavus ja parandatavus keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumides, ja komisjoni jaoks vajadus toetada keskkonnahoidlike riigihangete rakendamist
Kommertskasutusele eelnevad hanked: Innovatsiooni kiirendamine jätkusuutlike ja kõrgevaliteediliste avalike teenuste tagamiseks Euroopas, KOM(2007) 799	Teatistes sätestatakse direktiivi nõuetest vabastatud teadus- ja arendustegevusega seotud teenuste hankemetoodika

Valdkondlikud nõuded ja muud asjaomased eeskirjad

Õigusakt/poliitika	Asjakohasus
Direktiiv 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust	Energiatõhususe direktiiviga esitatakse keskvalitsusasutustele nõue osta ainult suure energiatõhususega tooteid, teenuseid ja hooneid. Direktiivi III lisas sätestatakse meetod, mida kohaldatakse iga toote- või teenusesektori suhtes
Direktiiv 2009/33/EÜ keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise kohta	Keskkonnasõbralike sõidukite direktiivis sätestatakse maanteesõidukitele kohustuslikud keskkonnahoidlike riigihangete nõuded seoses heitkoguste ja energiatarbimisega
Määrus (EÜ) nr 106/2008 ühenduse kontoriseadmete energiatõhususmargistuse programmi kohta	Energy Stari määruses kehtestatakse kohustuslikud keskkonnahoidliku riigihanke nõuded kontoritehnika ostude kohta
Direktiiv 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta	Hoonete energiatõhususe direktiivis on sätestatud energiatõhusa ehituse näitajad ja piirmäärad, sealhulgas tulevased kohustuslikud nõuded liginullenergiahoonete kohta
Direktiiv 2010/30/EL energiamõjuga toodete energia- ja muude ressursside tarbimise näitamise kohta margistuses ja ühtses tootekirjelduses	Energiamärgise direktiiviga nõutakse, et teatud toodetele (nt kliimaseadmed, nõudepesumasinad, lambid) oleks märgitud standardikohane energiaklass. Neid klasse vaadatakse komisjoni ettepaneku alusel praegu läbi
Määrus (EÜ) nr 66/2010 ELi ökomärgise kohta	ELi ökomärgis ja ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid on võimalikult suurel määral ühtlustatud
Direktiiv 2009/125/EÜ, mis kehtestab raamistiku energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks (uuesti sõnastatud)	Ökomärgise direktiivis sätestatakse põhiline ELi raamistik energiamõjuga toodete kohta keskkonnakriteeriumide väljaarendamiseks
Määrus (EÜ) nr 1221/2009 organisatsioonide vabatahtliku osalemise kohta ühenduse keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteemis (EMAS)	EMASi määruses on sätestatud viited, kuidas võib EMASi riigihankes arvesse võtta
Määrus (EL) nr 995/2010, milles sätestatakse puitu ja puittooteid turule laskvate ettevõtjate kohustused	Puidumääruses on sätestatud raamistik, mis tagab ELi turul saadava puidu seaduslikkuse
Direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta	Direktiivis sätestatakse elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete eraldi kogumine, käitlemine ja taaskasutamine ning kehtestatakse asjaomased projekteerimisnõuded
Direktiiv 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes	Direktiivis sätestatakse nõuded elektri- ja elektroonikaseadmete tootjatele, importijatele ja turustajatele seoses direktiivis kindlaks määratud kahjulike ainete, ning CE-märgise eeskirjad
Määrus (EÜ) 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist,	Määrusega kehtestatakse tootjatele nõue registreerida keskandmebaasis üksikasjalikud

autoriseerimist ja piiramist (REACH)	andmed oma keemiliste ainete omaduste kohta ja ohutusteave
Direktiiv 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta	Direktiivis kehtestatakse kohustuslikud riiklikud taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri osakaalu sihttasemed, biokütuste ja biovedelike päritolutagatise eeskirjad ja säästvuse kriteeriumid
Direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (jäätmete raamdirektiiv)	Direktiivis kehtestatakse jäätmekäitluse põhimõisted ja määratlused ning põhimõtted, nagu põhimõte „saastaja-maksab“ ja jäätmehierarhia

KUST SAAB ELi VÄLJAANDEID?

Tasuta väljaanded:

üksikeksemplarid: EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>); rohkem eksemplare ning plakatid ja kaardid: Euroopa Liidu esindustest (http://ec.europa.eu/represent_et.htm), delegatsioonidest väljaspool ELi (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm); Europe Directi kontaktkeskuse kaudu (http://europa.eu/europedirect/index_et.htm) või helistades infotelefonile 00 800 6 7 8 9 10 11 (kõikjalt EList helistades tasuta) (*).

(*). Antav teave on tasuta, nagu ka enamik kõnesid (v.a mõned telefonioperaatorid, kõned telefonikabiinist või hotellidest).

Tasulised väljaanded:

EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>).

Tasulised tellimused:

Euroopa Liidu Väljaannete Talituse müügiagentide kaudu (http://publications.europa.eu/others/agents/index_en.htm).